

Bæredygtig udvikling

Landbrugs- og fødevarerproduktionen bør finde sted der, hvor den har mindst klimapåvirkning

Hos fødevareklyngen

Innovation og ny forskning skal hjælpe på vejen mod et klimaneutralt landbrug

Hos landmanden

Udtagning af lavbunds-jorder er bl.a. med til at sænke landbrugets CO₂-aftryk

Hos virksomhederne

Fleere store fødevarer-virksomheder vil bestræbe sig på at være klimaneutrale i 2050

Hos forbrugerne

Forbrugere, der gerne vil leve mere klimavenligt, møder mur af kompleksitet

Fakta om Fødevareklyngen 2019

Bæredygtig Udvikling

Forord

Klimaneutral og bæredygtig fødevareproduktion

Fødevareklyngen kan inddeles i tre hovedgrupper

Fødevarer egnet til menneskeligt konsum. Biobaserede produkter, herunder fx minkskind, foder og frø. Og agro-teknologi. Fødevareklyngen beskæftiger 186.000 personer, eksporterer varer for 162 mia. kr. og bidrager til Danmarks samlede indkomst svarende til 5,2 pct. af bruttonationalproduktet. Fødevareerhvervet har formået at øge produktionen samtidig med, at der er sket et fald i miljøpåvirkningen og klimaaftrykket de seneste årtier.

I 2050 vil der være omkring 10 milliarder mennesker på jordkloden. 10 milliarder mennesker, som skal have mad. Det presser klodens ressourcer – og det stiller krav til en bæredygtig produktion af fødevarer, som tager hensyn til natur, miljø og ikke mindst klimaet.

Fødevareproduktionen står for knap en fjerdedel af alle klimagasudledninger i verden. Det er en høj andel. Og derfor skal der findes løsninger, som kan sikre, at fødevarer produceres med et lavere klimaaftryk end tidligere.

I Danmark har vi nogen af verdens mest klimaeffektive produktioner. Fortællingen om den sortbrogede danske malke race er fortællingen om en klimako, der gennem sit liv både giver mælk og bliver til kød. Over de seneste 50 år har målet været avlsarbejde sikret, at koen giver endnu mere mælk, endnu bedre kød og alt sammen for mindre foder. På den måde er koen blevet mere klimaeffektiv end tidligere.

Arbejdet med klimakoen er ikke enestående i Danmark. Overalt arbejder landmænd, virksomheder, forskere, rådgivere og mange flere på at optimere produktionen af fødevarer.

I vores erhverv har vi en vision om, at fødevareproduktionen skal være klimaneutral senest i 2050. Det er en ambitiøs vision, som vi kun kan indfri, hvis hele samfundet går ind i arbejdet. Står vi sammen om opgaven, så har vi til gengæld forudsætningen for at skabe løsninger, som ikke kun vil være til gavn for os selv, men for hele verden.

Det er ikke kun på klimaområdet, at Danmark er blandt de førende. Det danske landbrug og fødevareerhverv er også blandt verdens førende på miljøområdet, og vi arbejder hele tiden med

at forbedre os. Det har skabt resultater. De seneste 20 år er fødevareproduktionen i Danmark steget, mens der samtidig er sket et fald i miljøpåvirkningen.

Allerede i dag bidrager danske teknologiløsninger til en bæredygtig udvikling i lande, hvor potentialet for effektiviseringer og reduktion af klima og miljøbelastningen er stort. Vi er dog slet ikke i mål.

En stærk forsknings- og innovationsindsats er afgørende for, at vi i fremtiden kan bygge videre på en bæredygtig tilgang i dansk landbrug og fødevareproduktion.

Danmark skal vise vejen til en bæredygtig og klimaneutral fødevareproduktion.

God læselyst.

Anne Lawaetz Arnhung

Adm. direktør i Landbrug & Fødevarer

📖 Forsidehistorien — Sejet Planteforædling

Sejet Planteforædling har siden 1947 varetager landbrugets interesser i forædling af moderne kornsorter. Sejet Planteforædling forsker i at skabe nye og forbedrede sorter, som er mere klimarobuste og som samtidig kan give et højere udbytte på et mindre landbrugsareal, så der i fremtiden kan produceres klimavenlige fødevarer med et lavere klimaaftryk.

Indhold

Bæredygtig udvikling	4
Bæredygtig udvikling	4
Klima	6
Miljø og natur	9
Forbrug i produktionen	11
Klimaforandringer og fødevarerforbrug	14
Hos fødevareklyngen	16
Beskæftigelse og indkomst	18
Eksport	20
Forskning, innovation & uddannelse	22
Artikel: Klimaudfordringer er globale	24
Hos landmanden	28
Strukturudvikling	30
Husdyr	31
Dyrevelfærd	33
Vegetabilsk produktion	35
Økologisk produktion	38
Økonomi og indtjening	39
Artikel: Fælles løsninger for natur og landbrug	40
Hos virksomhederne	42
Virksomhederne	46
Agroindustrien	50
Fødevarerikkerhed	52
Artikel: Mindre klimapåvirkning er kernen i den bæredygtige udvikling	54
Hos forbrugerne	58
Forbrug i Danmark	60
Artikel: Komplekst at leve klimavenligt	64
Tabeller og figurer	68

Bæredygtig udvikling

Hvad er bæredygtig udvikling? Hvordan arbejder landbruget og fødevarer-virksomhederne med at producere mere med mindre? Læs om landbrugs- og fødevarerhvervets bidrag til en bæredygtig udvikling.

Hos fødevareklyngen

Hvor meget eksporterer fødevareklyngen for? Hvor mange arbejder til daglig i fødevareklyngen? Og hvor mange unge vælger hvert år en fødevareruddannelse. Læs om fødevareklyngen i samfundet.

Hos landmanden

Kan en søstjerne sænke landbrugets CO₂-aftryk? Hvor meget af foderforbruget bliver egentlig produceret i Danmark? Læs om landbrugets produktion det seneste år og få svaret. Eller læs om, hvordan udtagning af lavbundsjord kan bidrage til vejen mod et klimaneutralt landbrug.

Hos forbrugerne

Hvad danskerne vil gøre for at blive mere klimavenlige? Vælger forbrugerne danske fødevarer? Og laver vi stadig selv mad? Her kan du læse om danskernes fødevarerforbrug og indkøbsvaner.

Tabeller og figurer

Hvor meget energi producerer og bruger fødevareklyngen? Hvad er den mest almindelige afgrøde? Og hvor mange penge bruger danskerne på økologiske fødevarer hvert år? Dyrk ned i tallenes verden. Alle de væsentligste tal om fødevareklyngen er illustreret i tabeller og figurer.

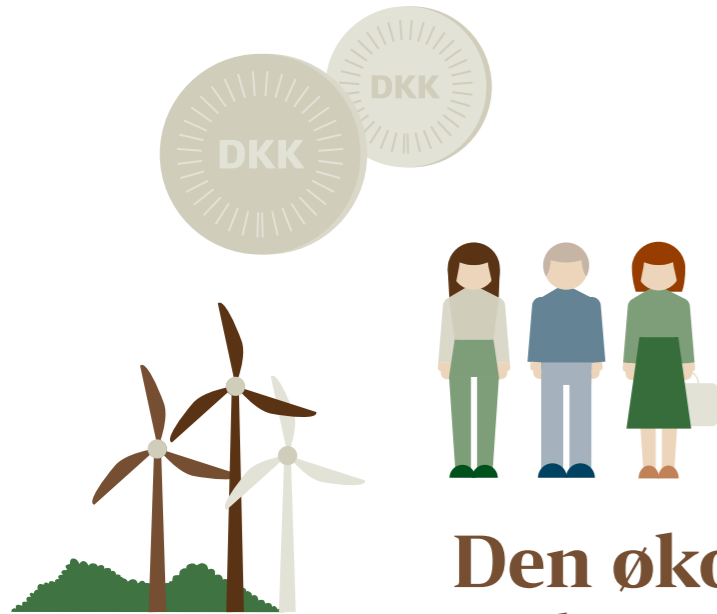
Hos virksomhederne

Hvad er kernen i bæredygtig udvikling hos virksomhederne i fødevarer- og agroindustrien? Satte eksporten af mejeriprodukter rekord igen i 2018? Og åbner gylleområdet i USA for nye eksportmuligheder for agroindustrien? Læs om virksomhedernes produktion det seneste år.

Bæredygtig udvikling

Der er tre grundlæggende dimensioner for bæredygtig udvikling

Rammerne for arbejdet med at skabe bæredygtig udvikling bør inddrage alle dimensioner og have til hensigt at skabe positive bundlinjer på alle tre dimensioner af bæredygtig udvikling.

Den økonomiske, miljømæssige og sociale dimension danner grundlaget

➤ Bæredygtighed dækker over mange delelementer

Som bl.a. klima, ressourceeffektivitet, natur og arealanvendelse, energiforbrug, mennesker og økonomisk stabilitet og formåen. Der er dermed tale om en helhedstænkning, hvor alle tre dimensioner eller bundlinjer skal tages med i betragtning, når vi stræber efter en bæredygtig udvikling.

Bæredygtig udvikling

Balance mellem ressourcer og forbrug

Hver dag frem mod år 2100 øges klodens befolkning med mere end 100.000 mennesker. Det er derfor afgørende at sikre en bæredygtig udvikling, så der skabes en god balance mellem udnyttelsen og beskyttelsen af jordens ressourcer. Den danske fødevareklynge kan og vil bidrage til at sikre dette.

Verden står i dag over for flere store udfordringer – klimakrise, knappe ressourcer og biodiversitet i alvorlig tilbagegang. Befolkningstilvæksten øger fødevarer- og materialeforbruget, hvilket understreger behovet for at få løst disse udfordringer.

Der findes ikke en planet B!

Vi skal i endnu højere grad have fokus på at producere ressourceeffektivt og på sammenhængen mellem produktivitet, ernæring og bæredygtighed. Det stiller krav til, at fødevarereproducenterne skal have mest muligt ud af produktionen, genbruge endnu flere produkter og materialer samt recirkulere næringsstoffer i en fremtidig fødevarereproduktion. Vi skal kort fortalt producere mere med mindre. Bæredygtighed har mange aspekter, som kan grupperes i en økonomisk, en miljømæssig og en social dimension. Den miljømæssige dimension dækker bl.a. klima, natur, arealanvendelse og energiforbrug. Alle dimensioner bør tages i betragtning, når der arbejdes med bæredygtig udvikling i fødevarereproduktionen.

FN's verdensmål

FN's medlemslande forpligtede sig i 2015 på en ny ramme for bæredygtig udvikling med 17 verdensmål og 169 delmål frem mod 2030. En bæredygtig landbrugs- og

fødevaresektor står helt centralt ift. at opnå Verdensmålene. Ved at have en af verdens mest ressource- og klimaeffektive produktioner, kan vi bidrage både direkte og indirekte til at opfylde de 17 verdensmål.

Fødevareklyngen er en del af løsningen

I stigende grad produceres danske varer til det globale marked. Samtidigt med den stigende produktion efterlades et stadigt mindre miljøaftryk. Det lader sig gøre, fordi det eneste konstante i landbrugs- og fødevareerhvervet er udviklingen. Erhvervet arbejder målrettet på at minimere påvirkningen af klimaet, naturen og miljøet ved hele tiden at udvikle ressourceeffektive løsninger i hele værdikæden.

Det er essentielt, at vi skaber en mere klimaeffektiv fødevarereproduktion

I landbruget arbejdes der fx med nye proteinkilder, og der forskes i bedre foderudnyttelse. Nye teknologier og systemer udvikles for bedst muligt at udnytte biomasse og fremme cirkulær bioøkonomi. I resten af værdikæden arbejder virksomhederne fx med at reducere CO₂-udledningen og vandforbruget, samt mindske det miljømæssige fodaftryk. I stigende grad indgår side- og restprodukter som input i nye produkter, så intet går til spilde, hvilket er til gavn for både miljøet og bundlinjen.

➤ FN's verdensmål

Arbejder med især otte af verdensmålene

Klima

Landbrugs- og fødevareerhvervet er en del af løsningen

Fødevareerhvervet har en vision om at være klimaneutralt i 2050. Landbruget og fødevarevirksomhederne har allerede gennem mange år arbejdet for at reducere klimabelastningen fra den danske fødevareproduktion, og udviklingen skal fortsætte for at nå målet.

I 2050 vil vi være ca. 10 milliarder mennesker på jorden. 10 milliarder munde, der alle skal mættes. Efterspørgslen efter alle typer fødevarer vil stige kraftigt.

Klimaforandringerne er også en global udfordring

Produktion af fødevarer påvirker klimaet, og derfor er der brug for nye, innovative løsninger, hvis vi skal mætte alle munde og samtidig sikre, at vi tager vare på verdens klimaudfordringer. Derfor er det helt afgørende, at vi skaber en mere klimaeffektiv fødevareproduktion.

Landbrug & Fødevarer har i år lanceret en ambitiøs vision om, at det danske fødevareerhverv skal være klimaneutralt i 2050. Det kræver nye løsninger, som vi ikke kender i dag. Det danske landbrugs- og fødevareerhverv har allerede vist, at det kan bidrage til at reducere udledningen af drivhusgasser. Men det stopper ikke her. Længt flere løsninger skal udvikles og implementeres. Effektive løsninger til recirkulering skal findes. Der skal anvendes nye teknologier, der øger udbyttet og sikrer en høj udnyttelsesgrad af foder, gødning og alle andre ressourcer i produktionen. Og meget, meget mere. Alle disse tiltag reducerer klimabelastningen, samtidig med at landbrugets effektivitet øges. Udviklingen af

danske klimaeffektive løsninger vil også kunne bruges i fødevareproduktionen andre steder i verden. Derved kan de positive effekter på klimaet forhåbentligt mangedobles.

Næste skridt på vejen til at gøre endnu mere for den grønne omstilling består i yderligere forskning og udvikling. Der er brug for nye teknologier til reduktion af drivhusgasser, hvis vi skal kunne komme i mål med en klimaneutral fødevareproduktion.

Danmark har reduceret udledningen af drivhusgasser fra 1990 til 2017

Landbruget har reduceret drivhusgasudledningen
Danmark har i dag en af de mest klimaeffektive fødevareproduktioner, der findes i verden. Fra 1990 til 2017 steg produktionen med 35 pct., mens drivhusgasudledningen faldt med 16 pct. Det skyldes i høj grad danske landmænds innovation, et godt rådgivningssystem og fokus på resourceeffektivitet gennem hele produktionskæden fra gård til køledisk.

Dansk landbrugs- og fødevareerhverv er gode til at optimere, effektivisere og recirkulere næringsstoffer til fordel for natur, miljø og klima. Det gælder fx i form af planteforædling, teknologiudvikling,

foderoptimering og gødningsoptimering. Erhvervet har igennem mange år bidraget til Danmarks produktion af vedvarende energi primært i form af biomasse, sol og vindenergi. Der udvindes biogas af gylle, og der produceres pil, poppel og halm til kraftvarme osv. Det er tiltag, der har givet en betydelig reduktion i udledningen af drivhusgasser i Danmark.

Erhvervet bidrager til Danmarks produktion af vedvarende energi

Dansk landbrugs- og fødevareerhverv har en årelang tradition for omstilling. Det betyder, at innovation og forskning i klimaeffektiv landbrugsproduktion er et vedblivende fokusområde for erhvervet. Især SEGES, som er landbrugets videnscenter, er vigtig for denne udvikling. SEGES deltagere bl.a. i en lang række udviklingsprojekter og har tæt kontakt med alle dele af det omgivende samfund, som ønsker at bidrage til fremtidens løsninger. Arbejdet med innovation og forskning handler om at klimaoptimere de kendte metoder, der allerede findes i dag. Fx udleder køer mindre metan, når de bøvser, hvis der er kommet fedt i foderet. Men det handler også om at forstå, hvilke muligheder der findes i erhvervet og samtidig kombinere disse med ny teknologi på en ny måde. Tænke ud af boksen.

Vi er først lige begyndt at forstå, hvilke nye klimaløsninger landbruget kan bidrage med – grøn omstilling til gavn for hele samfundet. Et eksempel er arbejdet med den såkaldte SkyClean teknologi, hvor halm og fiberfraktionen fra gylle via en pyrolyseproces kan producere biokul og bæredygtigt flybrændstof. En metode, der potentielt kan halvere landbrugets klimaftryk og samtidigt gøre al flybrændstof, der tankes i Danmark, klimaneutralt.

Bioenergi

Bioenergi er en medspiller i den grønne omstilling af energisektoren. Landbruget spiller en rolle for udvikling og optimering

Fedt i foderet mindsker udledningen af metan fra køer

1 Foder til køer

Undersøgelser viser, at man kan minimere indholdet af metan i koens bøvser og prutter ved at tilsætte fedt i dens foder. Koen er nemlig en drøvtygger, hvis mave binder metan bedre, når den fodres med fedt.

20% flere mennesker

1 Verdens befolkning

Hver dag frem mod år 2100 øges klodens befolkning med mere end 100.000 mennesker. Fødevareklyngen udvikler sig hele tiden med fokus på at bidrage med sunde, sikre, bæredygtige fødevarer og løsninger til Danmark og resten af verden.

af værdi og logistikkæder i biomasseproduktionen til bioenergi. Der blev produceret 178 petajoule (49 mio. MWh) bioenergi fra biomasse, svarende til 27 pct. af den samlede danske energiproduktion i 2017. Produktionen af bioenergi fra biomasse er tredoblet siden 2000. Landbruget bidrager til bioenergi med primært halm, biogas og bioolie.

Produktionen af energi fra halm er steget fra 12,2 PJ til 20,2 PJ i perioden 2000-2017 og udgør i dag omkring 11 pct. af produktionen af bioenergi. Det er det samme som energiproduktionen fra ca. 150 havvindmøller. Energi fra halm forventes de kommende år fortsat at blive anvendt til el og varme, men samtidig forventes efterspørgslen til andre formål at stige. Herunder til biogas, hvor forbruget blev fordoblet fra 2015/2016 til 2016/2017, så der nu benyttes mere end 26.000 ton halm i biogasanlæg.

Ved afbrænding af halm udledes den samme mængde CO₂, som halmen har optaget fra atmosfæren.

Mange synergier ved produktion af biogas

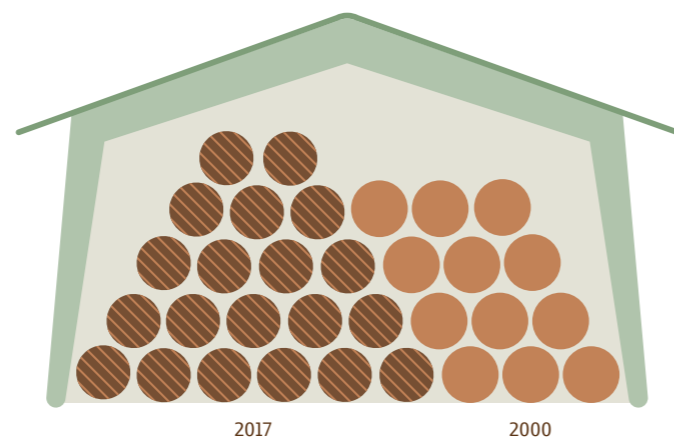
Der er mulighed for en række synergier ved produktion af biogas, der i Danmark primært er baseret på afgangning af husdyrgødning sammen med restbiomasse fra industri og husholdninger. Fx recirkuleres og genanvendes næringsstofferne som gødning for afgrøderne på marken. Samtidig sker der en betydelig reduktion i udledningen af klimagasser fra lagring og håndtering af husdyrgødningen. Risikoen for udvaskning af kvælstof reduceres ligeledes kraftigt. Her bidrager biogas som en vigtig brik i det cirkulære bioøkonomiske system. Biogasproduktionen er firedoblet i perioden 2000-2017 og står nu for svarende til 3,5 pct. af husholdningernes samlede energiforbrug. Der forventes en fortsat kraftig vækst i produktionen af biogas de kommende år.

Udenfor landbruget er det især træindustrien, der bidrager med to tredjedele af den samlede produktion af bioenergi.

Produktionen af energi fra halm er steget til 5,6 mio. MWh

Bioenergi

Halm udgør i dag omkring 11 pct. af produktionen af bioenergi. Det svarer til energiproduktionen fra ca. 150 havvindmøller

Miljø og natur

Fødevareklyngen producerer mere med mindre

Landbruget og fødevarevirksomhederne fortsætter med at forsøge at mindske miljøbelastningen og passe på naturen.

Landbruget har løbende gennem de seneste godt 30 år reduceret miljøbelastningen væsentligt. Det er sket gennem en lang række tiltag såsom avlsarbejde, forbedret fodereffektivitet, bedre plantersorter, optimeret gødskning, ændret jordbearbejdning, udlæg af efterafgrøder, etablering af vådområder, bedre opbevaringskapacitet for gylle samt bedre gødningshåndtering både gennem staldindretning, slangeudlægning og nedfældning af gylle i stedet for bredspredning på marken.

Landbruget har løbende gennem de seneste 30 år reduceret miljøbelastningen

Tiltagene har været medvirkende til, at den årlige kvælstofudledning til havet er reduceret med 37 pct., markoverskuddet af fosfor er reduceret med 62 pct. og den årlige udledning af ammoniak er reduceret med 42 pct. siden 1990. Samtidig er produktionen steget med 35 pct. (DCE rapporter nr. 305 og 306 (2019)).

Fødevareproducenterne arbejder også på at reducere vandforbruget. Slagterierne har halveret vandforbruget de seneste 15 år. På mejerierne er der ligeledes et stort fokus på vandbesparelser, hvor ny teknologi på ganske få år har medført vandbesparelser på 10-15 pct.

Mulighederne er mange

Gennem forskning og udvikling arbejder landbruget og fødevarevirksomhederne på at reducere miljøpåvirkningen yderligere. Det sker blandt andet gennem kollektive initiativer og virkemidler. Et eksempel herpå er etableringen af flere minivådområder, udtagning af kulstofrige lavbundsarealer, øget produktion af biogas, anvendelse af halm til bioenergi og planteafrodling. Ligesom der i et bredere perspektiv ses på mulighederne for muslinge- og tangproduktion, der opsamler næringsstoffer, samt genopretning af stenrev. Derudover er tekniske løsninger som fx præcisionslandbrug med til at mindske miljøpåvirkningen.

Fødevarevirksomhederne investerer kraftigt i teknologier og løsninger til at mindske miljøbelastningen. Det sker fx via partnerskaber inden for vandområdet, som har til formål at reducere vandforbruget yderligere blandt andet via genbrug.

Fødevareerhvervet har også været med til at etablere vandpartnerskabet DRIP (drippartnership.dk), som består af fødevarevirksomheder, universiteter, teknologileverandører og forskningsinstitutter. Formålet med partnerskabet er at implementere nye løsninger, som kan sikre yderligere vandbesparelser i erhvervet.

Halveret vandforbrug ved slagterierne

Slagterierne

har halveret vandforbruget de seneste 15 år. På mejerierne er der ligeledes et stort fokus på vandbesparelser, hvor ny teknologi på ganske få år har medført vandbesparelser på 10-15 pct.

Landmanden er naturforvalter

Det danske landskab er et kulturlandskab præget af landbruget gennem tiden. Landmændene er fortsat centrale naturforvaltere. På de fleste bedrifter er der lavet tiltag til gavn for vilde dyr og planter eller naturtyper. Det kan være alt fra faunastriber i marken, etablering og oprensning af søer og vandhuller, afgræsning af naturarealer, pleje af læhegn og mindre naturarealer til lokale samarbejdsprojekter om særlige arter og større offentlige naturgenopretningsprojekter.

Der er et voksende fokus i samfundet på at give naturen mere plads bl.a. gennem udtagning af landbrugsjord til natur og etablering af større sammenhængende naturområder. Landbruget vil gerne bidrage til denne indsats, og Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening har i 2019 i fællesskab lanceret et fælles udspil med et ambitionsniveau om udtagning eller ekstensivering af op til 100.000 ha landbrugsjord med begrænset dyrkningspotentiale. Indsatsen skal ske gennem frivillige multifunktionelle jordfordelingsprojekter, der på samme tid kan understøtte mål om bl.a. mere natur, reduktion af klimagasser, miljø og driftsøkonomi.

Ca. 100 landmænd er fuldtidsnaturplejere

Landbrug & Fødevarer har desuden sammen med Dansk Ornitologisk Forening i 2019 lavet en kampagne for viben med konkrete anbefalinger til viben-venlig markdrift. Formålet er at styrke lokale bestande af viber i agerlandet. Tidligere har mere end 300 landmænd bakket aktivt op om "Bivenlig"-kampagnen og følger en eller flere af anbefalingerne på deres ejendom. Indsatser for bier og viber er samtidig til gavn for mange andre vilde dyr og planter i agerlandet.

Naturpleje som driftsgren

En række landmænd har gjort naturpleje til en driftsgren. Det anslås, at der på landsplan er ca. 100 landmænd, som er fuldtidsnaturplejere. Dertil kommer et stort antal landmænd, som laver naturpleje på deltid eller har det som hobby. Det er muligt at opnå tilskud til pleje af græs og naturarealer gennem landdistriktsprogrammet. Der var tilsagn om pleje på ca. 100.000 ha i begyndelsen af 2019, hvilket er 17.000 ha flere end i 2016.

Udtagning af landbrugsjord på et areal svarende til 1/3 af Fyn

📌 Klima og miljø

Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening har i 2019 i fællesskab lanceret et fælles udspil med et ambitionsniveau om udtagning eller ekstensivering af op til 100.000 ha landbrugsjord med begrænset dyrkningspotentiale.

Forbrug i produktionen

Mindre input i produktionen af fødevarer minimerer det samlede miljø- og klimaaftryk

Produktionen af fødevarer kræver bl.a. energi, plantebeskyttelsesmidler og antibiotika. Landbruget og fødevarevirksomhederne forsøger løbende at minimere brugen af input til produktionen.

Affald

Fødevareerhvervet har igennem en lang årrække haft stor fokus på genanvendelse og bedre udnyttelse af råvarer. Fødevareerhvervet genanvender omkring 70 pct. af affald ekskl. jord.

Fødevareerhvervet genanvender omkring 70 pct. af affaldet

Genanvendelsen spænder bredt, og de seneste år har der været stort fokus på genanvendelse af plast. Der sker fx ved øget genanvendelse af plast til kødbakker, anvendelse af tyndere plastfilm og folier mv. Fødevareerhvervet arbejder også på, at husholdningerne kan genanvende endnu mere i fremtiden. Det kan fx være via en bedre sortering af husholdningsaffald, så det også bliver nemmere at genanvende fx mælkekartoner.

Plantebeskyttelse

Plantebeskyttelsesmidler anvendes i landbruget til at beskytte afgrøderne

mod angreb af skadevoldere som skadedyr og svampe, samt for at kunne kontrollere ukrudt i afgrøderne. I Danmark vurderes plantebeskyttelsesmidler mere restriktivt end i andre EU-lande, før de kan godkendes til anvendelse i landbrugsproduktionen. Det sker for at beskytte grundvandet og miljøet. Som indikator for belastningen anvendes pesticidbelastningsindikatoren (PBI), som forsøger at tage højde for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning. PBI beregnes på baggrund af oplysninger om salgstal og midlernes fareklassificeringer. I Sprøjt middelstrategi 2017-2021 er målet et PBI på 1,96. Dette mål er allerede nået, da PBI er opgjort til 1,69 i 2017.

Pesticidbelastningsindikatoren er halveret fra 2013 til 2017

Med differentierede pesticidafgifters indførelse i juli 2013 er det en målsætning, at det skal kunne betale sig at købe de

plantebeskyttelsesmidler, som er mest skånsomme for miljøet og sprøjteføreren. Afgiftens indførelse har haft en tydelig effekt på valget af plantebeskyttelsesmidler. Pesticidbelastningsindikatoren er halveret fra 2013 til 2017. Desværre medvirker afgiften også til en øget risiko for resistensudvikling, da afgiften er medvirkende til en yderligere ensretning af middelvalget.

Færre spor af plantebeskyttelsesmidler i dansk frugt og grønt

Dansk konventionel frugt og grønt indeholder færre spor af plantebeskyttelsesmidler, hvis der sammenlignes med andre lande. Hvert år tester Fødevarestyrelsen både dansk og udenlandsk frugt og grønt for spor af plantebeskyttelsesmidler. Der blev fundet spor af plantebeskyttelsesmidler i dansk frugt i 48 pct. af prøverne i 2017 – ingen prøver lå dog over de gældende grænseværdier. Der blev fundet pesticidrester i 76 pct. af frugt produceret i EU samt i 73 pct. produceret uden for EU, og hhv. 2 pct. og 4 pct. lå over de gældende grænseværdier.

I danskproduceret konventionel grønt lå 2 pct. af prøverne over de gældende grænseværdier, mens man fandt spor af plantebeskyttelsesmidler i 27 pct. af prøverne. Til sammenligning blev der fundet spor fra plantebeskyttelsesmidler i 52 pct. af grønt produceret i EU. I grønt produceret uden for EU gjaldt det for 48 pct. af tilfældene. Samlet er risikoen for spor af plantebeskyttelsesmidler væsentligt mindre i dansk frugt og grønt, ligesom der oftere findes flere forskellige pesticider i udenlandske fødevarer end i de danske.

Forbruget af antibiotika er faldet 38 pct. målt i gram per gris ift. 2009

Forbrug af antibiotika

Danmark har det laveste antibiotikaforbrug i husdyrproduktionen, når man sammenligner med de øvrige europæiske lande, der har en stor griseproduktion. Det skyldes især en tidlig og effektiv indsats fra landmænd og dyrlæger kombineret med en restriktiv dansk antibiotikapolitik. Danmark har bl.a. udfaset brugen af tre typer antibiotika – fluoroquinoloner, cephalosporiner og colistin – som er kritisk vigtige til behandling af mennesker. I takt med at de danske griseproducenter bliver dygtigere og dygtigere, bliver antibiotikaforbruget lavere og lavere. Ser man ti år tilbage og sammenligner forbruget i 2009 med forbruget i dag, er der tale om et fald på 38 pct. målt i gram per gris.

Energi

Der er en lang tradition for at arbejde med energioptimering i både landbruget og i fødevarevirksomhederne. Fødevareklyngens energiforbrug er fra 1973 til 2017 faldet med knap 32 pct. I perioden er produktionsværdien steget med 60 pct. Det er et resultat af en strukturel udvikling på tværs af hele erhvervet, hvor fødevarevirksomhederne og landbruget har effektiviseret processerne og derfor kan producere mere med mindre.

Mens energiforbruget samlet set er steget med 37 pct. i Danmark mellem 1990 og

2017, har fødevareklyngen formået at reducere sit energiforbrug med 28 pct. Landbrug og gartneri har sænket forbruget med 22 pct. Det samlede danske energiforbrug er især steget som følge af energiforbruget i transportsektoren og i særdeleshed i skibsfarten. De afvigende udviklingsmønstre kan bl.a. tilskrives en stigende energieffektivitet i industrien generelt og fødevareerhvervet specifikt, hvor det modsat har vist sig svært at afkoble produktionsværdien fra energiforbruget i transportsektoren.

Energibesparelser gavner ikke blot virksomhederne og landmændenes økonomiske bundlinje, men også den grønne

bundlinje nyder godt af de energibesparende tiltag. Det er særligt på kort sigt, at energieffektivisering har en positiv effekt på CO₂-udledningen, da energi fra fossile brændstoffer stadig udgør en relativ stor andel af det samlede energimiks i Danmark.

I takt med den øgede omstilling til vedvarende energi vil fortrængningseffekten dog også falde. Her spiller landbruget en stor rolle. Store dele af Danmarks vedvarende energi fra landvindmøller og solcelleanlæg er produceret på landbrugsjord, ligesom fødevareerhvervet er den primære kilde til produktionen af bioenergi, som udgør to-tredjedele af Danmarks samlede forbrug af vedvarende energi.

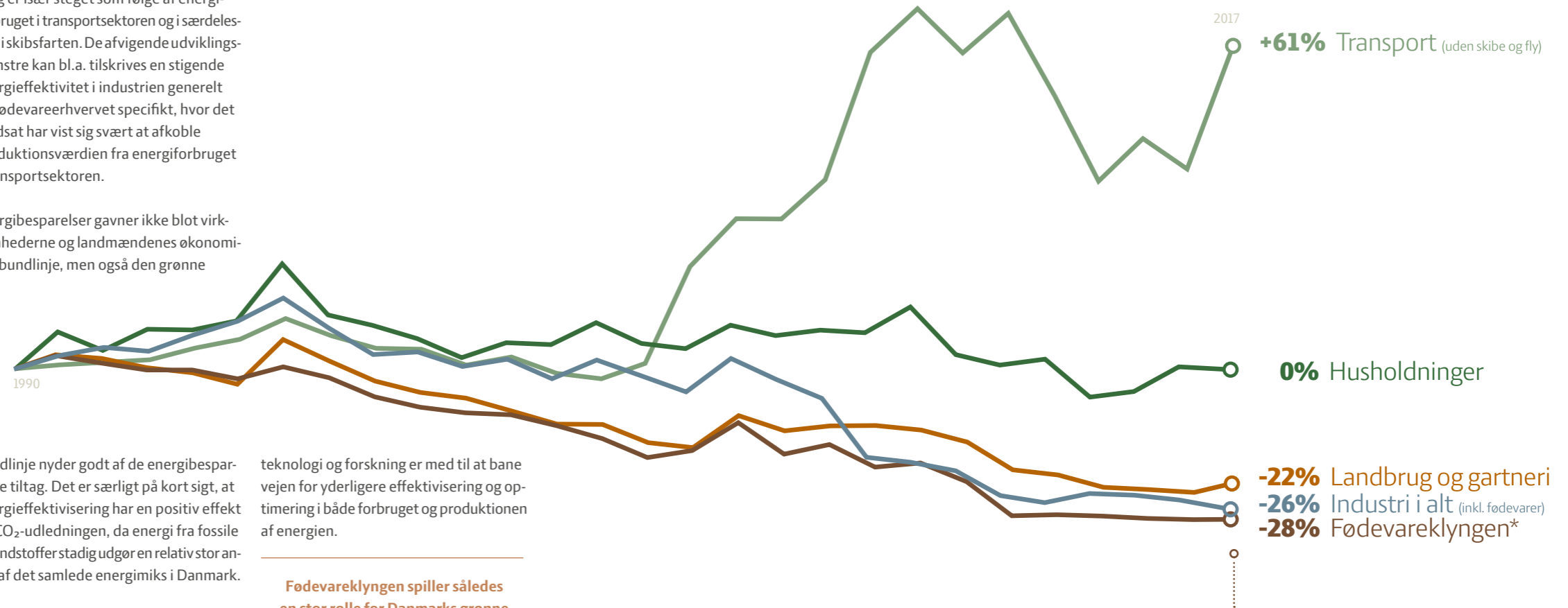
Store dele af Danmarks vedvarende energi fra landvindmøller og solcelleanlæg er produceret på landbrugsjord

Fødevareklyngen spiller således en stor rolle for Danmarks grønne energiomstilling – både på kort og lang sigt – og ny

teknologi og forskning er med til at bane vejen for yderligere effektivisering og optimering i både forbruget og produktionen af energien.

Fødevareklyngen spiller således en stor rolle for Danmarks grønne energiomstilling

Selvom der er en stigende omstilling til vedvarende energi i fødevareklyngen, spiller de fossile energikilder stadig en stor rolle for den samlede energiforsyning i fødevareerhvervet og den øvrige industri i Danmark. Naturgassen er især vigtig for det danske energisystem og mange industrielle processer, hvilket også er tilfældet i fødevareindustrien, hvor der fx mangler gode alternativer til fossildrevne højtemperatursprocesser.

Lavere forbrug af energi i fødevareklyngen

1 Forbrug i produktionen

Mens energiforbruget samlet set er steget med 37 pct. i Danmark mellem 1990 og 2017, har fødevareklyngen formået at reducere sit energiforbrug med 28 pct. Landbrug og gartneri har sænket forbruget med 22 pct.

*Fødevareklyngen (her fødevareindustrien, samt landbrug og gartneri)

Klimaforandringer og fødevareforbrug

Spis varieret og ikke for meget

Klima og klimaforandringer er emner, som både pressen, politikere og de danske forbrugere har stort fokus på. Både i de private og offentlige rum bliver det diskuteret, hvordan vi kan mindske menneskets klimabelastning.

Debatten om, hvordan man som forbruger kan mindske klimabelastningen, bliver ofte drejet over på vores fødevareforbrug – med særligt fokus på de animalske fødevarer. For de animalske fødevarer har, målt kilo til kilo, tit et større CO₂-aftryk end de vegetabiliske.

Regnestykket er dog ikke helt så simpelt, for der er andre faktorer end CO₂-aftryk pr. kilo at forholde sig til. En af disse faktorer er næringsstoffer. Vi har brug for næringsstoffer i vores mad for at holde os sunde og raske, men alligevel bliver næringsstofferne ofte glemt i debatten.

Måler man fx en fødevars CO₂-aftryk pr. kilo protein eller kalorier, vil det se anderledes ud, end når man blot måler pr. kilo. Derfor giver det ikke altid mening at sammenligne animalske og vegetabiliske fødevarer, idet de bidrager med meget forskellige næringsstoffer i kosten. Fx udleder grisekød næsten halvt så meget CO₂ pr. kcal som importerede tomater.

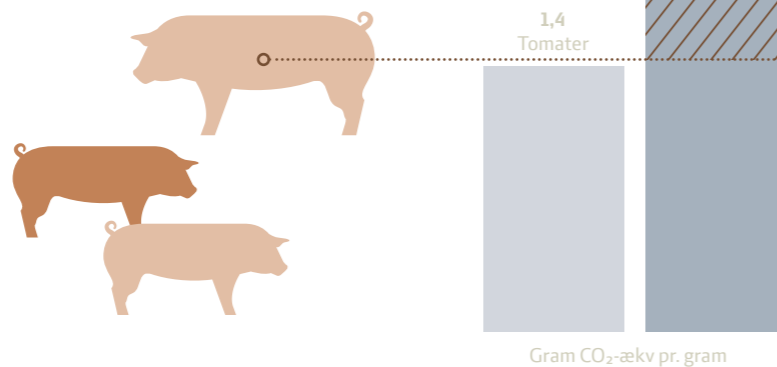
CO₂-aftrykket varierer efter måleenhed

Det handler ikke kun om, hvad vi spiser i Danmark

Klimaforandringer er et globalt anliggende, og derfor nytter det heller ikke

1 Klimaforandringer og fødevareforbrug

Grisekød udleder over 3 gange så meget CO₂ pr. 100 gram som importerede tomater

noget kun at kigge på det danske forbrug. Hvis vi skal kunne brødføde den voksende verdensbefolkning og samtidigt passe på kloden, er det nødvendigt at se på den samlede klimabelastning på verdensplan.

Fødevareforbruget er ét aspekt, og her er det vigtigt, at der fortsat bliver forsket i, hvordan vi opnår den rette tilførsel af næringsstoffer verden over for den lavest mulige klimabelastning. For de fleste af os kan bestemt spise mere klimavenligt, end vi gør i dag.

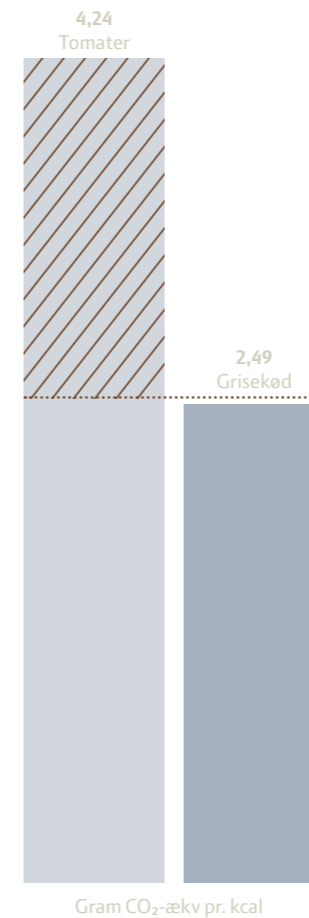
Og klimabelastningen handler ikke kun om, hvad vi spiser og drikker. Gennemsnitsdanskerens samlede årlige udledning af drivhusgasser er 17 ton CO₂-ækvivalenter, hvoraf mad og drikke udgør 3 ton CO₂-ækvivalenter (CONCITO april 2019). Fødevareforbruget står altså for knap 20 pct. af danskernes årlige klimaaftryk, mens resten af klimaaftrykket bl.a. stammer fra transport, energi, elektronik, inventar, tøj og andet forbrug.

Klimavenlige tiltag i fødevareforbruget

Der er mange knapper, man som forbruger kan skrue på, hvis man vil leve mere klimavenligt. Fødevareforbruget er én af dem, men valget mellem animalske og vegetabiliske fødevarer behøver ikke at være enten/eller. Hvis du vil spise mere klimavenligt, kan du fx spise efter de officielle kostråd: Vi er en voksende befolkning – ikke kun i antal, men også i kropsstørrelse. Vi spiser generelt mere, end vores kroppe har brug for. Derfor er det oplagt at følge Fødevarestyrelsens første kostråd: Spis varieret og ikke for meget (og vær fysisk aktiv). Mængden af mad, der produceres, har stor betydning for klimabelastningen. Hvis vi alle følger de officielle kostråd, er det altså ikke kun sundt for kroppen, men også for klimaet.

Spis varieret og ikke for meget og bliv mere klimavenlig

Derudover kan man blive endnu bedre til at mindske madspild. Hvis der på verdensplan skal brødfødes næsten 10 milliarder mennesker i 2050, er det nødvendigt at ændre vores forbrug af fødevarer. En halvering af madspild på verdensplan vil kunne imødekomme det øgede behov for mad, der kommer med befolkningstilvæksten. Madspild forekommer i alle led af produktion og konsumering af fødevarer, men det er hos forbrugerne og i detailhandelen, den største andel af madspildet finder sted i vores del af verden.

...men næsten kun halvt så meget pr. kcal.

Hos fødevareklyngen

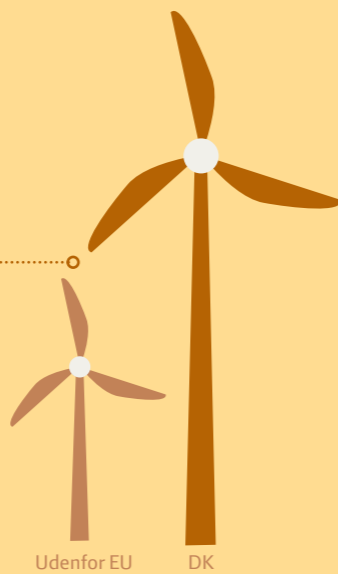
Fødevareklyngen står for 10% af beskæftigelsen i yder- og landkommunerne

Fødevareklyngens aktiviteter skaber arbejdspladser uden for de store byer. Fødevareklyngen bidrager til hhv. 13 pct. og 9 pct. af beskæftigelsen i yder- og landkommunerne.

50%

mere klimaeffektiv animalsk produktion end i lande udenfor EU

I mange år har fødevareklyngen udviklet produktionen, så den er blandt de mindst klimabelastende i verden målt pr. produceret enhed. Klimabelastningen bliver derfor som regel mindre, når udlandet køber og spiser danske fødevarer.

75% af de beskæftigede i fødevareklyngen arbejder med eksporten

Fødevareklyngens eksport bidrog med 140.000 arbejdspladser i 2018. 87 mia. kr. af bruttofaktorindkomsten genereres ligeledes af fødevareklyngens eksport.

Fødevareklyngen bidrager med 186.000 arbejdspladser

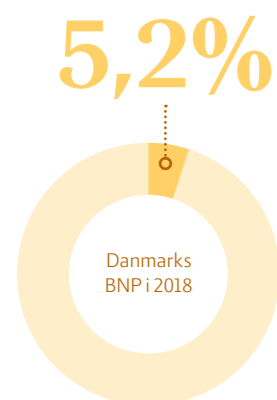
Arbejdspladserne er i fødevareklyngens egne erhverv, som udgør landbrug, fødevarer- og agroindustrien. Ud af de 186.000 arbejdspladser er mere end 60.000 i afledte støtteerhverv - lige fra den lokale elektriker på gården, over bankmanden til vognmanden.

Beskæftigelse og indkomst

Fødevareklyngens bidrag udgør 5,2 pct. af BNP

Fødevareklyngens produktion og eksport skaber aktivitet og indkomst i hele den danske økonomi.

1 Fødevareklyngens bidrag

Fødevareklyngen beskæftiger mange mennesker i hele Danmark. De er beskæftiget i fødevareklyngens egne erhverv, som udgør landbrug, fødevarer- og agroindustrien. Fødevareklyngens aktiviteter breder sig desuden som ringe i vandet og skaber aktivitet i resten af økonomien - lige fra den lokale elektriker på gården, over bankmanden til vognmanden. Fødevareklyngen sikrede beskæftigelse til 186.000 personer i 2018. Heraf er mere end 60.000 personer beskæftiget i afledte støtteerhverv.

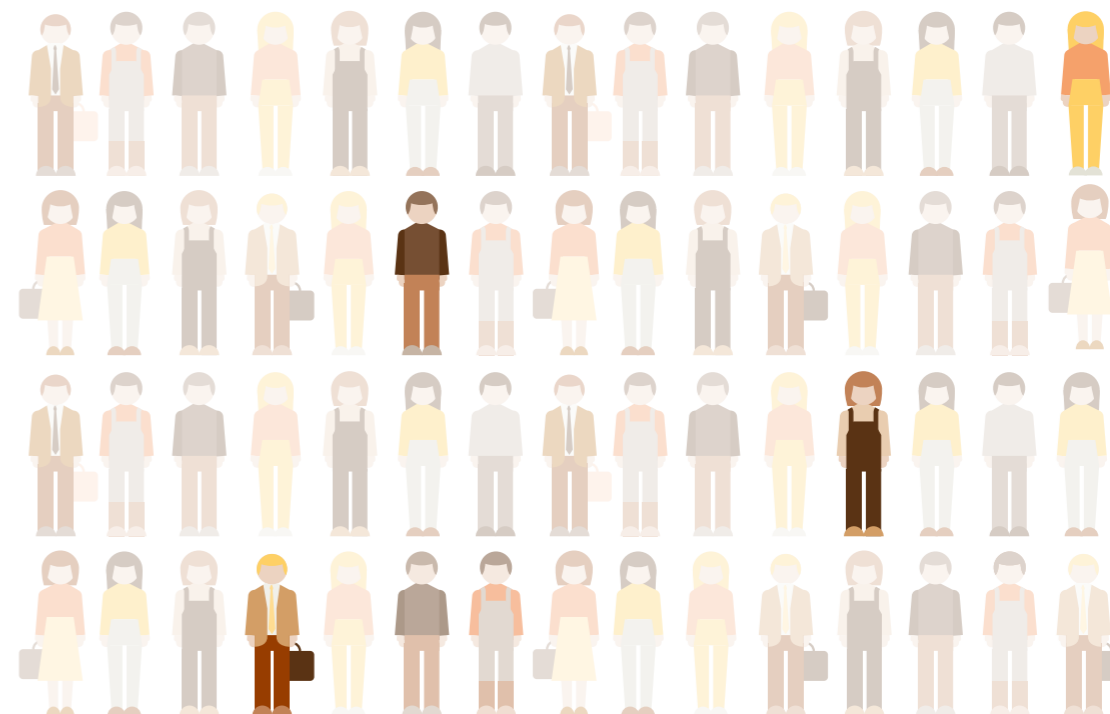
Fødevareklyngens samlede bidrag til landets bruttonationalprodukt kan opgøres til 115 mia. kr.

I alle de dele af dansk økonomi, hvor fødevareklyngen sikrer aktivitet og beskæftigelse genereres der indkomster til de ansatte og overskud til virksomhedsejerne. Fødevareklyngen bidrager dermed til Danmarks samlede indkomst - samlet benævnt bruttofaktoringkomsten. Fødevareklyngens samlede bidrag til landets bruttofaktoringkomst kunne opgøres til 115 mia. kr. i 2018. Dermed bidrager fødevareklyngen til Danmarks samlede indkomst svarende til 5,2 pct. af bruttonationalproduktet.

Fødevareklyngens bidrag til samfundet sikres gennem fødevareklyngens historiske succes med afsætning til de globale markeder. Tre fjerdedele af aktiviteten skabes således af eksporten. Ud af fødevareklyngens samlede beskæftigelse på 186.000 personer kan 140.000 jobs henføres til eksporten, ligesom 87 mia. kr. af bruttofaktoringkomsten genereres af fødevareklyngens eksport.

Fødevareklyngen er således en væsentlig bidragsyder til Danmarks beskæftigelse og indkomst.

Ud af fødevareklyngens samlede beskæftigelse kan 122.000 personer relateres til aktiviteten i landbruget og de tæt knyttede forarbejdningserhverv; mejerier, slagterier samt stivelse- og sukkerfabrikker. De 62.000 beskæftigede personer i landbruget giver således hver beskæftigelse til yderligere én person i resten af økonomien i 2018.

Hver 15. dansker i job er beskæftiget hos fødevareklyngen

1 Arbejdspladser i fødevareklyngen

Fødevareklyngens bidrag til samfundet kan opgøres til 186.000 jobs samt 115 mia. kr. til landets samlede indkomst.

Eksport

Fødevareklyngen eksporterede for 162 mia. kr. i 2018

Den samlede eksport blev på 162 mia. kr. i 2018, hvilket er lidt lavere end i rekordåret 2017.

Fødevareklyngen står for knap en fjerdedel af vareeksporten i Danmark

Fødevareklyngen eksporterede for 162 mia. kr. i 2018, hvilket er knap 4,2 mia. kr. lavere end i rekordåret 2017. Udviklingen skyldtes især lavere priser på en stor del af eksportvarerne, samt modvind fra valutakursudviklingen.

Omkring 75 pct. af den samlede produktion i den danske fødevareklynge afsættes i udlandet. De største eksportmarkeder for fødevareklyngen er Tyskland, Sverige, Storbritannien og Kina (inkl. Hong Kong). Der arbejdes løbende på at forbedre markedsadgangen til nye og eksisterende markeder, for at sikre så gode afsætningsmuligheder som muligt.

Tyskland, Sverige, Storbritannien og Kina (inkl. Hong Kong) er fødevareklyngens vigtigste eksportmarkeder

Størstedelen af eksporten går til Europa, og det er også her hovedparten af eksportvæksten har været i de seneste år. Fødevareklyngen har også en betydelig eksport til Asien, der i 2018 aftog godt en femtedel af fødevareklyngens eksport. Kina (inkl. Hong Kong) er i dag det klart største eksportmarked uden for Europa og fødevareklyngens fjerdestørste eksportmarked.

Fødevareklyngens varer kan inddeles i tre hovedgrupper. Fødevareklyngen eksporterede fødevarer for 115 mia. kr., biobaserede produkter (herunder minkskind, foder og frø) for 33 mia. kr. og agroteknologi for godt 13 mia. kr. i 2018. De tre ubetinget største eksportvarer er gris for 29 mia. kr. (18 pct. af den samlede eksport fra klyngen), fisk og skaldyr for 24 mia. kr. (15 pct.) og mejerivarer for 21 mia. kr. (13 pct.).

I hele værdikæden er der et stort fokus på kvalitet - fra jord til tallerken og tilbage igen. Der er i stigende grad også fokus på 'efterforbruget'. Når en vare er 'Made in Denmark' står køberen med en palette af kvaliteter, der på hver sin måde definerer produktet: De private og statslige kontrolinstanser sikrer en høj grad af

fødevaresikkerhed og ensartethed i hele produktionsforløbet. Det store fokus på digitalisering i alle led giver løbende opsamling af viden, der kan forbedre fremtidens produkter og samtidigt give en høj grad af sporbarhed i de nuværende produkter.

Danmarks fødevareklynge eksporterer reelt CO₂-fortrængning

Danmark er på flere måder et vigtigt landbrugsland. I mange år har fødevareklyngen udviklet produktionen, så den er blandt de mindst klimabelastende i verden målt per produceret enhed. Andre lande får også gavn af den effektive danske fødevareproduktion. Såfremt de varer som eksporteres fra Danmark alternativt skulle produceres i andre lande, ville det for mange varer alt

andet lige øge den globale klimabelastning. Den danske fødevareklynge eksporterer dermed reelt CO₂-fortrængning. Fødevareproduktionen kan i princippet godt flyttes ud af Danmark. De klimamæssige konsekvenser vil dog ikke blive positive, hvis produktionen i udlandet sker under mindre effektive og mere klimabelastende forhold.

Fødevareklyngen bidrager positivt til Danmarks valutaandtjenning

Fødevareklyngen bidrager ganske betydeligt til Danmarks valutaandtjenning gennem et stort bidrag fra nettoeksporten. Fødevareklyngens nettoeksport var 87 mia. kr. i 2018. Betragtes alene landbruget og de tæt knyttede forarbejdnings erhverv;

mejerier, slagterier samt stivelse- og sukkerfabrikker var bidraget til nettoeksporten 50 mia. kr. i 2018.

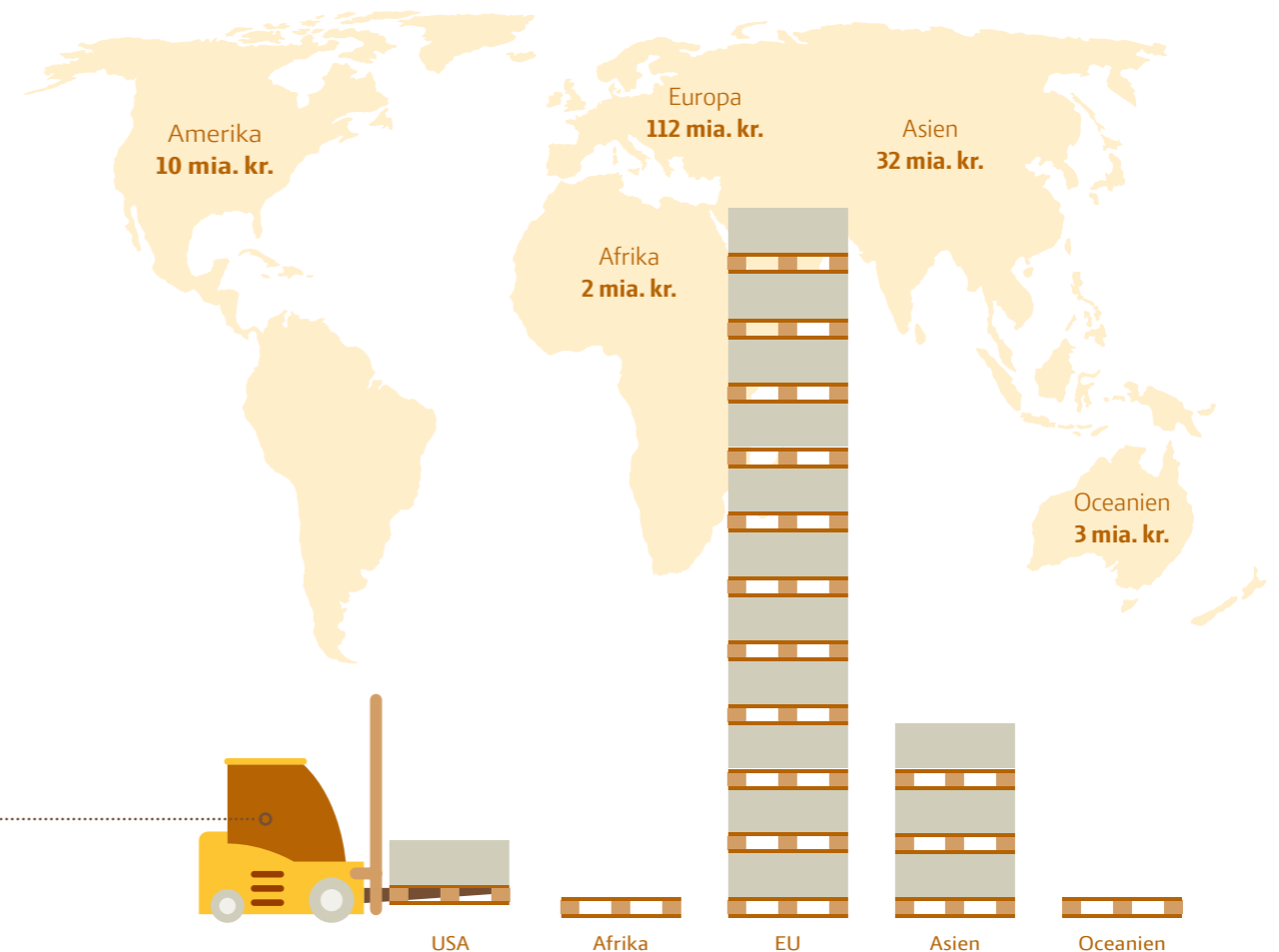
Fødevareklyngens nettoeksport var på 87 mia. kr. i 2018

Nettoeksporten er en måde at synliggøre fødevareklyngens samfundsøkonomiske betydning på. I opgørelsen tages der højde for eksportvirksomhedernes importbehov for at kunne realisere sin eksport. Nettoeksporten er defineret som eksporten fratrukket den import, der kræves for at producere eksporten. Denne import opgøres som den direkte import i erhvervet, men

også det indirekte importindhold i de varer, der leveres af andre erhverv.

Højværdivarer

Danmark skiller sig ud ved at have et stort fødevareerhverv og samtidigt være et højtudviklet industrisamfund. Det kan alene lade sig gøre, fordi erhvervet målrettet har arbejdet på at videreudvikle og forædle produkterne. Fra den danske fødevareklynge er 37,6 pct. af eksporten karakteriseret som højværdivarer, svarende til en værdi på 60 mia. kr. i 2018. En højværdivar er defineret som en eksportvare, hvor prisen for denne vare er mindst 20 pct. højere end gennemsnitsprisen i EU for tilsvarende varer.

1 Eksporten

Fødevareklyngen eksporterer globalt for 162 mia. kr.

Forskning, innovation & uddannelse

Klimaneutralitet skal løses gennem ny og bedre viden

Forskning, innovation og uddannelse er vigtige forudsætninger for at opretholde og videreudvikle en konkurrencedygtig fødevareklynge, der i stadig stigende grad satser på ansvarlig og bæredygtig fødevareproduktion.

Fonde sikrer fælles aktiviteter – herunder forskning

De store udfordringer og potentialer, som fødevareerhvervet er en del af, hverken kan eller bør løftes af én sektor alene. Større tværsektorielle forskningsprojekter er nødvendige for at nå solide, bæredygtige løsninger, der både virker for det enkelte landbrug og for erhvervet som helhed. Forskningsindsatsen skal derfor ske i et tæt forpligtende samarbejde i hele innovationskæden fra universiteter og GTS-institutter (Godkendte Teknologiske Serviceinstitutter) til rådgivningssystem, primærproducenter og producenter af udstyr og andre input til fødevareerhvervet.

Landbruget har derfor siden 1970'erne været fælles om at indsamle midler til at finansiere aktiviteter, som den enkelte producent ikke har mulighed for selv at drive. Herved sikres den nødvendige innovation i landbrugs og fødevareerhvervet – både til gavn for fødevareproducenterne og for samfundet generelt. Midlerne går ind i produktionsafgiftsfondene og Promilleafgiftsfonden, samt Fonden for økologisk landbrug. Midlerne uddeles årligt til støtte af aktiviteter inden for afsætningsfremme, forskning og forsøg, rådgivning og formidling, uddannelse, sygdomsforebyggelse og bekæmpelse, dyrevelfærd, kontrol og medfinansiering af initiativer under EU-programmer.

Denne måde at finansiere forskning og andre aktiviteter på har medvirket til at sikre et højt internationalt innovations og vidensniveau. Alle forskningsprojekter, som er fællesfinansieret gennem fondssystemet, er omfattet af krav om offentliggørelse for at sikre, at den nye viden, der genereres, er tilgængelig for alle.

Der blev udmøntet ca. 500 mio. kr. i produktions- og promilleafgifter

Der blev udmøntet ca. 500 mio. kr. i produktions- og promilleafgifter til udvikling af det danske landbrugs- og fødevareerhverv i 2017.

Erhvervet bidrager selv til den danske fødevareforskning

De samlede investeringer i dansk landbrugs- og fødevareforskning beløber sig årligt til godt 2,7 mia. kr., omtrent ligeligt fordelt imellem den offentlige sektor og erhvervslivet. Fødevareforskningen udgør 5,9 pct. af den samlede offentlige forskning og 3,0 pct. af den private forskning.

De danske universiteter indgår i et omfattende samarbejde med udenlandske videninstitutioner i hele verden, og på denne måde sikres en god og effektiv tilgang til ny international viden til den danske sektor.

Ud over den grundlagsskabende forskning, så har de danske universiteter i samarbejde med erhvervet og GTS-institutioner stort fokus på erhvervsrettet forskning og udvikling, som leverer mere direkte implementerbare løsninger til erhvervslivet. Dette medvirker til, at den danske fødevareindustri er god til innovation. Desuden er der et betydeligt bidrag via det forskningsbaserede myndighedsberedskab, hvor Miljø- og fødevareministeriet har aftaler med universiteterne om bl.a. sektorrelateret videnopbygning.

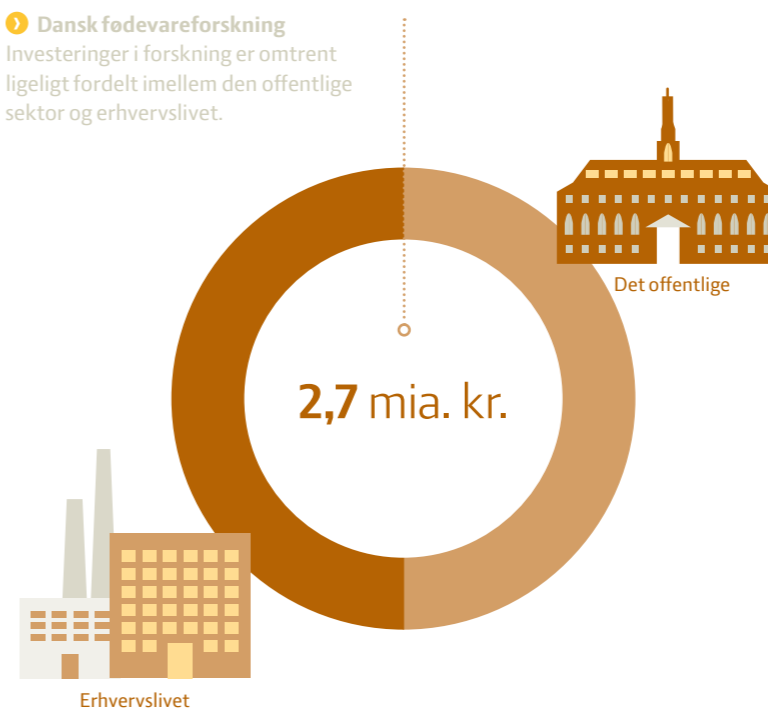
Mangel på især faglærte er fortsat en udfordring

Med rekordhøj beskæftigelse og lav ledighed er der nu kamp om arbejdskraften.

Samlede investeringer i dansk landbrugs- og fødevareforskning

Dansk fødevareforskning

Investeringer i forskning er omtrent ligeligt fordelt imellem den offentlige sektor og erhvervslivet.

Aftagende global vækst har stabiliseret mangel på kvalificeret arbejdskraft, men der er fortsat flaskehalsproblemer på dele af det danske arbejdsmarked.

Landbrug & Fødevarers konjunkturmålinger viser, at mange virksomheder melder at "manglende adgang til arbejdskraft" begrænser produktionen. Det var næsten fire ud af ti virksomheder i agroindustrien og hver ottende virksomhed i fødevareindustrien, der meldte om mangel på kvalificeret arbejdskraft i 3. kvartal 2019. Derudover viser rekrutteringsundersøgelsen fra Styrelsen for Arbejdsmarked og Rekruttering (juni 2019), at 26 pct. af virksomhederne i landbruget enten ikke fik besat deres stilling

eller havde været nødsaget til at ansætte en person, der ikke havde de ønskede kvalifikationer.

Danmark kan komme til at mangle 80.000 faglærte i 2030

Fremover bliver der kamp om arbejdskraften. Mange faglærte går på pension de kommende årtier, hvorfor mangel på faglærte højst sandsynligt vil forblive en udfordring, selv hvis aktiviteten aftager i dansk økonomi. Det estimeres, at der i Danmark kommer til at mangle op mod 80.000 faglærte i 2030 (CRT, Fremskrivning af den regionale udvikling med SAM-K & LINE® – Juni 2019). På den baggrund er

det vigtigere end nogensinde at satse på uddannelse og øge evnen til at uddanne og tiltrække kvalificerede medarbejdere.

Viden skaber vækst

Den danske landbrugs- og fødevareerhverv har et højt fagligt niveau. Fødevareerhvervet arbejder løbende sammen med landets uddannelsesinstitutioner for at kompetenceudvikle de uddannelser, erhvervet aftager kommende arbejdskraft fra, så de matcher erhvervets nuværende og fremtidige behov.

Landbrugs- og fødevareerhvervet benytter sig af ca. 50 forskellige uddannelser, der løbende har en studenterbestand på ca. 20.000 studerende. På trods af den store studenterbestand oplever erhvervet, at manglen på arbejdskraft er stigende. Samtidig har det vist sig, at unge danskere har et lavt niveau af kendskab til uddannelser og karrieremuligheder inden for landbrugs- og fødevareerhvervet. Derfor går det samlede erhverv fra efteråret 2019 endnu mere ind i kampen om de unges opmærksomhed.

Future Food har til formål at styrke de grønne erhvervsuddannelsers image

Kampagnen fokuseres på en fælles fortælling om den danske fødevareklynge, hvor værdikæden fra jord til bord er central. Erhvervet og dets uddannelser tilbyder unge konkrete muligheder for at gøre en forskel i Danmark og i verden inden for grøn omstilling, klima og sundhed.

Bag kampagnen står 3F, Dansk Industri, Food Nation, GLS-A, IDA, JA, NNF og Landbrug & Fødevarer, som alle deler forståelsen af behovet for flere unge, som vælger en fremtid indenfor fødevareklyngen. Kampagnen lanceres i slutningen af 2019 og er støttet af Promilleafgiftsfonden.

Klimaudfordringen er global

Klimaforandringer er allerede i dag synlige. Selv om en enkeltstående varm dansk sommer eller et vådt efterår ikke alene kan tilskrives klimaforandringer, ses der nu oftere mere ekstremt vejr med større udsving i den ene eller anden retning end tidligere. Klimaforandringerne er en af de største fremtidige udfordringer, det globale samfund står overfor.

Verdens stats- og regeringsledere vedtog 17 verdensmål for bæredygtig udvikling i september 2015, herunder 169 konkrete delmål, som sætter kursen frem mod 2030, herunder også for den globale klimaindsats. Sammen med Paris-aftalen er målet, at holde den globale temperaturstigning vel under 2 grader celsius, at sikre økonomisk støtte fra i-landene til klimaindsatsen i u-landene og at sikre alle landes modstandskraft og tilpasningsevne i forhold til klimarelaterede farer.

Det danske fødevarerhverv vil være klimaneutralt i 2050

Danmark er gået langt i klimaindsatsen. Mange danske virksomheder i fødevarerindustrien og landbruget har målrettede og ambitiøse mål. Overordnet er visionen for det danske fødevarerhverv at være klimaneutralt senest i 2050. Danmark har igennem EU påtaget sig et nationalt reduktionsmål på 39 procent af udledningerne i de ikke-kvotebelagte sektorer (hvor landbrug indgår) frem mod 2030.

Der er forskellige tilgange til at gøre det danske fødevarerhverv mere klimaeffektivt. Man kan udvikle det – eller afvikle det. Men selvom det umiddelbart kan se godt ud i det nationale klimaregnskab at reducere dansk landbrug, så løser det ikke verdens klimaudfordringer – tværtimod. Det kan medføre, at produktionen flyttes til lande, hvor klimaaftrykket er større. Denne CO₂-lækage er en særlig relevant bekymring for dansk landbrugsproduktion, der producerer mere klimaeffektivt end de fleste andre lande. CO₂-lækage opstår fx ved, at reduktion af produktionen og dermed udledning af CO₂ i et land fører til stigende produktion og udledning i andre lande. I stedet skal vi udvikle det danske fødevarerhverv til at blive endnu mere klimaeffektivt til gavn for fødevarerproduktion i både Danmark og udlandet.

Lækageraten for dansk landbrug er af de økonomiske vismænd beregnet til at ligge mellem 108 og 112 pct. En reduktion af dansk landbrugs udledning på 100 kg CO₂e (CO₂ ækvivalenter) vil altså føre til, at landbrug uden for Danmark øger udledningen med mellem 108 og 112 kg CO₂e. Den direkte effekt er således øget udledning fra landbruget globalt set. Lækageraten er markant højere sammenlignet med andre sektorer i dansk økonomi. Den høje lækagerate for landbruget

afspejler blandt andet, at det globale forbrug af fødevarer i høj grad bestemmes af størrelsen af den globale befolkning, og at den danske landbrugsproduktion er relativ klimaeffektiv.

Når udenlandsk landbrug øger produktionen, trækker landbruget arbejdskraft og kapital ind fra andre sektorer. Dette giver anledning til indirekte effekter, hvor produktion og emission af drivhusgasser fra andre sektorer reduceres. Medregnes disse indirekte effekter, er lækageraten for landbruget mellem 27 og 75 pct. Dette er ifølge de økonomiske vismænd de højeste lækagerater blandt sektorerne inden for de danske ikke-kvotebelagte sektorer. Når lækageeffekterne inddrages, er dansk landbrug den sektor inden for ikke-kvotesektoren, der ved

produktionsreduktioner har den ringeste påvirkning af det globale klima. Disse lækageeffekter indgår imidlertid ikke i den måde, som den globale klimaindsats er tilrettelagt på.

En reduktion af dansk landbrugs udledning af drivhusgasser på 100 kg vil altså føre til, at landbrug uden for Danmark øger udledningen af drivhusgasser med mellem 108 og 112 kg.

I regi af FN's klimapanel IPCC har verdens lande opstillet principper for, hvorledes landenes klimamål afgrænses. Der tages her udgangspunkt i territorialprincippet, hvilket vil sige, at det enkelte land er ansvarlig for de udledninger, der foregår fra landets eget territorium. Det betyder, at en national klimaindsats risikerer at have ringe effekt på det globale klima, hvis indsatsen rettes mod reduktioner af produktioner med store lækageeffekter.

Løsningen kan i stedet være at finde veje til at producere mere med mindre. At udvikle nye produktionsmetoder, der efterlader et lavere klimaaftryk.

Danmark har allerede i dag en af de mest klimaeffektive landbrugsproduktioner

Danmark har allerede i dag en af de mest klimaeffektive landbrugsproduktioner. Specielt er den danske animalske produktion, ifølge de økonomiske vismænds beregninger, 50 pct. mere klimaeffektiv end lande udenfor EU. En reduktion af produktionen vil stille fødevareklyngen svagere i et globalt lys. Det kan betyde, at verdens mindre klimaeffektive landbrugsproduktioner, der i dag finder inspiration i danske produktionsmetoder og tager dem til sig - "ikke længere vil kunne lære af Danmarks klimafremskridt."

Landbrugsproduktionen bør finde sted der, hvor den har den mindste klimapåvirkning

Landbrugsproduktionen bør finde sted der, hvor den har den mindste klimapåvirkning. Verdens befolkning forventes at stige med 20 pct. frem mod 2050, og efterspørgslen efter animalske og vegetabiliske fødevarer vil vokse markant. Optimal udnyttelse af klimaeffektive landbrug, som det danske, er derfor afgørende i forhold til at sikre bæredygtig udvikling.

CO₂e-lækage

CO₂e-lækage dækker over, at en indenlandsk reduktion af drivhusgasudledning typisk vil øge udledningen af drivhusgasser i udlandet. Det kan bl.a. skyldes at:

- regulering typisk reducerer den indenlandske produktion, hvilket gennem prissignaler øger den udenlandske produktion og drivhusgasudledning.
- regulering, der reducerer det indenlandske forbrug af fossile brændstoffer, kan medføre et fald i verdensmarkedsprisen

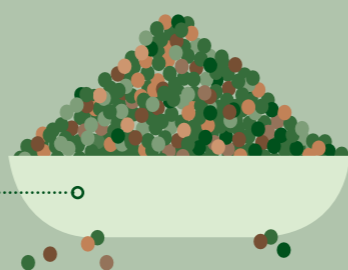
på fossile brændstoffer, hvilket øger forbruget af disse i udlandet.

Begrebet lækagerate udtrykker, hvor stor en andel af den indenlandske udlednings-reduktion, der opvejes af en øget udledning i udlandet. Lækageraten er forskellig afhængig af forskellige sektors produktions- og afsætningsstruktur.

Hos landmanden

Ca. 80% af foderet er produceret i Danmark

Omkring fire femtedele af foderet blev produceret i Danmark i 2017/2018. DLG kan som det første grovvarereselskab i Europa i dag klimadeklarere sine foderblandinger efter internationale retningslinjer.

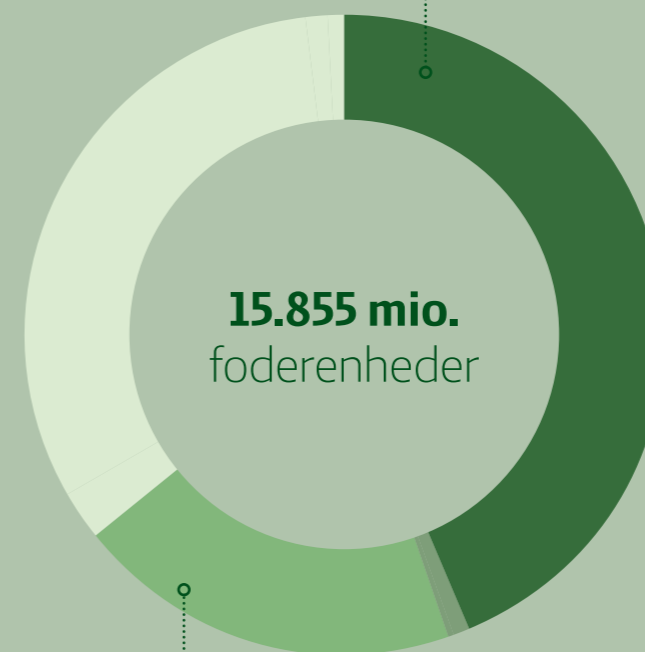
Blodet bliver brugt til medicin

Kvæg er ikke kun kød og mælk. Intet går nemlig til spilde, når en ko slagtes i den danske produktion. Alt på dyret bliver brugt. Udover selve kødet er der en række biprodukter såsom fx hud, blod og indvolde, som også bruges. Huden bliver brugt til læder, blodet til medicin og vomindholdet bruges til produktion af biodiesel og biogas.

43,7%

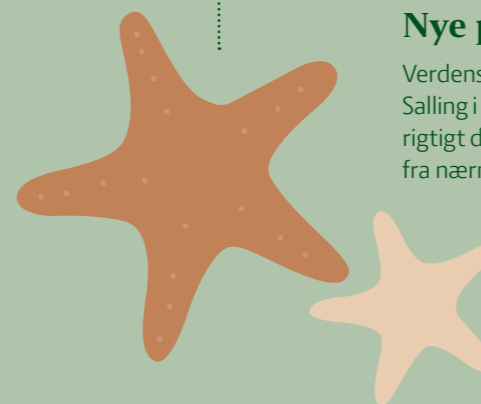
af foderforbruget er korn og bælgssæd

Herefter følger græsmarksafgrøder (inkl. majs) og proteinfodermidler. Grise og kvæg er de største aftagere.

Nye proteinkilder som foder

Verdens første søstjernefabrik er åbnet i Kåstrup ved Salling i 2019. Fabrikken skal forvandle søstjerner til miljørigtigt dyrefoder. Fiskeri efter søstjerner fjerner kvælstof fra nærmiljø og omdanner dem til gavnlige proteiner.

Strukturudvikling

Ejerskabsformer i dansk landbrug i forandring

Dansk landbrug har udviklet sig markant gennem de seneste årtier. En progressiv strukturudvikling har betydet større landbrugsbedrifter og øget specialisering.

Gennem de seneste tre årtier er antallet af bedrifter mere end halveret. Samtidig er bedrifterne blevet større over årene. Det gælder både i antal husdyr tilknyttet produktionen og arealet.

Tendensen er særlig tydelig i den danske griseproduktion. Hvor der i 1985 i gennemsnit var 200 grise pr. bedrift, var der i 2018 gennemsnitlig 4.090 grise pr. bedrift.

Antallet af bedrifter med både kvæg og grise er faldet med 73 pct. på 50 år

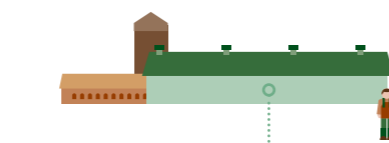
Udviklingen er ikke blot karakteriseret ved færre bedrifter, men også ved stærkt stigende specialisering. Der er i dag kun få landbrug med flere husdyrstyper. For knap 50 år siden havde ca. 75 pct. af bedrifterne både kvæg og grise. I dag er der så høj grad af specialisering, at kun 2 pct. af alle bedrifter har både kvæg og grise.

Strukturudviklingen i landbruget skyldes i høj grad større udnyttelse af stordriftsfordele.

Udviklingen har været med til at gøre de danske landmænd konkurrencedygtige i en verden, hvor globalisering og international konkurrenceevne er afgørende.

De seneste år er der ligeledes sket en ændring i landbrugets ejerstruktur. Enkeltmandsvirksomheder er stadig den dominerende ejerform, men andre ejerskabsformer som interessentskaber og selskaber har vundet frem. I 2006 var 94 pct. af bedrifterne enkeltmandsvirksomheder, mens 4 pct. var interessentskaber og blot 1 pct. selskaber.

Enkeltmandsvirksomhederne dominerer fortsat med en andel på 85 pct. i 2018. Men i dag fylder interessentskaber og selskaber hhv. 9 pct. og 6 pct. af de danske bedrifter. De nye alternative ejerskabsformer til det traditionelle landbrug har bl.a. vundet frem grundet stigende krav til startkapital eller ønske om udvidelse af eksisterende bedrifter.

...men med en andel på 85% dominerer de fortsat

➊ Ejerskabsformer

Nye alternative ejerskabsformer til det traditionelle landbrug vinder bl.a. frem grundet stigende krav til startkapital eller ønske om udvidelse af eksisterende bedrifter.

Husdyr

Omkring 4/5 af foderet blev produceret i Danmark

Den animalske produktion dækker over mange forskellige husdyr. Danske landmænd har en høj grad af specialisering i produktionen og hold af ét slags husdyr.

Kvæg

I Danmark har vi en kvægbestand på omkring 1,5 mio. kvæg (heraf 0,6 mio. malkekvæg) fordelt på 10.978 bedrifter. Det gav en samlet produktion på 490.000 slagtede kreaturer i 2018. Branchen har gennem flere år arbejdet for forbedrede produktionsforhold såvel som markedsmuligheder, hvilket har gjort det muligt for Danmark at eksportere store dele af produktionen til udlandet.

Intet går til spilde, når et kvæg slagtes i den danske produktion. Alt på dyret bliver brugt. Udover selve kødet er der en række biprodukter såsom hud, blod og indvolde som også bruges. Huden bliver brugt til læder, blodet til medicin og vomindholdet bruges til produktion af biodiesel og biogas. For mælkekvæg produceres desuden også ca. 23.750 kg mælk før koen slagtes.

Intet går til spilde når et kvæg slagtes i den danske produktion

En stor del af biprodukterne bliver eksporteret til andre dele af verden. Tungernerne bliver solgt til Japan, hvor det er en gastronomisk delikatesse. Andre biprodukter sendes til Egypten, Hong Kong og Vietnam, der er nogle af de største markeder for sektoren udenfor Europa. Samhandel med de lande, der efterspørger

biprodukterne, kan bidrage til maksimal udnyttelse af dyret og derved minimere ressourcetilførsel.

Gris

Bestanden af grise var på 12,8 mio. stk. fordelt på 3.125 bedrifter i 2018. Tendensen har været, at antallet af slagtesvin er faldet, mens der er kommet flere smågrise til eksport.

Bestanden af grise var på 12,8 mio. stk. fordelt på 3.125 bedrifter i 2018

Strukturudviklingen præger også grise-sektoren. Med en gennemsnitlig besætningsstørrelse på 4.090 grise i 2018 er besætningsstørrelsen næsten femdoblet siden 2000. Derudover går 70 pct. af alle grise i dag i besætninger med mere end 5.000 grise. Der er ligeledes sket en specialisering i sektoren, så mange kun har enten smågrise eller slagtesvin. Specialiseringen har ført en højere produktivitet med sig. Det udtrykker sig bl.a. i udviklingen i antallet af grise om året pr. so. Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årssø er steget fra 22,5 stk. i 2000 til 33 stk. i 2018.

Fjerkræ

Der var 1.770 bedrifter med fjerkræproduktion i 2018, heraf 197 bedrifter med

47%

➋ Stigning i producerede grise

Det gennemsnitlige antal producerede grise pr. årssø er steget fra 22,5 stk. i 2000 til 33 stk. i 2018.

slagtekyllingeproduktion og 1.447 bedrifter med æglæggende høner i 2018. Den samlede bestand af slagtekyllinger var på 12,4 mio. stk. i 2018. Der blev slagtet 103,7 mio. slagtekyllinger i Danmark i 2018, hvilket er knap 2,3 mio. flere end i 2017. Det svarer til 157,3 mio. kg. kyllingekød.

Der blev slagtet 103,7 mio. slagtekyllinger i Danmark i 2018

Størstedelen af bedrifterne med slagtekyllinger har en kapacitet på over 25.000 slagtekyllinger. Landmænd benytter sig af stordriftsfordele gennem højteknologiske staldanlæg, hvor både varme, foder og luftfugtighed sikrer gode forhold for kyllingerne. I økologien er anlæggene ofte mindre, men med krav om udendørsarealer.

Den samlede bestand af æglæggende høner var på 5,5 mio. stk. i 2018. Det er knap 700.000 færre høner end i 2017. Den samlede ægproduktion er dog steget med 1 mio. kg til 96 mio. kg.

Mink

Minkskind udgør hovedparten af pelsproduktionen i Danmark. Derudover bliver der produceret et mindre antal ræve-, chinchilla- og kaninskind. Bestanden af pelsdyr var knap 3,4 mio. dyr i 2018, opdrættet på 1.326 bedrifter. Heraf var

1.248 minkbedrifter, hvilket er 90 bedrifter færre end året før.

Danske minkskind er blandt de mest efterspurgte på verdensmarkedet. Det skyldes den høje kvalitet af danske minkskind, der kommer fra en hensigtsmæssig anvendelse af den nyeste teknologi i driftsstyring, avl og analyse i produktionen. Dertil kommer udnyttelse af kvalitetsfoder, der er med sikre, at kvaliteten er i top. Fra 2020 modtager avlernes auktionshus, København Fur, kun mink- og ræveskind fra dyrevelfærdscertificerede minkgårde.

Fisk

Den samlede landingsværdi for dansk fiskeri var 3,5 mia. kr. i 2018. De seneste fem år er den danske landingsværdi steget med 17 pct. Fangster består ud over fisk til konsum især af industrifisk og krebs- og bløddyr, som hver især udgør lige knap en femtedel af den samlede værdi.

Danske fartøjer landede fisk i udenlandske havne for 622 mio. kr. i 2018, mens danske fiskeres landinger i Danmark kan opgøres til 2,9 mia. kr. Hvis udenlandske fiskeres landinger i danske havne medtages, var den samlede landingsværdi for fisk i Danmark på 4,2 mia. kr. i 2018.

I Danmark er væksten i akvakulturen begrænset af miljøregulering, mens den

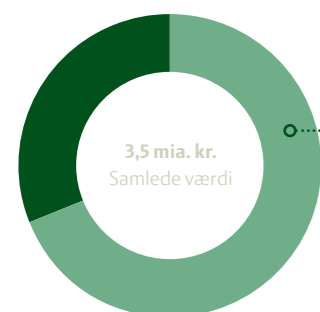
på verdensplan er i høj vækst. Der var 203 akvakulturanlæg i Danmark i 2017. Tendensen har været, at antallet af akvakulturanlæg har været faldende, mens produktionsværdien har været stigende. Produktionsværdien lå på 1,5 mia. kr. i 2017. Den stigende produktionsværdi skyldes især øget produktionen af ørred og laks.

Foderforbrug

Omkring 75 pct. af den danske korn- og planteproduktion anvendes til foder i husdyrproduktionen, hvor grise og kvæg er de største aftagere.

Omkring en 4/5 af foderet blev produceret i Danmark i 2017/2018

Forbruget har ligget relativt stabilt omkring 15 mia. foderenheder de seneste 20 år. Ca. 1/3 af forbruget består af grovfoder, hovedsageligt til kvæg. 44 pct. af forbruget består af korn og bælgæd, mens 19 pct. udgøres af proteinfodermidler. Omkring en femtedel af foderet blev importeret fra udlandet i 2017/2018 og bestod hovedsageligt af proteinfoder.

2,9 mia. kr.

➤ Dansk landingsværdi

Danske fiskeres landinger i Danmark kan opgøres til 2,9 mia. kr. i 2018. Derudover landende danske fartøjer fisk i udenlandske havne for 622 mio. kr.

Dyrevelfærd

Dyrevelfærd i verdensklasse

Dyrevelfærd er centralt for godt landmandskab, og det er et emne, der ligger både landmænd, forbrugere og samfundet på sinde.

Dyrenes velfærd er landmandens ansvar, og der bliver hele tiden arbejdet målrettet på at sikre og forbedre dyrevelfærden i landbruget. Via forskning og rådgivning skabes og formidles ny viden, der kan bidrage til udvikling af eksempelvis bedre staldsystemer og forbedret driftsledelse.

Og der sættes hele tiden nye tiltag i gang, der skal forbedre dyrenes sundhed og velfærd. Generelt har dansk landbrug et rigtig højt niveau af dyrevelfærd sammenlignet med andre europæiske lande. Igen i år går landbruget foran og hæver niveauet yderligere. Nedenstående eksempler er blot nogle af de mange initiativer, hvor danske landmænd går forrest og sætter fokus på dyrevelfærd.

Nye tiltag til forbedring af dyrenes sundhed og velfærd igangsættes hele tiden

Statens dyrevelfærdsmærke 'Bedre Dyrevelfærd'

Statens dyrevelfærdsmærke 'Bedre Dyrevelfærd' er allerede velkendt og udbredt blandt forbrugerne på grisekød. Nu er mærket udvidet til også at omfatte kød fra kyllinger. Mærket gør det lettere for forbrugeren at vælge kød fra dyr med endnu bedre dyrevelfærd og tydeliggøre niveauet af dyrevelfærd på en nem og

20 danske særkrav til dansk griseproduktion løfter os til tops blandt EU-landene

➤ Bedre dyrevelfærd

Danmark lever selvfølgelig op til EU's krav til dyrevelfærd, men på en lang række parametre går vi endnu længere. På flere indsatsområder er vi foran vores naboer - det medfører bedre forhold, og sundere dyr.

overskuelig måde. Kyllingekødet kan få enten et, to eller tre hjerter, så det bliver nemt at vælge det niveau af dyrevelfærd, der passer til den enkeltes ønsker og pengepung.

Flere grise med hele haler

Danske landmænd investerer målrettet i forskning af, hvordan risikoen for halebid i traditionelle besætninger kan minimeres. I disse forsøg skal viden og erfaringer fra tidligere projekter implementeres i fuld skala. Indtil nu er opdræt af grise med hele haler sket i specialproduktioner, hvor grisene er opstaldet under andre forhold end i de traditionelle stalde. Det er afgørende, at der også findes løsninger

på opdræt af grise med hele haler i traditionelle stalde.

De første i verden til at have krav om lokalbedøvelse forud for kastration af pattegrise

Danske landmænd har på eget initiativ – som nogle af de første i verden – indført et branchekrav om lokalbedøvelse af pattegrise før kastration. Kravet trådte i kraft med virkning fra 1. jan 2019 og betyder, at alle pattegrise nu lokalbedøves forud for kastration. Hvis hangrise ikke kastreres, øges risikoen for såkaldt 'ornelugt' i kødet. Som et led i indførelsen af kravet har alle griseproducenter og medarbejdere som udfører kastration, gennemført et kursus i lokalbedøvelse af grise. Kurset består af teoretisk såvel som praktisk undervisning, og undervisningen varetages af dyrlægerne.

Danske landmænd har på eget initiativ indført et branchekrav om lokalbedøvelse af pattegrisene før kastration

SEGES samler verdens klogeste indenfor yversundhed

Sammen med Veterinærinstituttet DTU og Københavns Universitet har SEGES taget initiativ til at oprette et internationalt Yversundhedscenter. Centret skal samle danske aktiviteter på området og etablere et samarbejde med de største internationale kapaciteter på området for at sikre et højt niveau indenfor forskningen. Det internationale perspektiv er afgørende for at nå nye landvindinger inden for yversundhed og der igennem

styrke indsatsen med at sikre køernes sundhed og velfærd.

Arlagården Plus sætter fokus på køernes trivsel

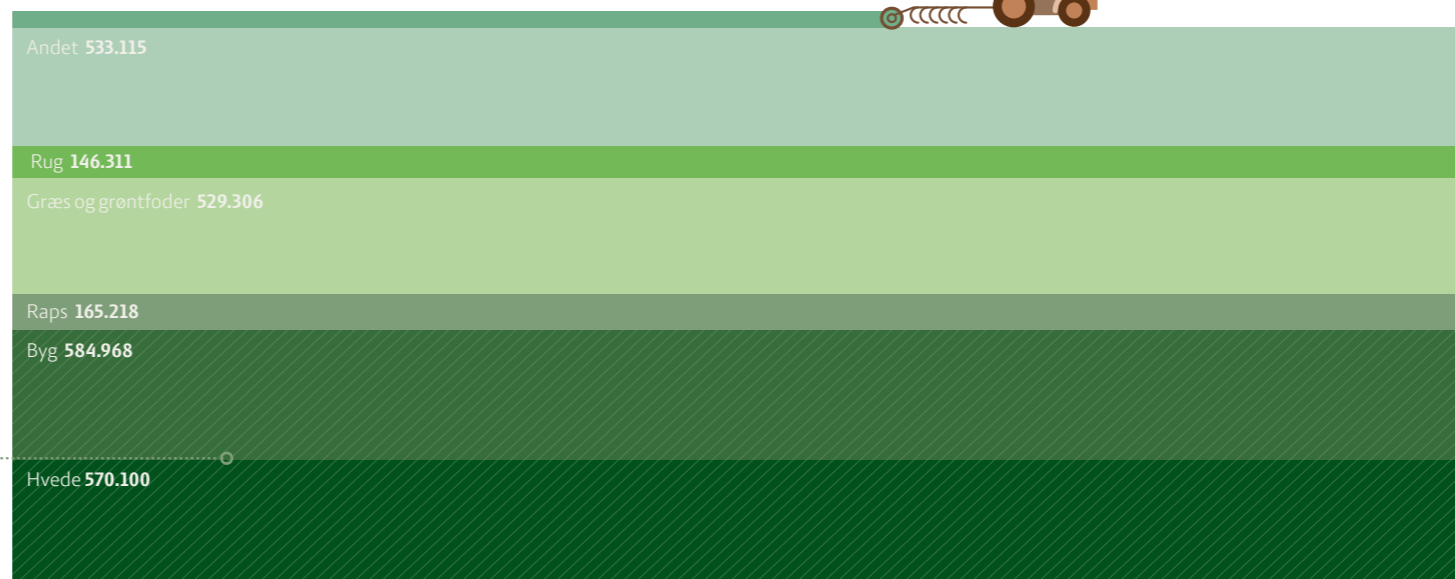
Landbruget arbejder hele tiden med dyrevelfærd i produktionen gennem egne kvalitets og kontrolsystemer.

Som et led i det arbejde har Arlagården Plus indført velfærdsvurderinger af de enkelte dyr i besætningen. Det betyder, at landmanden på fire konkrete dyrebaserede parametre skal vurdere samtlige dyr i besætningen og registrere data i en central database. Indsamlingen af data er med til at give den enkelte landmand et bedre billede af sine køers trivsel, så der på den måde kan sættes målrettet ind med tiltag for at forbedre yderligere på området.

Hvede og byg står samlet for 44% af det dyrkede areal

1 Afgrøder

Hvede og byg er de mest almindelige afgrøder i Danmark.

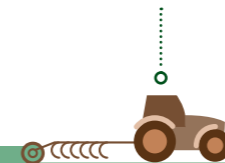
Vegetabilsk produktion

Planteproduktionen havde en værdi på ca. 25,5 mia. kr. i 2018

Den vegetabiliske produktion består af det, der bliver produceret på marken og af gartneriproduktion. Den største del af den vegetabiliske produktion går til foder i den animalske produktion.

1 Planteproduktion

Danske afgrøder høstes på 2.639 mio. hektar

Planteproduktionen havde en værdi af ca. 25,5 mia. kr. i 2018. Danmarks areal udgør i alt 4.309.000 ha eller 43.000 km². Der blev dyrket 2.639.000 ha i 2019, svarende til 61 pct. af Danmarks samlede areal. Det dyrkede areal toppede i slutningen af 1930'erne med 3.268.000 ha, svarende til 76 pct. af Danmarks samlede areal.

En stor del af den landbrugsjord, der årligt afgives til andre formål, anvendes til naturetablering og rekreative formål, samt til veje og byer. Der afgives årligt ca. 10.000 ha til andre formål.

Planteproduktion

Planteproduktionen er kendetegnet ved i høj grad at forsyne Danmarks animalske produktion. Helt op imod 3/4 af arealet anvendes til produktion af foder. Foderarealet anvendes med 1/3 til grovfoder, fx kløvergræs, og 2/3 til kornafgrøder som hvede, der anvendes til grise og fjerkræfoder. Planteproduktionen er samtidig aftager af den animalske gødning. Derfor er plante og animalsk produktion tæt forbundet på bedriftsniveau, selvom der fortsat også findes mange rene planteavlbedrifter. Planteproduktionen består af flere forskellige kornsorter (vinter- og vårhvede, vinter- og vårbyg, vinterrug, triticale og havre). Derudover består planteproduktionen også bl.a. af majs, kartofler,

rodfrugter, græs, kløver og havfrø samt sukkerroer, raps og græs til foder.

Ca. 75 pct. af verdens forbrug af spinatfrø produceres i Danmark

Meget af foderproduktionen foregår direkte hos den enkelte landmand, mens andre dele af produktionen bliver forarbejdet til fx mel eller sukker. Græs og kløverfrø bruges verden over til enten foderformål eller til plæner. I Danmark dyrkes der græs-, kløver og spinat til frø på ca. 100.000 ha. i 2019. Næsten hele produktionen eksporteres. Danmark står for ca. 50 pct. af EU's produktion og ca. 25 pct.

af verdens eksport af græs og kløverfrø. Derudover produceres ca. 75 pct. af verdens forbrug af spinatfrø i Danmark.

Græs, kløver og spinatfrø sælges til ca. 80 lande verden over og har en eksportværdi på over 2,5 mia. kr. pr. år. Danmarks særegne position på dette marked skyldes en række faktorer, bl.a. klima, dygtige frøavlere, internationalt orienterede frøfirmaer, planteforædling, rådgivning af landmænd og ikke mindst en langsigtet og samlet indsats for forskning, forsøg, udvikling og demonstration. Græsfrøproduktionen har desuden et positivt CO₂aftryk og er dermed en klimavenlig og bæredygtig afgrøde, som samtidig har minimal udvaskning af kvælstof.

Eksport af potteplanter for ca. 2,1 mia. kr.

1 Gartnerproduktion

Produktion af potteplanter i væksthuse udgør en væsentlig eksportværdi på ca. 2,1 mia. kr. De primære aftagere af danske planter er Holland (blandt andet til auktionshuse) og Tyskland.

Kartofler

Der er ca. 1.630 kartoffelproducenter i Danmark, der tilsammen producerede 1,8 mio. ton kartofler på ca. 49.000 ha i 2018. Det er det største areal benyttet til kartoffelproduktion i Danmark de seneste 25 år. Den danske kartoffelproduktion er i høj grad koncentreret i Jylland, hvor 79 pct. af alle kartoffelbedrifterne er placeret.

Sukkerroer

Sukkerroer dyrkes hovedsageligt på Lolland, Falster, Møn og Sydvestsjælland samt i et begrænset omfang på Fyn og Langeland. Samlet blev der leveret ca. 2,1 mio. ton roer til sukkerfabrikkerne fra et areal på ca. 34.000 ha fordelt på 930 dyrkere i 2018.

Der blev produceret ca. 2,1 mio. ton sukkerroer på ca. 39.000 ha i 2018

Gennemsnitsarealet pr. sukkerroedyrker er 36,9 ha. Roerne havde et sukkerindhold på 18,0 pct. og et rodudbytte på 61,4 tons pr. ha i 2018.

Gartneriproduktion

Den danske gartneriproduktion omfatter en bred palette af afgrøder, heriblandt grøntsager, frugt, pryddplanter, skovplanter, frostplanter og snart også medicinsk cannabis.

Samlet set udgør gartnerierne 0,8 pct. af Danmarks samlede dyrkede areal. 57 pct. af den danske gartneriproduktion ligger i Region Sjælland og på Fyn. Historisk set har de fleste potteplantegartnerier været lokaliseret omkring Odense. Det skyldes tidligere tiders adgang til opvarmning af husene. Udviklingen i det dyrkede areal har været stagnerende de seneste år, og antallet af bedrifter er faldende.

I væksthuse produceres især agurker, tomater og krydderurter

I væksthuse produceres især agurker, tomater og krydderurter. På friland er de største produkter ærter, gulerødder samt en masse kåltyper. Til væksthuseproduktionen hører også dyrkning af svampe, især brune og hvide champignoner samt medicinsk cannabis.

Danmark har desuden bred sortsdiversitet blandt æble og pære, samt en produktion af jordbær. Klimaet og jordbunden i Danmark er særlig godt for dyrkning af frugt og bær.

Danmark har herudover en betydelig produktion af potteplanter i væksthuse, der udgør en væsentlig eksportværdi på ca. 2,1 mia. kr. De primære aftagere af danske planter er Holland og Tyskland. Planteskoler forsyner derudover parker, alléer og private haver med planter og træer, og de danske juletræsproducenter med planter til juletræsdyrkingen.

Forsøgsordningen for dyrkning af medicinsk cannabis kom rigtig i gang i 2018. Dyrkningen foregår primært i væksthuse eller klimakamre for at kunne producere under sikre forhold samt opnå et ensartet produkt. Medicinsk cannabis er et nyt eventyr, som branchen forventer sig meget af, også som eksportvare.

Økologisk produktion

Det økologiske landbrugsareal steg med 14 pct. i 2018

Flere og flere landbrugsarealer dyrkes økologisk. Det sker som følge af mange nye omlægninger og øget økologiske produktion – både i den animalske og vegetabiliske sektor.

Det økologiske landbrugsareal fortsætter med at stige. Der blev dyrket 279.000 ha efter de økologiske produktionsprincipper i 2018, hvilket er en stigning på 14 pct. i forhold til året før. Dermed udgjorde det økologiske produktionsareal 10,5 pct. af det samlede produktionsareal i 2018. Der blev endvidere påbegyndt omlægning af nye arealer i efteråret 2018 således, at der er estimeret til at være omkring 310.000 ha i økologisk drift i maj 2019.

En væsentlig årsag til den markante udvikling i det økologiske areal er, at der de seneste år er kommet omkring 100 nye økologiske mælkeproducenter.

Derudover er der også blevet omlagt mange bedrifter med griseproduktion og æg- og fjerkræproduktion. Det stigende antal økologiske dyr har samtidig medført en større efterspørgsel af dansk produceret økologisk korn og foderstoffer.

Der er en stigende efterspørgsel på økologiske grøntsager

Mange planteavlere har derfor omlagt eller er i færd med omlægning til økologi. På gartneriområdet sker der ligeledes en stigning i det økologiske areal som følge af en stigende efterspørgsel af

økologiske grøntsager. Ca. 8 pct. af den samlede gartneriproduktion er økologisk.

Danmark er et af de førende lande inden for økologisk animalsk produktion. Arla er verdens største økologiske mejeri. Knap 11 pct. (594 mio. kg) af mejeriernes samlede indvejning var således økologisk mælk i 2018. Det er en stigning på 90 mio. kg i forhold til året før. Det skyldes en øget efterspørgsel efter økologiske mejerivarer, både i EU og i Asien.

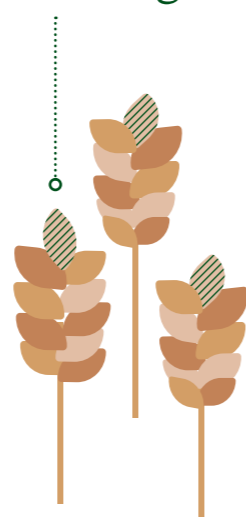
Danmark er et af de førende lande inden for forbrug og produktion af animalske økologiske fødevarer

Danmark huser også Friland, der er verdens førende økologiske griseslagteri. I hele Danmark blev der slagtet 226.000 økologiske grise i 2018, hvilket er en markant stigning på 58.000 stk. i forhold til året før.

Produktionen af økologiske æg er også steget meget i de seneste år. Der blev indvejet 21,9 mio. kg økologiske æg på ægpakkerierne i 2018. Det er en stigning på 14 pct. i forhold til året før. Danmarks Statistik har medio november 2019 endnu ikke offentliggjort tal for eksporten af økologiske fødevarer i 2018, men den forventes at være steget til omkring 3,5 mia. kr., hvor den tilsvarende var 3,0 mia. kr. i 2017.

11,8%

Økologisk landbrugsareal

Økologisk produktion

Det forventes at ca. 11,8 pct. af det samlede landbrugsareal i Danmark vil være dyrket økologisk i 2019.

Økonomi og indtjening

Tørke og ugunstige priser ramte indtjeningen i 2018

Klimaudspil fra Landbrug & Fødevarer samt store aktører i sektoren som Arla og Danish Crown betyder, at der de næste mange år skal implementeres miljøreducerende tiltag samtidig med, at en fornuftig og acceptabel indtjening fastholdes for landmændene.

Landbrugets produktionsværdi

Landbrugets bruttofaktorindkomst, dvs. den samlede værditilvækst minus skatter og subsidier, var 23,1 mia. kr. i 2018. Bruttofaktorindkomsten faldt med 6 mia. kr. eller 20 pct. i 2018. Udviklingen er primært et resultat af, at tørken i 2018 resulterede i lavere høstudbytter, samt at priserne på grisekød har været under pres det meste af 2018.

Landbrugets samlede produktionsværdi var på 77 mia. kr. i 2018

Landbrugets økonomi

En af de væsentligste overskrifter for 2018 var sommerens tørke. De færreste landbrugsbedrifter var påvirkede af denne. Det gennemsnitlige driftsresultat for heltidsbedrifter efter ejer aflønning m.v. var på 301.000 kr., hvilket var et fald på 775.000 kr. i forhold til 2017. Faldet skyldes hovedsageligt tørkens indvirkning for både planteavlere og husdyrproducenter, hvor den egenproducerede

mængde af foder blev reduceret betragteligt. På trods af det dårlige resultat, så faldt den samlede gæld fra 256,9 mia. kr. til 250,4 mia. kr. Samtidig er der de senere år sket en stigning i andelen af hhv. fastforrentede lån samt lån med afdrag hos realkreditinstitutterne, idet de fastforrentede lån nu nærmer sig 20 pct. af realkreditgælden.

Landbrugets bytteforhold

Bytteforholdet udtrykker forholdet mellem salgspriserne på primærlandbrugets produkter og købspriserne på de faktorer, der anvendes som input i det primære landbrug. Salgspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene producerer, så som kød, mejeriprodukter, æg, korn, kartofler, m.m. Købspriserne omfatter priser på de produkter, som landmændene forbruger i produktionen. Det er produkter som diesel, foder, mineralgødning, m.m.

Højere kornpriser vil således til eksempel påvirke bytteforholdet positivt gennem

planteproducenternes afsætning, mens det vil påvirke griseproducenterne negativt gennem højere inputomkostninger, da foderet vil stige.

Bytteforholdet er steget i perioden 2016-2017 efter en meget positiv udvikling i salgspriserne. Dette var medvirkende til forbedring i landbrugets økonomi i 2017. Dårlige afregningspriser på grisekød og relativt høje foderpriser som følge af sommerens tørke har betydet, at bytteforholdet er faldet kraftigt igen i 2018.

Fælles løsninger for natur og landbrug

Multifunktionel jordfordeling bliver i stigende grad fremhævet som et centralt værktøj, når vi skal finde løsninger for natur, miljø og klima side om side med et konkurrencedygtigt landbrug.

Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforenings udspil rummer en ambition om, at op til 100.000 hektar landbrugsjord skal tages ud af omdrift eller omlægges til ekstensiv drift gennem multifunktionel jordfordeling.

Landbrug & Fødevarer har sammen med Danmarks Naturfredningsforening lanceret et fælles natur- og landbrugsudspil i 2019. Organisationerne er enige om, at der er behov for en indsats, hvis vi skal imødegå og tilpasse os klimaforandringerne, sikre et godt vandmiljø og en rig og mangfoldig natur. Indsatsen skal ske i samspil med en bæredygtig og konkurrencetærk dansk landbrugs- og fødevareproduktion.

Udspillet rummer en ambition om, at op til 100.000 hektar landbrugsjord skal tages ud af omdrift eller omlægges til ekstensiv drift gennem multifunktionel jordfordeling.

Udspillet indeholder samtidig fælles forslag til en moderne ammoniakindsats. Den nuværende ammoniakregulering rummer incitamenter der gør, at landmanden risikerer at forringe udviklingsmulighederne for sin bedrift, hvis han gør en indsats for naturen. Udspillet om multifunktionel jordfordeling og en moderne ammoniakindsats er derfor en samlet pakke for at forbedre klima og miljø i landbrugsproduktionen.

Hvad er multifunktionel jordfordeling?

Jordfordeling er et kendt værktøj, som traditionelt har været brugt i landbruget til strukturtilpasning og forbedring af bedrifternes arrondering. Jordfordeling indebærer, at flere arealer skifter ejer samtidig, og formålet er at alle involverede opnår fordele ved jordbyttet, fx ved at ejendommens jord bliver mere samlet.

Når man tilføjer ordet multifunktionel, udvides formålet. Nu er det ikke kun bedriftsstrukturen, som er i fokus. Der skal også opnås fordele for brede samfundsinteresser såsom natur, miljø, klima, friluftsliv og landdistriktsudvikling. Det sker fx ved, at landbrugsarealer som led i jordfordelingen ekstensiveres eller tages permanent ud af drift og udlægges til natur og rekreative formål. Samtidig tilbydes den berørte lodsejer andre arealer i bytte eller økonomisk erstatning.

Netop tilbud om erstatningsarealer, så den enkelte landmand kan forsætte sin drift, er ofte det, der får enderne til at mødes. En vigtig forudsætning er derfor, at der er puljeland tilgængelig, så der er noget at bytte med.

En anden forudsætning er, at jordfordelingsprojekter hviler på frivillighed. Beslutning om, hvilke arealer der skal indgå i jordfordeling og evt. ekstensiveres eller tages helt ud af drift, sker i et frivilligt samspil mellem lodsejere, myndigheder og øvrige interessenter, med det formål at finde løsninger, som alle kan se muligheder i. Løsningerne er ikke givet på forhånd. Men der er områder, hvor potentialerne er større end

andre. Derfor mener Landbrug & Fødevarer og Danmarks Naturfredningsforening, at der i første omgang skal fokuseres på projekter i tilknytning til ådale, lavtliggende landbrugsarealer og kulstofrige jorde. Derudover kan der med fordel fokuseres på områder, hvor myndighederne har besluttet at øge beskyttelsen af drikkevand. I disse områder vil der være den største synergi mellem forskellige interesser.

Udtagning af jorde sænker klimaaftrykket

En måde at mindske udledningen af klimagasser fra landbruget er ved at udtage tørvejord af landbrugsproduktion. Når

➤ Hvordan gribes det an

Jordfordeling har gennem de seneste 30 år været brugt i mange naturgenopretningsprojekter med god erfaring. Det multifunktionelle fokus, hvor mange formål følges samtidig kræver imidlertid nytænkning. Realdania har gennem en årrække samlet alle parter i det åbne land om projektet "Det åbne land som dobbelt ressource". Her er der konsensus om at fremme multifunktionel jordfordeling. Der er gennemført

pilotprojekter og arbejdet med at udvikle en model for, hvordan multifunktionelle jordfordelingsprojekter kan organiseres og faciliteres i praksis. Dette arbejde er Landbrug & Fødevarer en del af sammen med bl.a. Danmarks Naturfredningsforening. Her udvikles erfaringer, som kan være med til at få konceptet ud over rampen.

denne jord drænes og dyrkes, omsættes det organiske kulstof i jorden gradvist til klimagasser. Udledningen fra dyrkning af disse jorde vurderes at udgøre omkring 39 pct. af den samlede udledning fra markbruget. Derfor er der et stort reduktionspotentiale her. Samtidig kan udtagning af disse jorde også bidrage til at skabe mere natur og mindske tabet af næringsstoffer til vandmiljøet. Udtagning eller ekstensivering af kulstofrige jorde gennem multifunktionel jordfordeling er en del af Landbrug & Fødevarers klimavision.

Store gevinster kræver investering

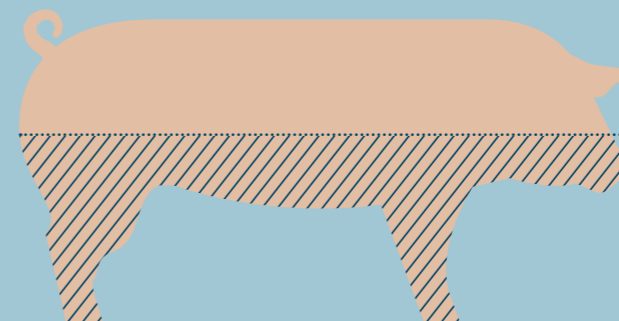
De arealer, der udgår af drift, kan måske blive til nye vådområder, som tilbageholder vand og dermed begrænser risikoen for oversvømmelser ved skybrud. Der kan skabes mere sammenhængende natur til fx ekstensiv afgræsning med kødkvæg. Eller der kan skabes nye skove. Arealerne kan binde kulstof og dermed reducere klimagasudledningen. Arealerne kan måske også tilbageholde næringsstoffer og bidrage til et renere vandmiljø. Samtidig kan der skabes nye rekreative muligheder, som er med til at gøre lokalområdet til et bedre sted at bo.

Jordfordeling indebærer, at flere arealer skifter ejer samtidig, og formålet er, at alle involverede opnår fordele ved jordbyttet, fx ved at ejendommens jord bliver mere samlet.

Men det kræver investeringer at få projekterne i gang. Både til opkøb af puljejord, til planlægning og gennemførelse af jordfordelinger og til lodsejererstatninger for de arealer, der evt. tages ud af drift eller ekstensiveres. Med aftalen om hjælpepakke til landbruget (tørkepakken) i 2018, blev der afsat 150 mio. kr. til multifunktionel jordfordeling. En positiv prioritering og en start, men hvis ambitionsniveauet om 100.000 hektar skal nås, kræver det en investering i milliardstørrelsen.

Hos virksomhederne

Danish Crown vil halvere klimaaftrykket inden 2030

Klimaaftrykket fra produktion af grisekød skal halveres inden 2030, og i 2050 er det visionen, at hele værdikæden er klimaneutral. Et af initiativerne til at nå målet bliver en ny certificeringsordning for griseproducenterne, Klimavejen.

30%

mindre CO₂ med de nye kasser

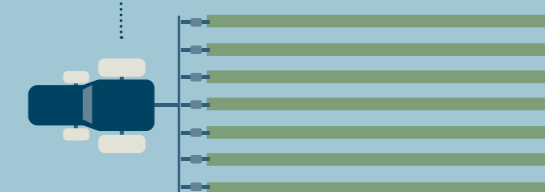
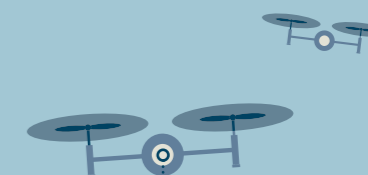
Nye mælkekasser sænker klimabelastningen. Tidligere har Arla også lanceret en ny karton, der reducerer CO₂-udledningen med 18 pct. i forhold til den grønne karton, som mejerigiganten sendte på markedet i 2014. I forhold til en almindelig hvid mælkekarton er udledningen af CO₂ reduceret med 35 pct.

Arla laver sorte mælkekasser i 100% genbrugsplast

Arla vil være klimaneutral i 2050. Det skal løses ved bl.a. bedre fodersammensætning, som begrænser udvikling af klimagas i køernes maver, oplagring af CO₂ i jorden, samt fokus på produktion og logistik. Derudover sætter Arla fokus på forbrug, transport og emballage, som fx nye mælkekasser.

Dronerne kan monitorere maskinerne på marken

Virksomhederne i agroindustrien udvikler og innoverer på livet løs, og der er mange klimavenlige løsninger nu, som også er en del af fremtidens løsninger til en klimaneutral fødevarerproduktion.

Virksomhederne

Alt fra slagterier og mejerier til biotek og AgTech

Danmark har en lang tradition for at producere fødevarer samt andre animalske og vegetabiliske produkter. Derudover er der en betydelig agro- og ingrediens-industri, der bygger oven på den traditionelle fødevareproduktion.

Andelsbevægelsen

Andelsbevægelsen og andelsselskaberne spiller en central rolle i den danske landbrugs- og fødevarersektor. Store danske selskaber som Arla Foods, Danish Crown, DLG, Danish Agro og København Fur er alle bygget op omkring den unikke danske andelstanke.

Andelsbevægelsen blev udbredt i 1800-tallet og er karakteriseret ved, at leverandørerne til virksomhederne også er ejerne. Det skaber en unik mulighed for at koordinere og optimere værdikæden fra jord til bord.

Andelsbevægelsen skaber en unik mulighed for at koordinere og optimere værdikæden fra jord til bord

Det resulterer i produkter, der er kendetegnet ved kvalitet og høj fødevarer sikkerhed. Igennem mange år har andelsselskaberne styrket konkurrenceevnen, hvilket har givet Danmark en stærk markedspostion internationalt.

Mejerier

Mejerierne modtog mere end 5,6 mia. kg mælk fra de danske landmænd i 2018, hvilket er en stigning på 2,2 procent i forhold til 2017. Samtidig steg priserne som følge af lavere vækst i den globale mælkeproduktion, samt en øget importefterspørgsel fra Kina.

Mængdemæssigt blev der i Kina sat importrekorder for mælk/fløde, skummetmælks-pulver, modermælksstatning og smør i 2018. Værdimæssigt oversteg den samlede kinesiske import af mejeriprodukter for første gang 10 mia. USD.

Dansk eksport af mejeriprodukter satte ny rekord i 2018

Eksporten af danske mejeriprodukter satte ny rekord i 2018, hvor den passede 21 mia. kr. Det er 200 mio. kr. højere end den hidtidige rekord fra året før.

Der er i alt 26 mejerier i Danmark. Arla er verdens syvende største mejeri målt på omsætningen og er også det største mejeri i Danmark. Derudover er Arla verdens største økologiske mejeri. Herefter følger en lang række mindre mejerier, heriblandt Thise og Mammen mejerierne.

Svineslagterier

Der blev slagtet 18 mio. grise i Danmark i 2018. Danish Crown er det eneste tilbageværende andelsslagteri og er blandt verdens største slagterier. Danmark er det femte største land i EU målt på antal slagtninger af grise.

Fersk og forarbejdet grisekød udgjorde 13,6 pct. af fødevareklyngens samlede

Mere eksport af mejeriprodukter til Kina

Mejeriprodukter for 1,5 mia. kr. Aldrig før har kineserne importeret så meget mælk/fløde, skummetmælks-pulver, modermælksstatning og smør fra hele verden som i 2018.

22,1 mia. kr. fersk og forarbejdet grisekød

Eksport af grisekød

Fersk og forarbejdet grisekød udgjorde 13,6 pct. af fødevareklyngens samlede eksport.

eksport til en værdi af 22,1 mia. kr. De vigtigste markeder er Tyskland, Storbritannien, Japan og Kina. Tilsammen aftog disse markeder knap 60 pct. af den danske eksport af fersk og forarbejdet grisekød i 2018.

Fersk og forarbejdet grisekød udgjorde 13,6 pct. af fødevareklyngens samlede eksport

Kreaturslagterier

Kvægbranchen er løbende blevet konsolideret fra mange mindre slagterier til nu at bestå af fire primære slagterier. De fire slagterier er Danish Crown, Himmerlandskød, Århus slagtehus (en del af Skaregruppen) og Mogens Nielsen Kreaturslagteri. Danish Crown er den største aktør i markedet og står for over halvdelen af alle slagtninger. Herefter følger Himmerlandskød med omkring en femtedel af det samlede marked.

Slagteniveauet har ligget stabilt omkring knapt 500.000 kreaturer i de seneste 10 år. Udlandets interesse for dansk

okse- og kalvekød er generelt steget. Sammenlignet med for 10 år siden er Danmarks samlede eksport af okse- og kalvekød steget med 32 pct. (målt i slagtet vægt).

Fjerkræslagterier

Der blev slagtet 103,7 mio. kyllinger i Danmark i 2018. Det svarer til 157,3 mio. kg. kyllingekød. Derudover blev der produceret 54,4 mio. slagtekyllinger i Danmark, som blev eksporteret levende til slagterier i udlandet – primært Tyskland og Holland.

Der blev produceret 157,3 mio. kg. kyllingekød i Danmark i 2018

HKScan Denmark og Danpo A/S er de to største slagterier. Slagterierne står for størstedelen af produktionen af slagtekyllinger. Derudover producerer Danish Finest Chicken (DAFC) og Rokkedahl en betydelig del af de resterende slagtekyllinger.

Æggepakkerier

Der blev indvejet 68,5 mio. kg æg på de danske æggepakkerier i 2018. Det er en fremgang på 0,7 mio. kg (1,0 pct.) sammenlignet med 2017. Konsumægproduktionen afsættes hovedsageligt via de to store pakkerier, Danæg og DAVA Foods. Derudover er der tre mellemstore pakkerier: Dueholm, Vallø samt Niels & Grete. Der er desuden en lang række mindre pakkerier.

Salget af skrabeæg, frilandsæg og økologiske æg i dansk detailhandel steg med hhv. 30,5 pct., 16,9 pct., og 4,6 pct. i 2018. Omvendt faldt salget af buræg med 41,8 pct. Faldet i salget af buræg skyldes overvejende, at supermarkedskæder ikke længere

udbyder buræg, samt at omlægningen til anden produktion er gået noget hurtigere, end forbrugernes efterspørgsel tilsiger. Det har resulteret i, at mange supermarkeder har måttet stoppe salget af buræg tidligere end forventet. Udover skalæg foregår en del af afsætningen som flydende, tørrede eller frosne ægprodukter. Disse produkter kommer primært fra Danæg Products, Dava Foods og Sanovo Foods.

Pelsindustrien

Danmark er verdens største producent af minkskind med en produktion på 17,1 mio. minkskind i 2018, hvilket er 41 pct. af verdensproduktionen.

Danske ingrediensvirksomheder vil udnytte råvarer

1 Biotek og ingredienser

Virksomheder med fokus på bioteknologi og ingredienser udgør et væsentligt element i den danske fødevareindustri. De producerer en bred vifte af specialiserede produkter: Proteiner, stivelses, tilsætningsstoffer, aromastoffer, vitaminer, bioaktive stoffer, enzymer m.fl.

Prisen på minkskind er faldet markant siden priserne toppede med 612 kr. i 2013. Gennemsnitsprisen var nede på 218 kr. i 2018. De danske minkavlere producerer minkskind af høj kvalitet i efterspurgte typer, størrelser og kvaliteter, som belønnes med en merpris. Gennemsnitsprisen på udenlandske minkskind var på blot 168 kr. i 2018, så danske minkavlere fik en merpris på 50 kr., svarende til 30 pct. Den høje kvalitet af dansk pels er blandt andet resultat af god dyrevelfærd, som bunder i årtiers forskning på området. Derudover er den danske minkproduktion god til at omlægge produktionen i takt med, at efterspørgslen ændrer sig, så der hele tiden kan leveres produkter af høj kvalitet og i tråd med kundernes ønsker.

Kopenhagen Fur er verdens største pelsauktionshus med en markedsandel på omkring 60 pct.

Det andelsejede pelsauktionshus, Kopenhagen Fur, er verdens største med en global markedsandel på omkring 60 pct. af auktionmarkedet for pelskind. Huset står for 97 pct. af salget af danske minkskind. Kopenhagen Fur sælger skindene på fem årlige auktioner, hvor der i 2018 blev solgt 26 mio. danske og udenlandske minkskind. Auktionerne varer op til seks dage med 400-800 købere fra hele verden, hvor der normalt udbydes 2-6 mio. minkskind pr. auktion. Stort set alle minkskind i den danske produktion eksporteres, hvor Kina og Cambodia er de vigtigste markeder. Kina og Cambodia aftager knap halvdelen af den danske eksport. I Kina og Cambodia sker der en videreforarbejdning af pelsene, eller de afsættes direkte på primært det kinesiske marked.

Foderstofindustrien

Den vegetabiliske produktion bliver især afsat til grovareselskaberne. DLG og Danish Agro udgør tilsammen 80-90 pct. af det danske marked, mens resten udgøres af en række mindre aktører. Grovareselskaberne opkøber råvarer som korn, olier,

vitaminer og mineraler mv. og fremstiller foderblandinger til grise, kvæg, fjerkræ mm. Grovareselskaberne besidder vigtig viden og kendskab til råvarerne, så foderet får den optimale kombination af næringsstoffer til de forskellige dyr.

Sukkerproduktion

Der produceres ca. 400.000 tons sukker i Danmark. Produktionen sker på to sukkerfabrikker i Nykøbing Falster og Nakskov. Fabrikkerne ejes af Nordic Sugar, der er et datterselskab af den landmandsejede nordtyske virksomhed Nordzucker.

Roeproduktionen var præget af tørken i 2018, som resulterede i et udbytte på 15 pct. under 5-års gennemsnittet. EU's sukkerkvoter og mindstepris på sukkerroer blev ophævet pr. 1. oktober 2017 med virkning for roer sået og leveret i 2017. Kvoternes bortfald har ført til en øget sukkerproduktion i flere EU-lande, hvilket har presset sukkerprisen i bund til et historisk lavt niveau i 2018. Prisen var fortsat på et lavt niveau i første halvår 2019. Samtidig ligger verdensmarkedsprisen på sukker også på et meget lavt niveau, hvilket er medvirkende til den lave interne EU-pris.

Sukkerprisen i EU lå på et historisk lavt niveau i 2018

Kartoffelproduktion

Ca. 74 pct. af de dyrkede kartofler (mere end 1,2 mio. tons.) forarbejdes på kartoffelmelsfabrikkerne KMC og AKV. I dag er forarbejdningen meget andet end kartoffelmel. Der forskes og udvikles i produktion af nye ingredienser af kartofler med globalt potentiale. I dag er der markedsført en lang række avancerede ingredienser med attraktive egenskaber, der benyttes i bl.a. fødevareproduktion, medicinalindustrien og til fremstilling af papir. Ingredienser fra kartofler kan bl.a. erstatte gelatine i vingummi. Derudover udgør læggekartofler ca. 9 pct., mens de resterende 17 pct. af kartoffelproduktionen dyrkes til spisekartofler og industrikartofler (pomfritter og chips mv.).

1 Dansk minkskindsproduktion

41%

Danmark er én af verdens største producenter af minkskind med en produktion på 17,1 mio. minkskind i 2018, hvilket er 41 pct. af verdensproduktionen.

Biotek og ingredienser

Ingrediensindustrien er en branche i rivende udvikling. Industrien yder et væsentligt bidrag til den danske samfundsøkonomi både via beskæftigelse af over 10.000 personer og en årlig eksportværdi på 26 mia. kr. Mange danske ingrediensvirksomheder er globale markedsledere inden for deres område og er tæt knyttet til udviklingen i den globale fødevaresektor.

Virksomheder med fokus på bioteknologi og ingredienser udgør et væsentligt element i den danske fødevareindustri. De producerer en bred vifte af specialiserede produkter: Proteiner, stivelses, tilsætningsstoffer, aromastoffer, vitaminer, bioaktive stoffer, enzymer m.fl. Fælles for disse stoffer er, at de tilfører fødevarer og foder egenskaber, som kunderne efterspørger: Længere holdbarhed, gavnlige indholdsstoffer, optimal sikkerhed, bæredygtighed mm.

Ingrediensindustrien er en vigtig spiller ift. bæredygtighed

Danske ingrediensvirksomheder arbejder løbende med at optimere udnyttelsen af råvarer, spildreduktion samt opgradering af sidestrømme og biprodukter til mere værdifulde ingredienser.

Agroindustrien

Eksporten slog rekord igen i 2018

Agroindustrien er en væsentlig aktør i den danske fødevareklynge. De agroindustrielle virksomheder leverer teknologier og serviceydelser til både landmænd og fødevareindustrien i hele verden.

Danske producenter af udstyr og teknologi til fødevareklyngen har i generationer haft glæde af at udvikle nye produkter i samarbejde med driftige og fremsynede danske landmænd. Det har skabt værdifuld eksport og været med til at give dansk landbrug et godt renommé rundt om i verden. Produktporteføljen spænder vidt fra maskiner til markbearbejdning, udstyr til mekanisering af stalde, genetik, kornhåndtering og foderproduktion til forskellige former for biomassekedler og gyllehåndtering. Teknologi til fødevareindustrien er i vækst og en vigtig del af det agroindustrielle erhverv.

Virksomhederne i agroindustrien udvikler og innoverer klimavenlige løsninger, som er en del af fremtidens løsninger til en klimaneutral fødevareproduktion.

Agroindustrien bidrager med klimavenlige løsninger til fødevareproduktionen

Eksporten slog også rekord i 2018

De agroindustrielle virksomheder blev særligt opmærksomme på de internationale markeder i forbindelse med den økonomiske krise i 2008-2010. Hovedparten af danske landmænd satte i denne periode investeringerne i bero,

derfor skulle agroindustrien finde andre markeder at afsætte produkterne på.

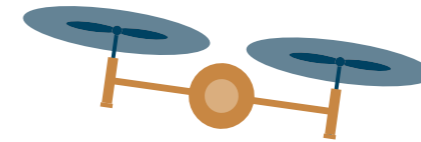
Denne acceleration af internationaliseringsprocessen har betydet, at eksportindtægterne i dag udgør størstedelen af indtjeningen for langt de fleste virksomheder i den agroindustrielle sektor.

Eksport af agroindustrielle produkter steg for 4. år i træk

Eksporten af agroindustrielle produkter steg med 3,1 pct. til 13,5 mia. kr. i 2018. Det er fjerde år i træk, at eksporten slår rekord. EU-landene, der aftog mere end halvdelen (55 pct.) af de danske agroindustrielle virksomheders eksport, er det klart største eksportmarked for agroindustrien. Den største fremgang er til Nordamerika og EU-landene, hvor agroindustrien øgede eksporten med hhv. 100 mio. kr. til 1,4 mia. kr. og 450 mio. kr. til 8,9 mia. kr. i 2018.

Gylleområdet i USA åbner for nye eksportmuligheder

Californien er ansvarlig for omkring 20 pct. af USA's samlede mælkeproduktion med ca. 1.400 mælkebedrifter og 1,7 mio. køer. Omkring 91 pct. af bedrifterne er placeret omkring Central Valley-området.

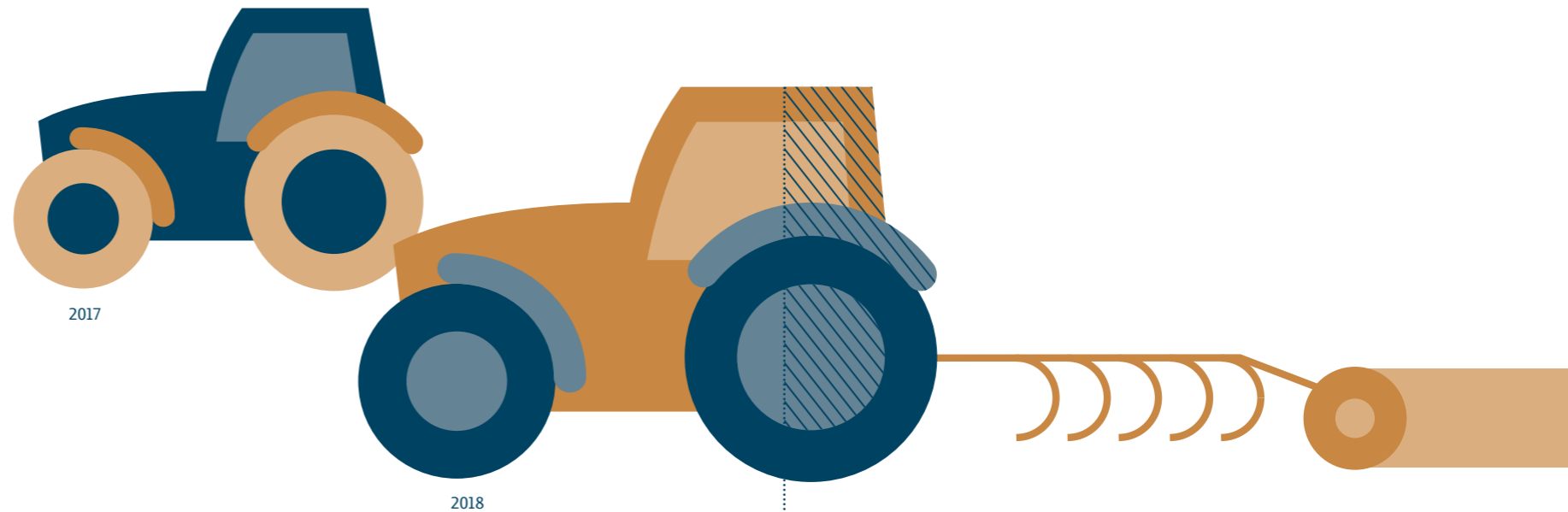

Central Valley står imidlertid over for en række udfordringer relateret til knappe vandressourcer, dårlig luftkvalitet, forurenede grundvand og forældede arbejdsmetoder. Den californiske regering er på denne baggrund begyndt at stramme reguleringen af landbruget og har introduceret en række økonomiske incitamentsprogrammer, som har til formål at forbedre gyllehåndtering med henblik på blandt andet at nedbringe klimaskadeligt udslip af fx. ammoniak og metan, samt at reducere tab af næringsmidler.

Til sammenligning er danske landbrugsbedrifter langt mere klima- og miljøvenlige end det, man gør i Californien.

Danske muligheder for at tilbyde løsninger og teknologier til landbrug i Californien

Det skaber oplagte muligheder for danske agroindustrivirksomheder, der tilbyder løsninger og teknologier inden for gyllehåndtering.

400 mio. kr. mere i eksportindtægter i 2018

1 Eksport af agroindustrielle produkter

Agroindustrien havde et rekordår for eksporten af produkter og ydelser i 2018. Den største fremgang er til Nordamerika og EU-landene, hvor agroindustrien øgede eksporten med hhv. 100 mio. kr. og 450 mio. kr. i 2018.

Fødevarerikkerhed

Høj fødevarerikkerhed er afgørende for eksporten

En høj standard for fødevarerikkerhed, kombineret med et velfungerende og effektivt veterinært beredskab mod alvorlige smitsomme sygdomme, er en forudsætning for at afsætte varer på såvel det danske marked som på eksportmarkederne.

Danmarks høje veterinære standard og smittebeskyttelse sikrer eksporten

De seneste 10 års spredning af afrikansk svinepest over store dele af Asien og Østeuropa viser, hvor vigtigt det er at undgå alvorligt smitsomme sygdomme som mund- og klovesyge, klassisk svinepest og afrikansk svinepest.

Danmark har været forskånet for udbrud af alvorligt smitsomme sygdomme hos kvæg og grise de seneste 35 år. Disse sygdomme er en trussel mod dyrenes sundhed, og udbrud vil have alvorlige konsekvenser for vores eksport, samt betyde store økonomiske tab.

Et alvorligt sygdomsudbrud vil betyde store økonomiske tab

Dansk husdyrproduktion nyder stor respekt i udlandet, både for høj fødevarerikkerhed og dyresundhed. Det sikrer os markedsadgang til flere end 100 lande over hele verden.

Det er kun muligt på grund af et tæt samarbejde med myndighederne, og fordi husdyrproduktionen selv tager ansvar. Landbruget og fødevarerindustrien betaler for vask og desinfektion af alle lastbiler, der skal transportere levende grise eller kvæg, inden de kører ind i Danmark. Det er et vigtigt element i at forebygge, at danske husdyr smittes.

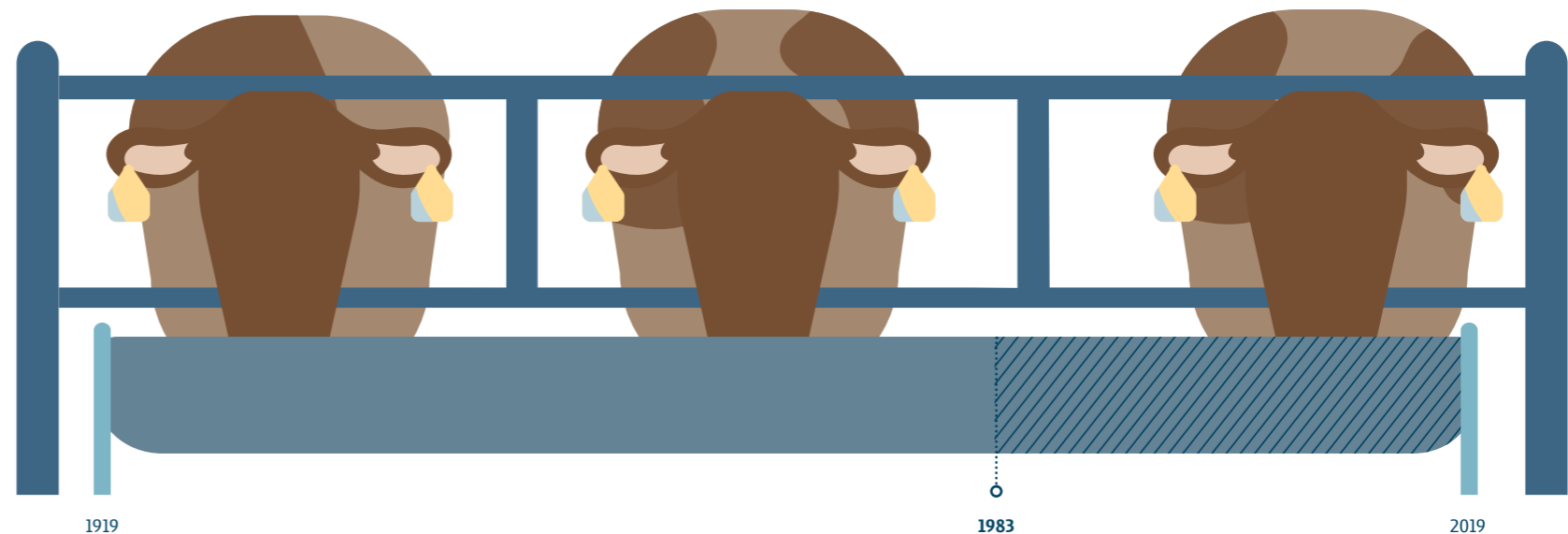
Landbruget og fødevarerindustrien medvirker også sammen med myndigheder til at udbrede kendskabet til smitteveje for alvorligt smitsomme sygdomme. Der informeres aktivt om forebyggelse til alle, der kan komme i forbindelse med smitstoffer. Det sker ved informationsaktiviteter på de sociale medier som Facebook og YouTube og ved udlevering af skriftlig information på flere sprog.

Alle disse aktiviteter sikrer dyresundheden og medvirker til, at vi kan opretholde den store eksport til gavn for samfundsøkonomien.

Risiko-baseret overvågning i den animalske produktion

En effektiv overvågning er en risiko-baseret overvågning. Først ser man på hvilke udfordringer, der er eller kan være. For dyr eller kød kan der være behov for at dokumentere forekomst eller fravær af sygdomsfremkaldende stoffer. Behovet for overvågning skyldes ikke nødvendigvis, at der er et problem. Det kan i stedet udspringe af krav fra et importland. I et lille land som Danmark er det en fordel at kunne imødekomme sådanne krav. Det kan være adgangsbillet til det pågældende marked.

Dernæst målretter man overvågningen til at finde de udvalgte stoffer. Det kan være i de grupper af dyr eller produkter, hvor der er størst risiko. Man vurderer også hvilken form for information, der er mest omkostningseffektivt. Man kan lede direkte efter stoffet. Det kan også være på en indirekte måde. Her kan man for eksempel måle antistoffer i stedet for selve smitstoffet. Eller man kan lede efter andre stoffer, der er nemmere at finde, og som er indikatorer for det, man egentlig leder efter.

35 år uden udbrud af alvorligt smitsomme sygdomme hos kvæg og grise i Danmark

1 Fødevarerikkerhed

Det sidste alvorlige sygdomsudbrud hos kvæg og grise var i 1983, hvor mund- og klovesyge brød ud på Fyn. Fokus på høj fødevarerikkerhed har sikret os markedsadgang til flere end 100 lande over hele verden og er til stor gavn for eksporten og samfundsøkonomien.

Mindre klimapåvirkning er kernen i den bæredygtige udvikling

En rundspørge hos Landbrug & Fødevarers virksomhedspanel viser, at en tredjedel af virksomhederne i fødevarer- og agroindustrien har sat mål for en bæredygtig udvikling i dag. Halvdelen af virksomhederne har ikke sat deciderede mål for en bæredygtig udvikling endnu.

Virksomheder ser potentiale i en bæredygtig udvikling, og deres fokusområder spænder bredt. Det er især mindre klimapåvirkning (en reduktion i CO₂ udledning) og ressourceoptimering, der er i fokus, når virksomhederne i fødevarer- og agroindustrien ønsker en mere bæredygtig udvikling.

For en tredjedel af virksomhederne handler en bæredygtig udvikling om at reducere brugen af plastik. Der er også en tredjedel, der fokuserer på bedre arbejdsvilkår for medarbejderne.

Miljømæssig bæredygtighed er mest i fokus hos virksomheder med bæredygtighedsmål

Tre ud af fire af de virksomheder, som har bæredygtighedsmål, har sat dem inden for miljømæssig bæredygtighed såsom klima og forurening. Dermed er miljømæssig bæredygtighed det mest udtalte indsatsområde. Omkring halvdelen af virksomhederne melder at have sat bæredygtighedsmål inden for social bæredygtighed (bedre arbejdsvilkår, medarbejdertiltag og bedre dyrevelfærd) samt økonomisk bæredygtighed (omsætning og sammenhængende økonomi).

FN's verdensmål inkorporeres i den bæredygtige udvikling
80 pct. af de danske fødevarer- og agroindustrielle virksomheder kender til FN's verdensmål for bæredygtig udvikling, hvoraf 35 pct. har et godt kendskab til verdensmålene. Kun 15 pct. af virksomhederne melder, at de intet kendskab har til FN's verdensmål.

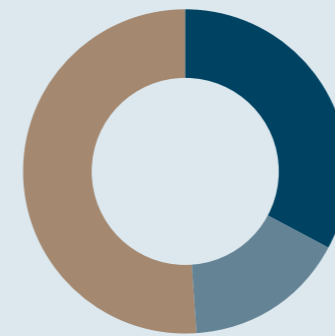

Verdensmålet om ansvarligt forbrug og produktion prioriteres højest

Det er i høj grad verdensmål nummer 12 om ansvarligt forbrug og produktion, virksomhederne arbejder med. Knap hver fjerde virksomhed melder, at verdensmålet inkorporeres i deres virksomhed. Derudover ses et stort fokus på verdensmål

Har I sat mål for bæredygtig udvikling i jeres virksomhed?

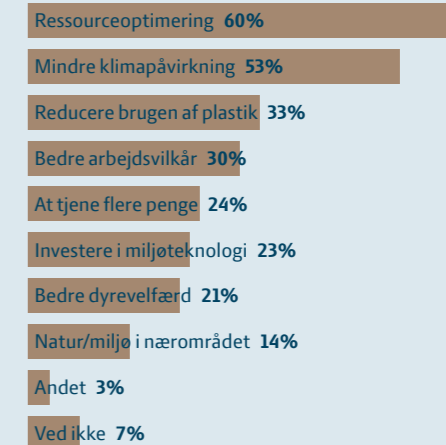

• Ja 33% • Nej 51% • Ved ikke 16%

Kilde: Landbrug & Fødevarers virksomhedspanel, N=69.

Hvad ville en bæredygtig udvikling handle om for din virksomhed?

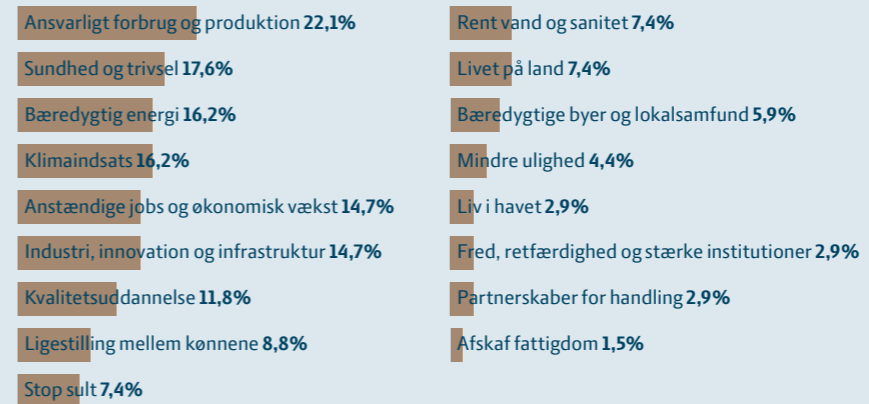

Anm.: Virksomhederne har kunne afgive flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarers virksomhedspanel, N=69.

Hvilke af FN's verdensmål for bæredygtig udvikling arbejder I med i jeres virksomhed?

Anm.: Virksomhederne her kunne afgive flere svar.

Kilde: Landbrug & Fødevarers virksomhedspanel, N=69.

nummer 3, 7, 8, 9 og 13, om henholdsvis sundhed og trivsel, bæredygtig energi, anstændige job og økonomisk vækst, industri, innovation og infrastruktur samt klimaindsats.

Investeringer og afgifter forhindrer en mere bæredygtig udvikling

Det er især manglende efterspørgsel og behovet for store investeringer, der holder virksomhedernes bæredygtige udvikling tilbage.

Mere end hver femte virksomhed mener, at der ikke er et marked for deres virksomhed i en mere bæredygtig udvikling. Ligeledes peger hver femte virksomhed på, at afgifter der forhindrer grøn omstilling, såsom elafgiften, er en forhindring for den bæredygtige udvikling blandt virksomhederne. 13 pct. af virksomhederne synes, at der mangler politisk opbakning, bl.a. i form af støtteordninger til grøn omstilling.

Manglende rådgivning er den mindst udtalte forhindring for den bæredygtige udvikling i fødevarer- og agroindustrien netop nu.

Hvad er efter din mening de vigtigste forhindringer for at have mere bæredygtig udvikling i virksomheden?

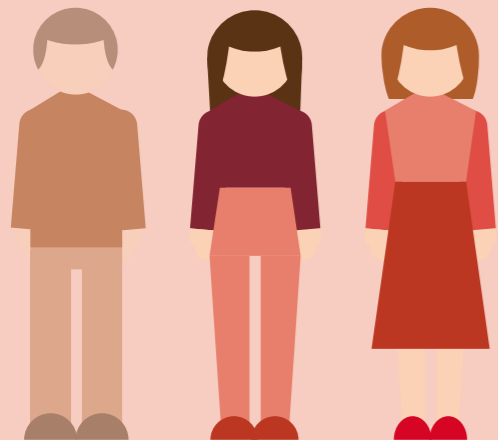

Anm.: Virksomhederne har kunne afgive flere svar.
Kilde: Landbrug & Fødevarers virksomhedspanel, N=69.

Hos forbrugerne

Fødevareklyngen kan vinde på klima

Bæredygtighed er i høj grad blevet et konkurrenceparameter, hvor den danske fødevareklynge kan møde forbrugernes efterspørgsel, ikke blot herhjemme men også i udlandet.

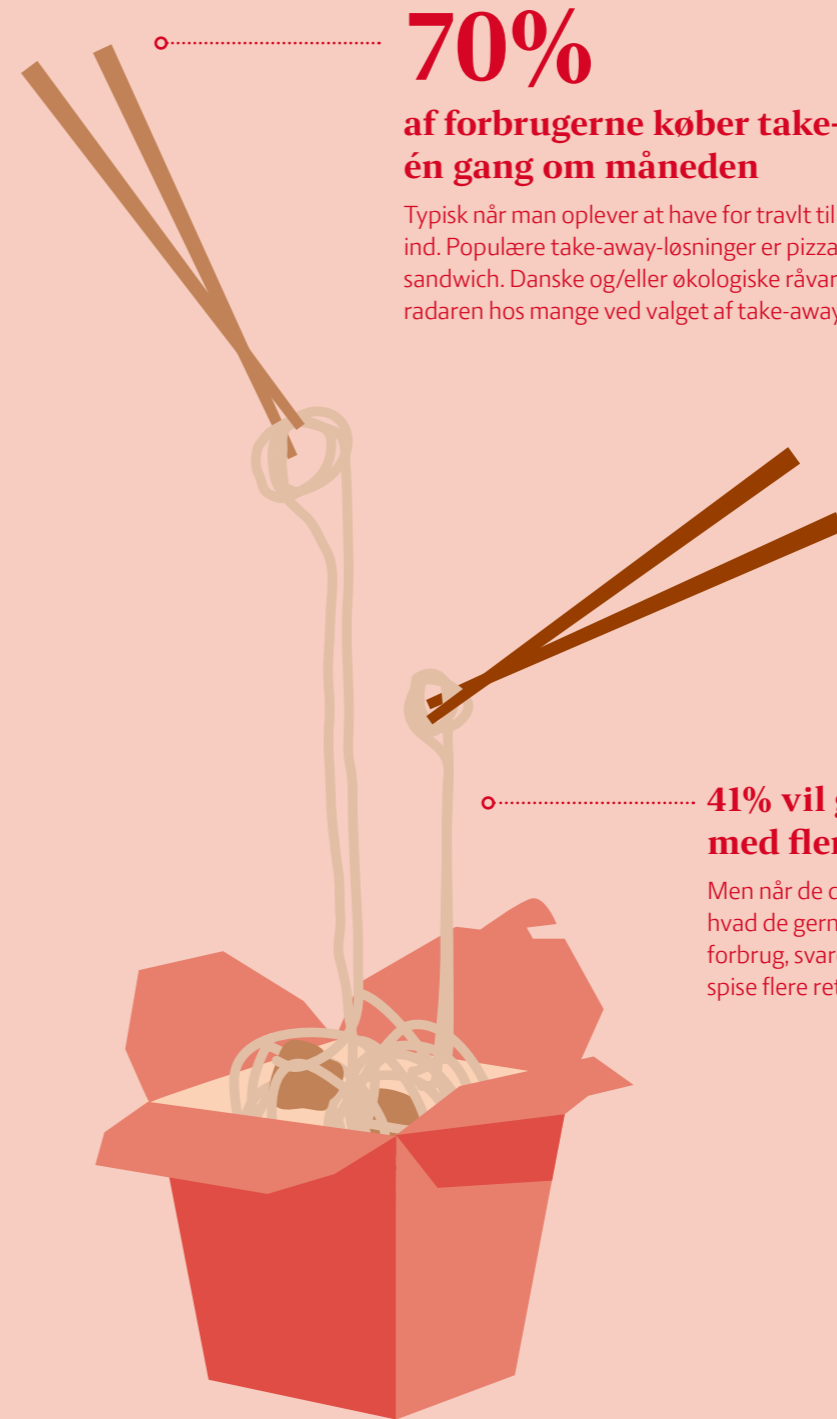
2 ud af 3 danskere tænker på bæredygtighed

I takt med voksende bekymringer om den globale opvarmning, forurening og ophobningen af plastik i naturen, er der blandt forbrugerne kommet en interesse for bæredygtighed og et fokus på at udnytte de sparsomme ressourcer bedre.

70%

af forbrugerne køber take-away én gang om måneden

Typisk når man oplever at have for travlt til selv at handle ind. Populære take-away-løsninger er pizza, burger og sandwich. Danske og/eller økologiske råvarer er ikke på radaren hos mange ved valget af take-away.

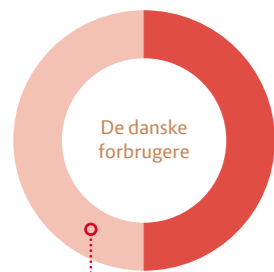
41% vil gerne købe take-away med flere danske råvarer

Men når de danske forbrugere skal vurdere, hvad de gerne vil ændre ved deres eget take-away forbrug, svarer 41 pct., at de gerne vil købe og spise flere retter med danske råvarer.

Forbrug i Danmark

Bæredygtighed i fokus

Danskerne bruger i højere grad penge på udespisning. Samtidig er der en øget interesse for convenience, økologiske fødevarer og at have et klimavenligt fødevarerforbrug.

50% går efter dansk

1 Danskproducerede varer

Det gælder især for aldersgruppen 50-70 år, mens det har lidt mindre betydning for de unge. Danske varer er bl.a. attraktive, fordi den kortere transport i sig selv gør varerne mere klimavenlige.

Danskernes forbrug

Privatforbruget vokser, men andelen af danskernes indkomst brugt på fødevarer er samtidig faldet de seneste årtier. Før i tiden anvendte danskerne en større del af indkomsten på indkøb af fødevarer, men de senere år har niveauet stabiliseret sig på omkring 10 pct. af den disponible indkomst. Det svarer til, at en gennemsnitlig dansk husstand brugte 38.606 kr. på mad i 2018, svarende til et månedligt madbudget på 3.217 kr.

En gennemsnitlig dansk husstand brugte 38.606 kr. på mad i 2018

Udviklingen hænger sammen med en øget købekraft, hvor befolkningen har fået en større disponibel indkomst og i stigende grad benytter indkomsten på andre ting end fødevarer, fx bolig og rejser.

Danske fødevarer er attraktive. Mange forbrugere føler sig her mere trygge

Når de danske forbrugere skal vælge dagligvarer, lægger de især vægt på faktorer som smag, pris og kvalitet. Derudover har et stigende antal forbrugere også økologi, bæredygtighed og god dyrevelfærd med ind i overvejelserne, når de køber ind til middagen.

Knap halvdelen af forbrugerne (46 pct.) går op i, at deres varer er danskproducerede.

Det gælder især for aldersgruppen 50-70 år, mens det har lidt mindre betydning for de unge. Danske varer er attraktive, fordi den kortere transport i sig selv gør varerne mere klimavenlige. Derudover er den danske fødevarersektor generelt karakteriseret ved høj fødevarerikkerhed, kvalitet og gennemsigtighed i produktionen. Ligeledes er sektoren hyppigt kontrolleret, hvad angår dyrevelfærd og miljøpåvirkning. Det er med til at give forbrugerne tryghed, når de vælger, hvad der skal lægges i indkøbskurven.

Måltidsvanerne er under forandring

Der sker i disse år en ændring i vores måltidsvaner. Hvor morgenmad, frokost og aftensmad tidligere var faste holdepunkter i dagligdagen, ses der nu en tendens til, at forbrugere spiser på flere forskellige tider af døgnet og evt. springer nogle af de faste måltider over. Tre ud af fire danske forbrugere spiser mellemmåltider/snacks flere gange om ugen. Hyppigheden af snacking har også bevirket, at de faste måltidsholdepunkter i løbet af dagen, især morgenmaden og frokosten, er sat lidt mere under pres i hverdage. Fx er der nu signifikant færre, der spiser frokost sammenlignet med året før.

De mest populære tidspunkter at spise mellemmåltider/snacks på er om formiddagen og om eftermiddagen. 53 pct. af

forbrugerne begrundet snacking med, at de har travlt, mens 46 pct. tyr til mellemmåltider/snacks, når de ikke har mulighed for at spise et hovedmåltid.

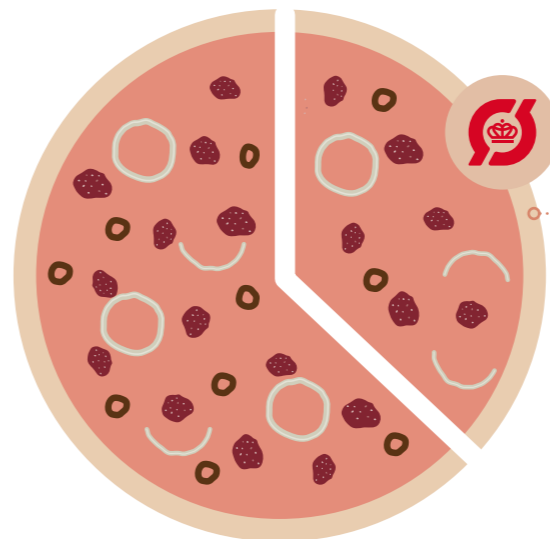
Top tre over de mest populære typer mellemmåltider/snacks er "bær og frugt", "slik og chokolade" samt "grøntsager i mindre bidder". Det understreger, at mellemmåltider både kan være sunde og usunde, og derfor både tilfredsstillende en reel sult og en lækkersult. På ugentlig basis er der en tendens til, at det mere er de lødige snacks, som danskerne tyr til. Disse kan bedre erstatte hovedmåltiderne, og udviklingen illustrerer, at morgenmaden og frokosten er under pres.

Forbrugerne ønsker en genvej til den gode, smagfulde mad

At tiden i mange husstande er begrænset, kan også ses ift. den tid, der bruges på at tilberede måltider. Størstedelen af forbrugere bruger i gennemsnit 15-30 minutter på at tilberede et aftensmåltid. 60 pct. vil ikke bruge mindre tid i køkkenet, men samtidig oplever 53 pct., at de ikke har tid til at nå alt, hvad de gerne vil. Det afspejler, at mange danskere har travlt, men samtidig helst ikke vil nedprioritere aftensmåltidet, da det stadig er en vigtig og essentiel del af den danske madkultur.

Nogle danskere bruger hurtige og nemme løsninger i forbindelse med aftensmaden, hvor det passer godt ind som følge af en travl hverdag. Det, som flest forbrugere tyr til, er take-away og færdigretter til at spise i hjemmet. Den demografiske udvikling med en stigning i antallet af single husstande påvirker formentlig også tendensen til hurtige og nemme løsninger. Færdigretter er især populære blandt husstande med kun én person og vælges primært fordi, det er hurtigt at tilberede. 58 pct. af forbrugerne mener, at færdigretter er et godt alternativ til take-away, hvilket blandt andet kan skyldes, at mange danskere anser take-away for usundt.

Knap 70 pct. af forbrugerne køber take-away mindst én gang om måneden, typisk når man oplever at have for travlt til selv at handle ind. Populære take-away-løsninger er pizza, burger og sandwich. Danske og/eller økologiske råvarer er ikke på radaren hos mange ved valg af take-away. Men når de danske forbrugere skal vurdere, hvad de gerne vil ændre ved deres eget take-away forbrug, svarer 41 pct., at de gerne ville købe og spise flere retter med danske råvarer, mens 37 pct. gerne ville spise mere take-away med økologiske råvarer.

37% vil gerne spise mere økologisk take-away

1 Økologi

Danskerne kan godt lide take-away. 70 pct. af forbrugerne køber take-away mindst én gang om måneden. Populære take-away løsninger er pizza, burger og sandwich. Fire ud af ti vil dog gerne spise mere take-away med økologiske råvarer.

Danskerne går mere ud og spiser

Danskerne er samtidig begyndt at spise mere uden for hjemmet. Siden 2009 har foodservicesektoren og særligt restauranter oplevet en stabil vækst i omsætningen hvert år, hvilket i høj grad er drevet af, at flere danskere prioriterer at spise ude. Ifølge Landbrug & Fødevarer undersøgelse om danskernes aftensmad spiste i gennemsnit 9 pct. af danskerne ude i løbet af ugen – fredag og lørdag er det helt oppe på 12 og 16 pct.

Økologiske føde- og drikkevareproducenter oplever også stigende salg til foodservicesektoren. Salget steg med 300 mio. kr. fra 2017 til 2018 og udgjorde dermed 2,3 mia. kr. i 2018. Det svarer til 10,9 pct. af det samlede salg til sektoren. Ud over salg til restauranter er det især storkøkkener i offentlige institutioner som hospitaler, børnehaver og uddannelsessteder, der aftager økologiske varer.

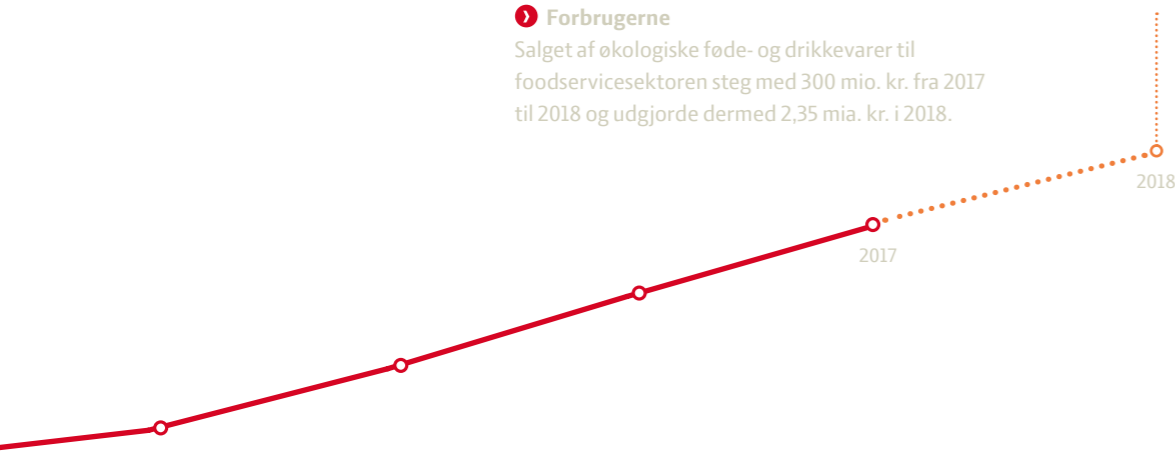
16 pct. spiser aftensmad ude om lørdagen

Stigningen i salget af økologiske føde- og drikkevarer til foodservicesektoren skyldes bl.a. en stigning i andelen af spisesteder med "Det Økologiske Spisemærke" uden for hovedstadsregionen, der steg fra 42 pct. til 50 pct. i 2017. Samlet set vidner det om, at danskerne i dag i stigende grad efterspørger økologi på arbejdspladsen, i hjemmet og i udespisning. Dette gør foodservice-sektoren til en vigtig medspiller i økologivæksten i Danmark.

Salget af økologiske føde- og drikkevarer er steget med 300 mio. kr.

Forbrugerne

Salget af økologiske føde- og drikkevarer til foodservicesektoren steg med 300 mio. kr. fra 2017 til 2018 og udgjorde dermed 2,35 mia. kr. i 2018.

Økologi er populært

At danskerne er glade for økologi, viser sig også i vores indkøbsvaner. Hele 92 pct. af danskerne køber økologiske fødevarer, når de handler. Hyppigheden af økologiske varer, der lander i kurven, varierer dog. 43 pct. af danskerne svarer, at de ofte eller altid køber økologi, mens 36 pct. køber det 'nogle gange' og 16 pct. køber det 'sjældent'. Det er typisk grøntsager, æg, mejeriprodukter og frugt, der bliver købt økologisk.

92 pct. af danskerne køber økologiske fødevarer, når de handler

Den oftest nævnte årsag til at købe økologisk er at undgå sprøjterester i frugt og grønt. Samtidig køber 40 pct. økologisk, fordi de mener, at det skåner miljø og drikkevand. Den tredje mest nævnte årsag er hensyn til dyrevelfærd, hvilket nævnes af hele 35 pct. Det røde økologimærke tager da også højde for emner som miljø og dyrevelfærd. Økologiske

produkter skal derfor leve op til strengere krav til dyrenes vilkår i forhold til konventionelle produkter. Dyrene skal for eksempel have mere plads, mere grovfoder og større adgang til udendørsområder.

Af økologisk kød blev der omsat mest okse- og kalvekød til en værdi på knap 314,9 mio. kr. i 2018. Det er omtrent dobbelt så stor en omsætning som for økologisk grisekød og kylling. Det kan både skyldes, at danskerne oftere køber økologisk okse- og kalvekød end økologisk grisekød og kylling, og at prisen på oksekød oftest er højere end på de andre kødtyper. Nederst på listen over omsætningen af økologiske fødevarer ses fisk og skaldyr. I alt blev der omsat for omkring 93 mio. kr. økologiske fisk og skaldyr i 2018, hvilket blot udgør 0,72 pct. af den samlede detailomsætning af økologiske fødevarer.

Mere fokus på bæredygtighed og klima i de kommende år

Bæredygtighed er blevet et konkurrenceparameter. I takt med

opmærksomheden omkring en stigende verdensbefolkning, samt bekymringer om den globale opvarmning, forurening og ophobningen af plastik i naturen, er der blandt forbrugerne kommet en øget interesse for bæredygtighed og et fokus på at udnytte de sparsomme ressourcer bedre.

Fødevareklyngen skal præstere på bæredygtighedsparametrene

Hvor fokus før har været på sundhed, bliver bæredygtighed og det at forbruge ansvarligt og gøre en forskel med sit forbrug

fremadrettet dét, der sandsynligvis vil gennemsyre og præge forbrugernes handlinger og ønsker til fødevareproduktionen. Allerede nu arbejdes der i fødevareklyngen med at forbedre klimaaftrykket i fødevarer gennem udvikling og innovation. Der er fx fokus på at opnå et mere effektivt resourceforbrug, minimering af spild, brug af biologisk nedbrydelig emballage, brug af vedvarende energi samt fokus på at minimere miljøbelastningen. Disse løsninger vil i stigende grad blive vigtige for afsætningen af fødevarer. Ikke blot til de danske forbrugere men også til forbrugere på vores vigtigste eksportmarkeder.

10,9% økologiske varer i foodservicesektoren

Forbrugerne

Ud over restauranter er det især storkøkkener i offentlige institutioner som hospitaler, børnehaver og uddannelsessteder, der aftager økologiske varer.

Komplekst at leve klimavenligt

Mange forbrugere vil gerne tage ansvar for at have et mere klimavenligt forbrug, end de har i dag. Noget tyder dog på, at det kan være svært at gennemskue, hvad der vil have den største positive betydning for klimaet. Her kan fødevarerkløngen gå forrest med innovative løsninger, der gør det nemmere for forbrugerne at leve klimavenligt i hverdagen.

Forbrugerne vil gerne leve mere klimavenligt – men det kan være svært

Spørger vi forbrugerne, om de gerne vil ændre adfærd for at leve mere klimavenligt, peger 96 pct. på minimum ét område, hvor de er villige til at ændre adfærd. Dette vidner om, at klimadagsordenen for alvor har fået tag i danskerne og er blevet det helt store samtaleemne hjemme i stuerne. Nu handler det om at forbruge på en måde, så der tages hensyn til klimaet og fremtidige generationer.

Det kan dog være svært for forbrugerne helt at gennemskue, hvad der egentlig er et mere klimavenligt forbrugsvalg. Og klimavenlighed er da også et komplekst begreb, hvor mange dagsordener fylder og ofte kan være modstridende, og hvor der samtidig hersker tvivl og usikkerhed om, hvad der er 'op og ned'. Ikke mindst fordi 'klimavenlighed' ikke altid rimer på 'bæredygtighed' – et endnu mere komplekst begreb, der også omfatter miljø og medregner etiske aspekter som arbejdsforhold og dyrevelfærd.

Hverdagen 'spænder ben' for de gode intentioner

Men hvad er forbrugerne så mest villige til selv at gøre? Beder vi forbrugerne vælge de tre ting, de er mest villige til at ændre adfærd omkring, ser vi især fire initiativer, som får stor

tilslutning: Nemlig at undgå madspild i husstanden, sortere affald, bruge egne indkøbsposer samt spare på energiforbruget i husholdningen. Derimod får ændringer i forbruget, som fx at spise mere efter sæsonen, leve overvejende vegetarisk eller undgå flyrejser til fjerne feriedestinationer, kun beskedent tilslutning, når man kun må vælge de tre ting, man er mest villig til at gøre.

Dette kan hænge sammen med, at det kan være svært at ændre på de grundlæggende vaner i hverdagen. Listen af valgkriterier i indkøbssituationen er lang, og kriterier relateret til klimavenlighed fylder ikke umiddelbart så meget set i forhold til centrale kriterier som smagspræferencer, pris-klasse, oplevet sundhed og hensyn til andre i husstanden. Klimavenlige forbrugsvalg skal derfor skabe sig en plads i en situation, hvor der allerede er flere stærke dagsordener, der kæmper om forbrugernes opmærksomhed. Samtidig mangler forbrugerne pejlemærker i butikken, idet klimavenlige varer ofte er svære at identificere.

Mur af kompleksitet kan føre til 'bæredygtighedsapati'

Oven i dette kommer så, at der er en række dilemmaer og nødvendige kompromisser forbundet med at agere mere klimavenligt. Fx kan man fokusere på at vælge fødevarer

Fire 'benspænd', når forbrugerne skal handle klimavenligt i hverdagen

1

Indkøb på autopilot

Både i indkøb og madlavning er autopiloten en udbredt strategi til at spare tid og energi – men også til at imødekomme kræsenhed og præferencer i familien. Forbrugerne oplever, at de med en mere bæredygtig levevis vil være nødt til at bryde med nogle af disse veletablerede vaner og at dette – i hvert fald i en periode – vil koste "kalorier" og tid.

2

Lysten driver valget

Fødevarerområdet er kendetegnet ved lystbetonet adfærd – man "køber ind med øjnene" og vælger dét, man kender og ved, smager godt.

3

Andre dagsordener fylder mere

I indkøbssituationen foretages ofte allerede mange kompromiser – ift. sundhed, smag og pris. At man samtidig skal tage hensyn til klimavenlighed kan gøre indkøbssituationen endnu mere tidskrævende, og man er måske nødt til at nedprioritere andre kriterier.

4

Kompleksitetsgraden er høj

Forbrugerne beskriver ofte fødevarerindkøb som en kompleks situation, hvor et stort antal valgkriterier skal tages i betragtning og prioriteres, og hvor dilemmaer og kompromisser derfor er uundgåelige.

produceret på en bestemt måde, men til gengæld må man så acceptere, at de evt. bliver transporteret flere tusinde kilometer, før de når frem til køledisken i supermarkedet. Det klassiske dilemma her er den økologisk producerede agurk fra fx Spanien holdt op imod en konventionelt produceret agurk i Danmark – hvad er så bedst for klimaet?

Oplevelsen af for mange valgmuligheder med uoverskuelige klimaregnestykker og ukendte konsekvenser kan føre til en form for 'bæredygtighedsapati'. Det betyder, at nogle 'lukker af' for kompleksiteten og udvælger enkelte handlemuligheder, som de går helhjertet ind for – fx at bruge egne indkøbsposer, når de handler ind. Resten af vanerne fortsætter de ufortrødent med, som de plejer. Slemme bliver det så først rigtigt, hvis det efterfølgende kommer frem, at den handling, de

har gået helhjertet ind for, viser sig ikke at have stor betydning for klimaet alligevel. Afsløringer som disse kan for alvor give forbrugerne en 'mavepuster', så de føler sig slået tilbage til start.

Brug for, at fødevareklyngen går forrest

Vi ser i øjeblikket, hvordan forbrugerne i stigende grad værdsætter og kalder på større mod og klarere holdninger fra politisk såvel som kommerciel side, der hjælper dem til at sætte fokus på udvalgte indsatsområder som særlig nødvendige eller meningsfulde. I takt med at opmærksomheden mod miljø- og klimamæssige konsekvenser ved fødevarerforbruget bliver endnu stærkere blandt forbrugere verden over, vil et fokus på klimavenlige løsninger kunne give den danske fødevareklynge en konkurrencemæssig fordel.

I en verden, hvor muligheder og information i stigende grad demokratiseres og tilgængeliggøres, er kampen om forbrugernes opmærksomhed intens. Skal fødevareerhvervet fremadrettet møde forbrugernes efterspørgsel efter bæredygtig mad og drikke, er det først og fremmest vigtigt, at erhvervet gør det nemt, enkelt og gennemskeligt for forbrugeren med løsninger, der ikke kræver voldsomme ændringer i madkultur og vaner. Det kan være mad og drikke, der tillader forbrugerne at skyde genvej, eller ved at tilbyde produkter, der relativt nemt og uden for store kompromisser kan integreres i eksisterende vaner og præferencer. Ingen kan alt – så det er vigtigt, at producenterne gør det klart, hvor deres styrker er, og hvor de står henne i arbejdet med produktionen af klimavenlige fødevarer.

Forbrugerne vil gerne tage ansvar for at leve mere klimavenligt, men giver også udtryk for, at løsninger er nødt til at komme fra politisk plan – og gerne internationalt, da klimaudfordringen er global. Her har den danske fødevareklynge en unik og nødvendig mulighed for at gå allerforrest med klimavenlige fødevarer i verdensklasse, hvor fokus er på, at alle ressourcer bruges og genbruges klogt og optimalt. Med et klart standpunkt og innovative løsninger, der gør det nemt og gennemskeligt at træffe mere klimavenlige valg i hverdagen, kan den danske fødevareklynges produkter være relevante for ansvarsbevidste og klimabekymrede forbrugere overalt i verden.

Forbrugerne bruger forskellige strategier til at leve mere klimavenligt

1

Skyde genvej

Finde en måde, hvor man kan få andre til at arbejde for sig. Måltidskasser er et godt eksempel, fordi man lader andre træffe beslutning om bæredygtig menu og råvarer.

2

Målrette og forenkle

Udvælge enkelte pejlemærker ifm. indkøb, der er med til at reducere kompleksiteten. Økologi er et godt eksempel på pejlemærke, hvor nogle forbrugere mener, at de her får en række kriterier dækket ind.

3

Undgå og minimere

Undgå og minimere bestemte forbrugsvarer kan være et godt alternativ til en mere omsiggribende livsstilsændring. At undgå plasticposer og skære ned på mængden af kød er eksempler på dette.

4

Erstatte

Finde en fødevarer eller et produkt, der i vid udstrækning kan erstatte det andet – mindre klimavenlige – produkt. Det er en strategi, der tillader forbrugeren at videreføre sine vaner uden for mange afsavn. Et eksempel er, når forbrugeren bruger mandeldrik i stedet for mælk.

5

Planlægge og organisere

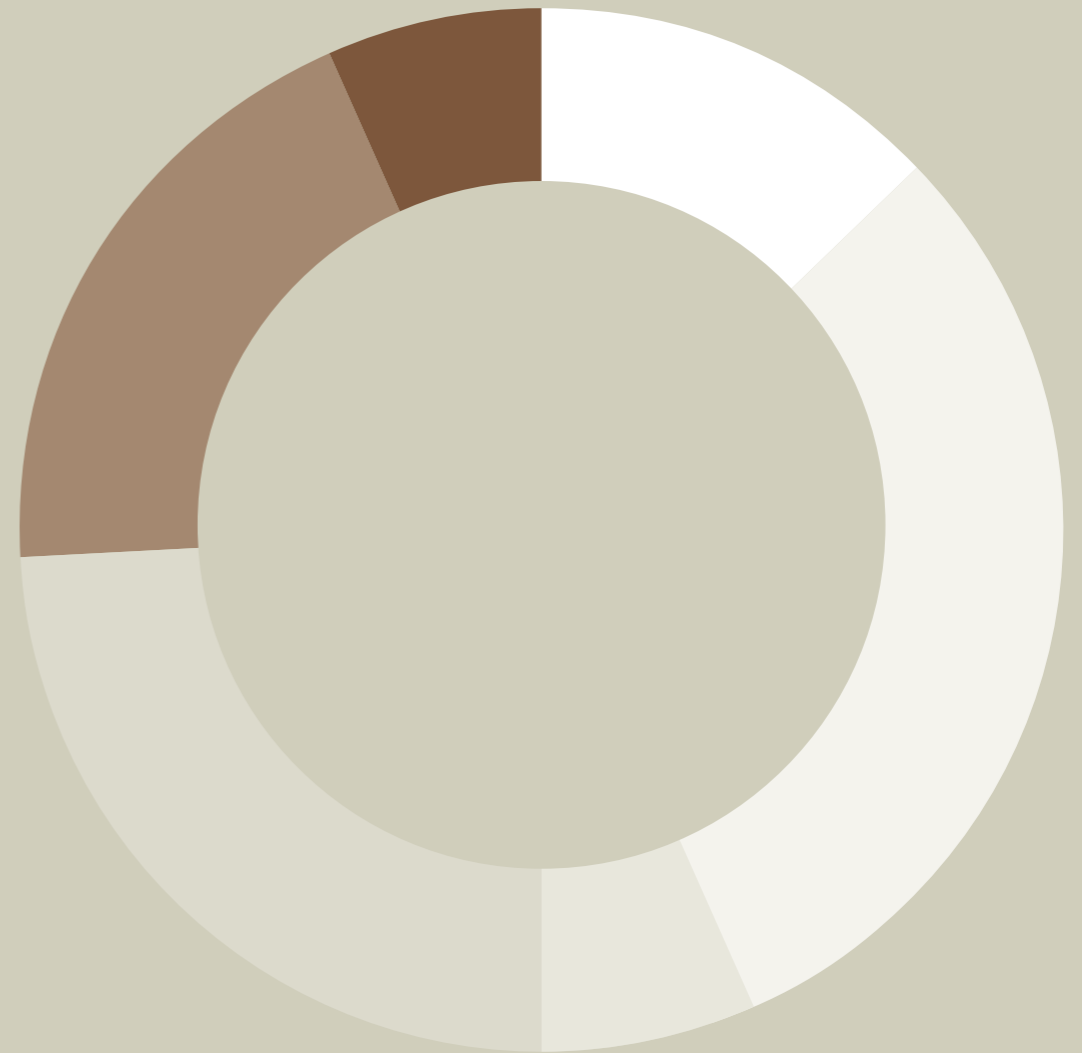
Planlægge ugens måltider med en madplan. Det giver et bedre overblik, der fx kan være med til at undgå impuls køb og madspild samt gøre, at man kan spise mere efter sæson.

6

Følge en ledestjerne

Finde en troværdig aktør, som man stoler på. Ved at følge deres anvisninger, kan man bedre navigere i et ellers komplekst område. Eksempler på ledestjerner er diverse bloggere, livsstilsekspertter eller politiske partier.

Tabeller og figurer

Tabelloversigt

1 Bæredygtig udvikling

Figur 1.1	Udvikling i produktion og miljøbelastning	72
Tabel 1.1	Udvundet bioenergi fordelt på biomasse	72
Figur 1.2	Præcisionsteknologi – udbredelse efter bedrifter og areal	73
Figur 1.3	Genanvendt affald	73
Figur 1.4	Udvikling i pesticidbelastningsindikatoren	74
Tabel 1.2	Engrossalg af bekæmpelsesmidler	74
Figur 1.5	Pesticidfund i dansk og udenlandsk konventionel frugt	75
Figur 1.6	Pesticidfund i danske og udenlandske konventionelle grøntsager	76
Figur 1.7	Antibiotikaforbrug per gris	77
Figur 1.8	Landbrugets antibiotikaforbrug i Europa, mg. pr. produceret kg biomasse	78
Figur 1.9	Bruttoenergiforbruget	79
Figur 1.10	Fødevarers klimaaftryk	80
Tabel 1.3	Antallet af madskoler i Danmark	81

2 Hos fødevareklyngen

Tabel 2.1	Fødevareklyngens beskæftigelse, direkte og indirekte effekter	82
Tabel 2.2	Landbrugskomplekssets beskæftigelse, direkte og indirekte effekter	82
Figur 2.1	Fødevareklyngens beskæftigelse fordelt på kommuner	83
Tabel 2.3	Fødevareklyngens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter	84
Tabel 2.4	Eksportens betydning for beskæftigelsen, direkte og indirekte effekter	84
Tabel 2.5	Eksportens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter	85
Figur 2.2	Fødevareklyngens andel af den samlede vareeksport	85
Figur 2.3	Fødevareklyngens samlede eksport	86
Figur 2.4	Fødevareklyngens eksport opdelt på lande	86
Figur 2.5	Fødevareklyngens eksport opdelt på varer	87
Tabel 2.6	Eksport af levende slagtedyr	87
Tabel 2.7	Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten, direkte og indirekte effekter	88
Figur 2.6	Udenrigshandel med økologiske varer	88
Figur 2.7	Andel højværdivarer i eksporten	89
Figur 2.8	Samlet hjemtag under Horizon 2020 fra temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi	90
Tabel 2.8	Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareuddannelser	91
Figur 2.9	Udlærte elever på landbrugsskolerne	91

3 Hos landmanden

Tabel 3.1	Nøgletal for udviklingen i dansk landbrug	92
Figur 3.1	Udviklingen i antal bedrifter	93
Tabel 3.2	Bedriftssammensætning, antal bedrifter	93
Tabel 3.3	Husdyrbestand i maj/juni	94
Figur 3.2	Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko	94
Figur 3.3	Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årssø	95
Tabel 3.4	Landbrugets foderforbrug, mio. foderenheder	95
Tabel 3.5	Andelen af kontrollerede besætninger med anmærkninger fra dyrevelfærdskontrollen	96
Tabel 3.6	Det dyrkede areals benyttelse	97
Tabel 3.7	Høstudbytte i Danmark	98
Figur 3.4	Udviklingen i råproteinkoncentrationen	99
Tabel 3.8	Antal bedrifter og areal med væksthproduktion	99
Figur 3.5	Økologisk produktion i pct. af den samlede produktion	100
Figur 3.6	Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal	100
Tabel 3.9	Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktoriindkomst	101
Figur 3.7	Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter	102
Tabel 3.10	Landbrugets restgæld ultimo	102
Tabel 3.11	Kontantværdien af landbrugets aktiver mv.	103
Figur 3.8	Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid	103
Tabel 3.12	Landbrugets samlede investeringer	104
Figur 3.9	Indeks for landbrugets prisudvikling	104

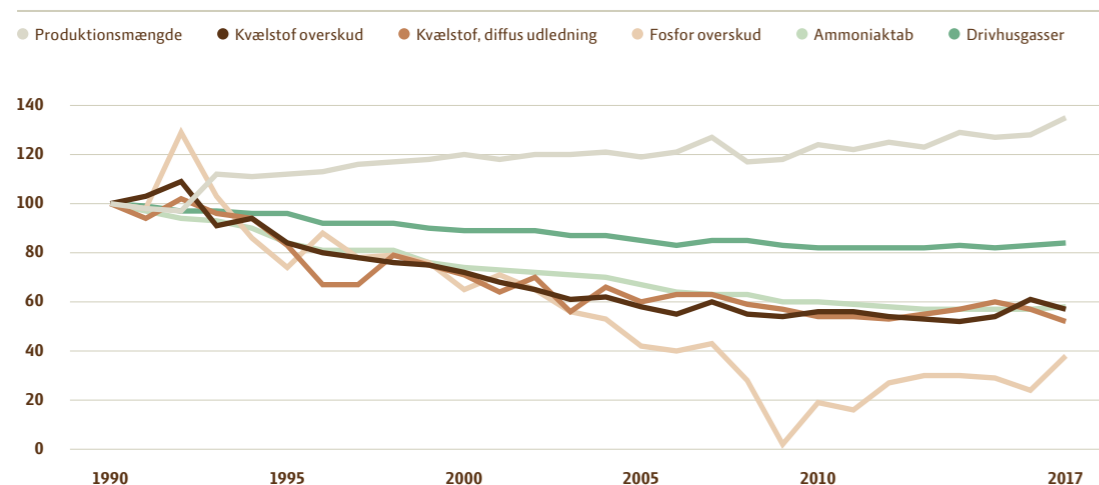
4 Hos virksomhederne

Tabel 4.1	Slagtninger på slagterierne	105
Tabel 4.2	Husdyrproduktionens størrelse	105
Figur 4.1	Svineslagtninger i EU	106
Figur 4.2	Antal kvægslagtninger i EU fordelt efter land	107
Tabel 4.3	Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder	107
Tabel 4.4	Mælkeanvendelse i pct. af den samlede mængde mælk	108
Tabel 4.5	Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg	108

5 Hos forbrugerne

Figur 5.1	Udviklingen i fødevarers andel af samlet privatforbrug	109
Figur 5.2	Procentdel af en husholdnings samlede privatforbrug	109
Figur 5.3	Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug	110
Figur 5.4	Hvad er du mest villig til at gøre for at leve mere klimavenligt?	111
Figur 5.5	Hvad peger danskerne på som de vigtigste grunde til at købe danskproducerede fødevarer?	112
Figur 5.6	Hvor ofte køber danskerne økologiske fødevarer?	113
Figur 5.7	Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark	113
Figur 5.8	Det årlige madspild i Danmark	114
Figur 5.9	Udvikling i salget af mælk og vegetabiliske drikke	114

Figur 1.1
Udvikling i produktion og miljøbelastning, Indeks, 1990=100

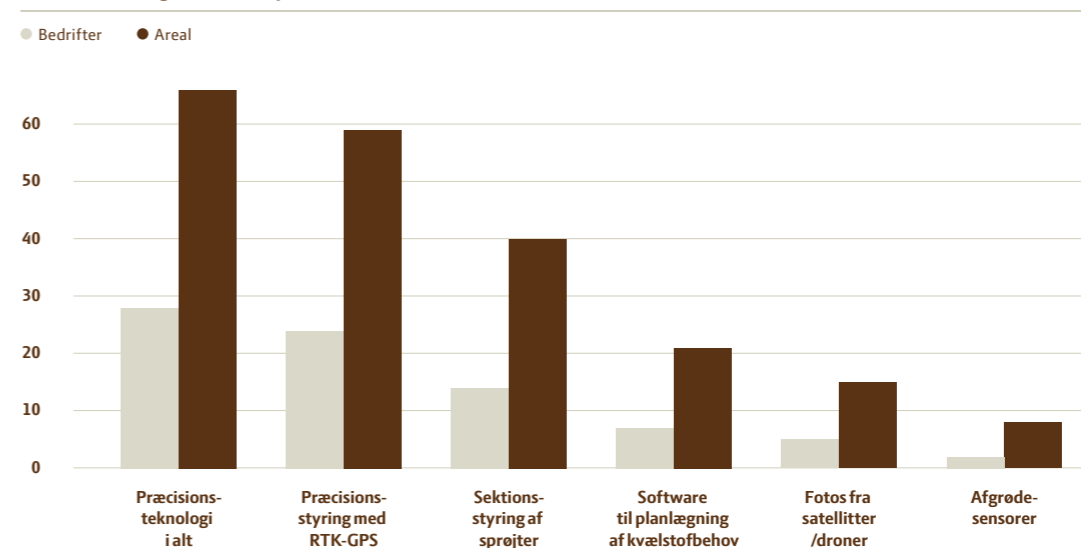
Kilde: DCE rapporter nr. 305 og 306 (2019); DCE: Agriculture (<http://envs.au.dk>). UNFCCC: National Inventory Submissions 2019; Danmarks Statistiks Nationalregnskab; EIONET. Central Data Repository: A. National emission inventories (CLRTAP).

Tabel 1.1
Udvundet bioenergi fordelt på biomasse, PJ, (petajoule)

	1980	1990	2000	2005	2010	2015	2016	2017
Halm	5	12	12	18	23	20	20	20
Skovflis	-	2	3	8	16	18	20	25
Brænde	8	9	12	20	27	24	25	25
Træpiller	-	2	5	16	30	37	44	57
Træaffald	4	6	7	6	9	11	9	7
Biogas	0	1	3	4	4	6	9	11
Bionedbrydeligt affald	6	9	17	21	21	19	19	20
Biobrændsler	-	1	0	6	9	12	11	11
Bioenergi - total	22	41	59	99	139	147	157	177

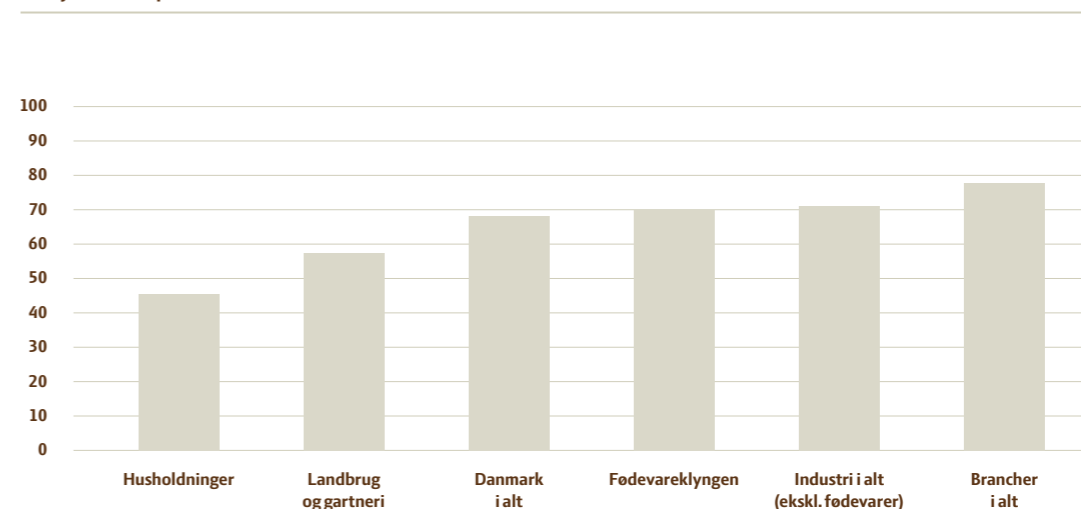
Kilde: Energistyrelsens Energistatistik 2017.

Figur 1.2
Præcisionsteknologi – udbredelse efter bedrifter og areal, 2019, pct.

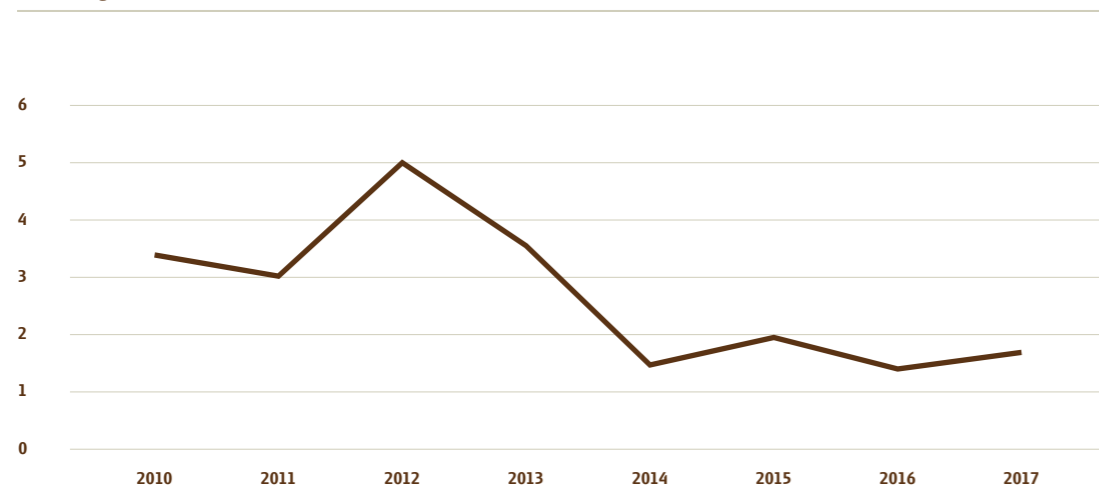
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik.

Figur 1.3
Genanvendt affald, excl. jord, 2015, pct.

Anm.: Fødevareklyngen er her fødevarerindustrien, samt landbrug og gartneri.

Figur 1.4
Udvikling i pesticid-belastningsindikatoren, PBI

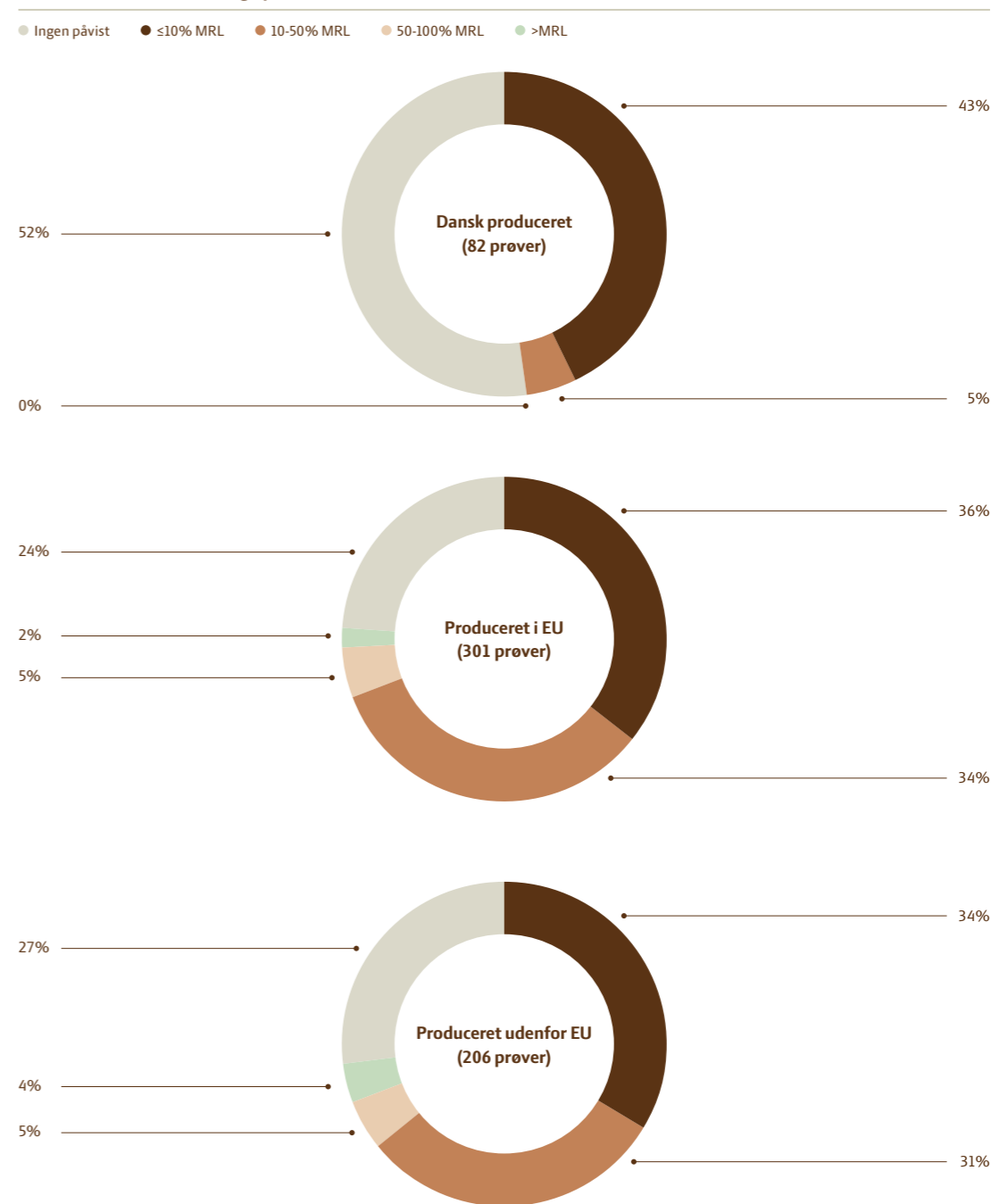
Anm.: Pesticidbelastningsindikatoren er en indikator for plantebeskyttelsesmidlernes mulige sundheds- og miljømæssige belastning.
Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistikken 2017.

Tabel 1.2
Engrossalg af bekæmpelsesmidler, ton aktivstof

	2013	2014	2015	2016	2017
Hovedgruppe:					
Herbicer	2.937	1.239	1.903	1.915	1.904
Vækstregulatorer	289	115	124	188	203
Fungicider*	881	412	499	402	480
Insekticider incl. acariciders*	65	35	42	55	43
I alt	4.199	1.822	2.588	2.596	2.651

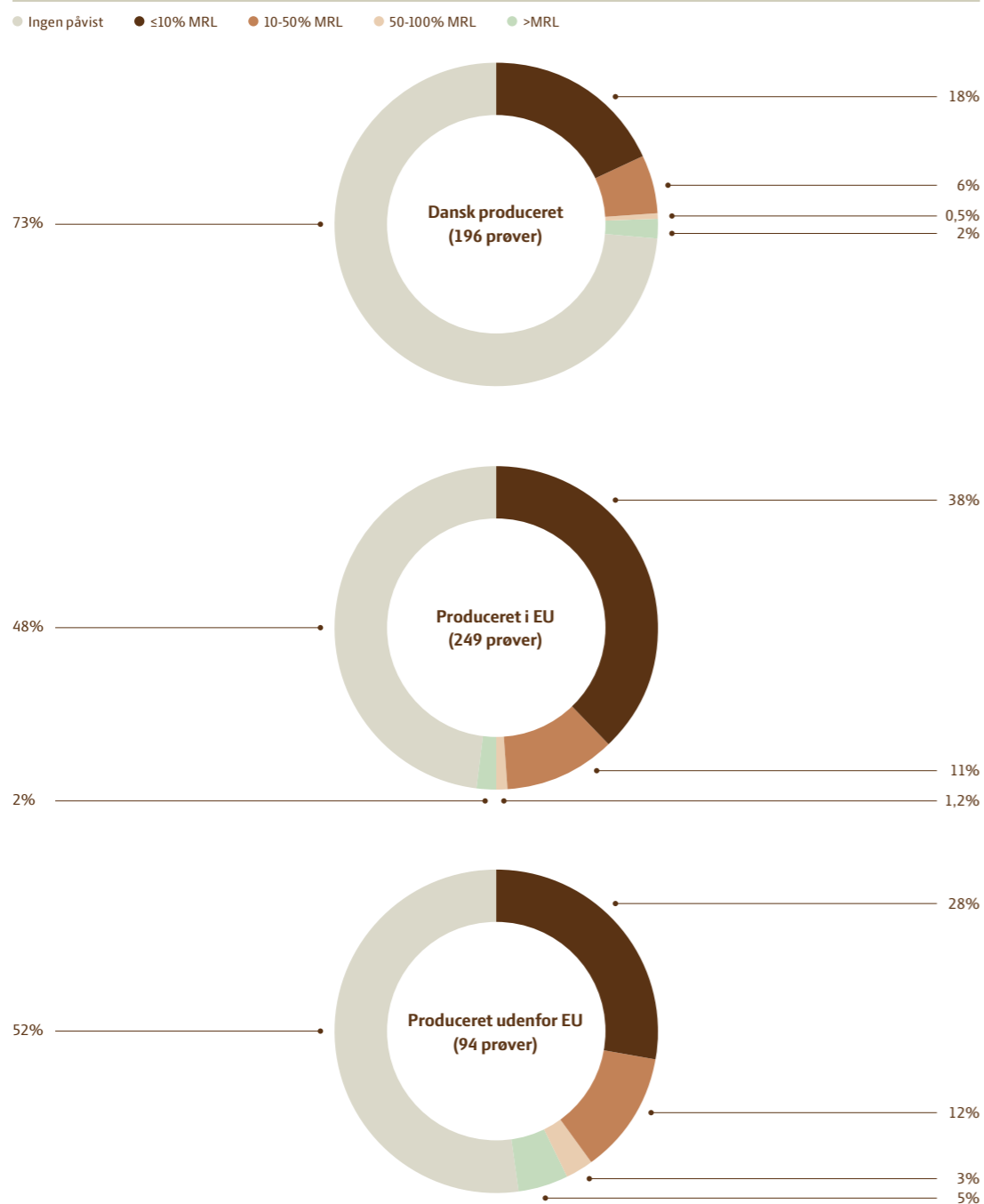
Anm.: * Bejdsemidler er ikke medtaget.
Kilde: Miljøstyrelsen, Bekæmpelsesmiddelstatistik 2017.

Figur 1.5
Pesticidfund i dansk og udenlandsk konventionel frugt, pct., 2017

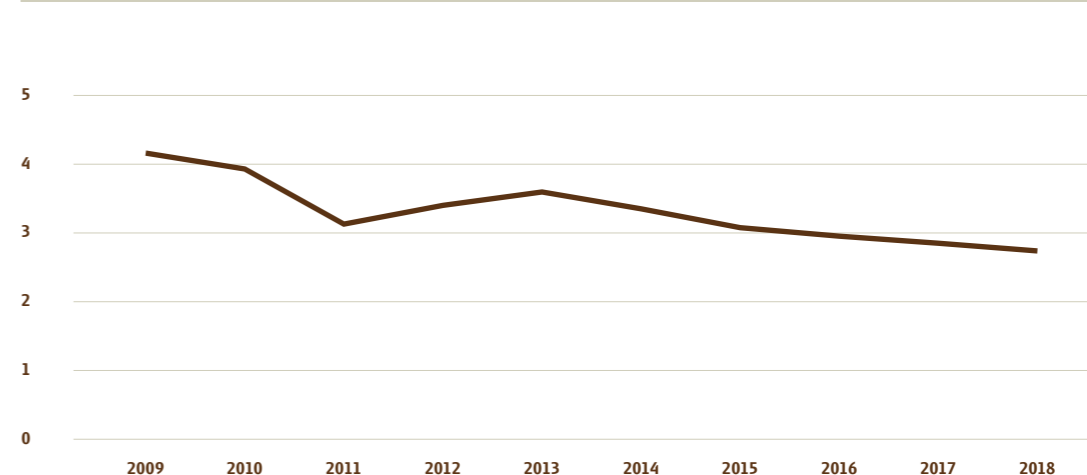
Anm.: Pesticidindhold i stikprøver af frugt udtaget i 2017. Figuren angiver i hvor stor en del af prøverne, der ikke blev påvist pesticidrester (ingen påvist), blev påvist pesticidrester i intervallerne under 10 % af maksimalgrænseværdierne (≤ 10 % af MRL), mellem 10 % og 50 % af maksimalgrænseværdierne (10-50 % af MRL), mellem 50 % og 100 % af maksimalgrænseværdierne (50-100 % af MRL) eller blev påvist pesticidrester i koncentrationer over maksimalgrænseværdierne (> MRL) i hhv. dansk frugt, frugt dyrket i EU og frugt dyrket i lande uden for EU.
Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet.

Figur 1.6
Pesticidfund i danske og udenlandske konventionelle grøntsager, pct., 2017

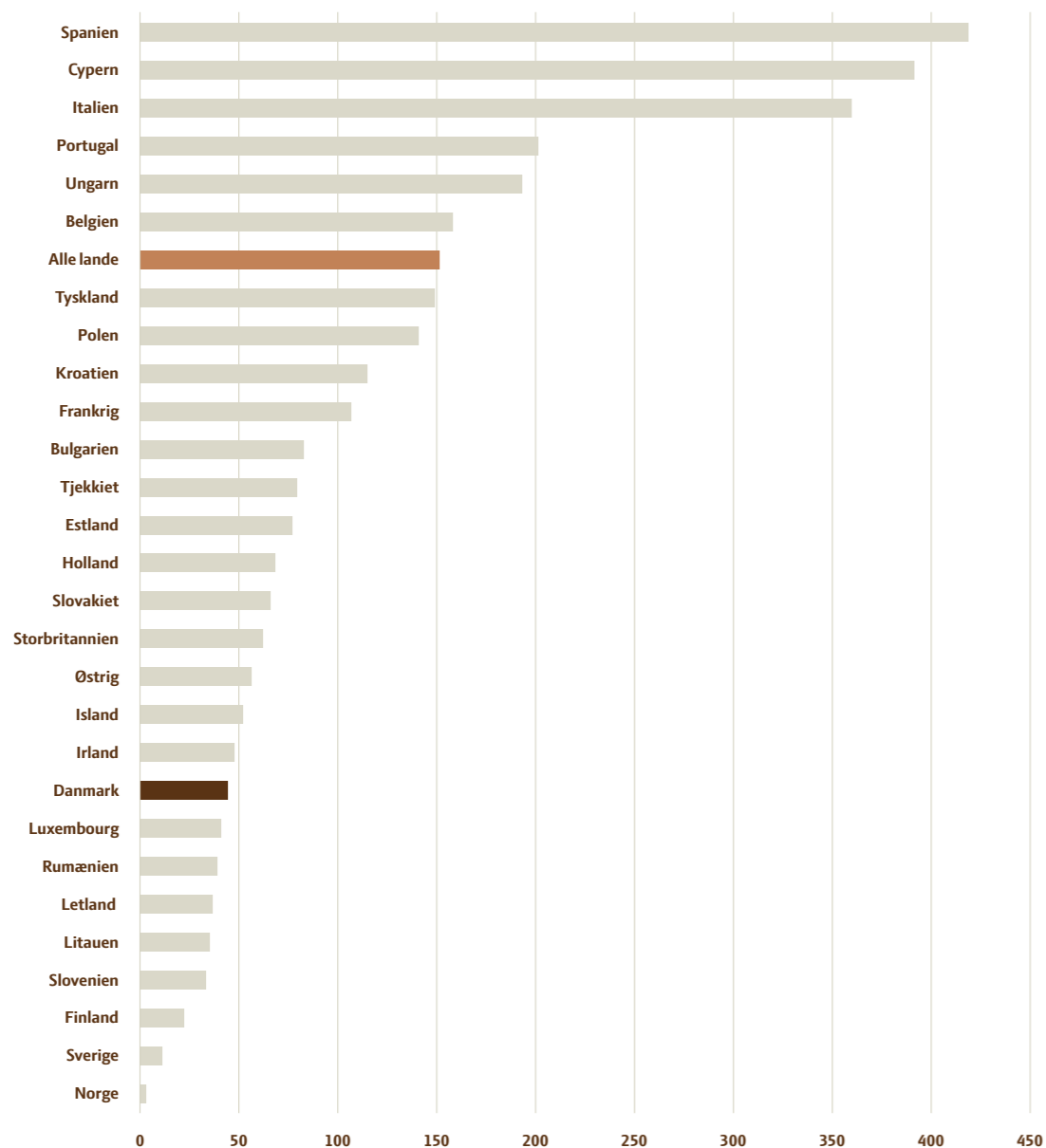
Anm.: Pesticidindhold i stikprøver af grøntsager udtaget i 2017. Figuren angiver i hvor stor en del af prøverne, der ikke blev påvist pesticidrester (ingen påvist), blev påvist pesticidrester i intervallerne under 10 % af maksimalgrænseværdierne (≤ 10 % af MRL), mellem 10 % og 50 % af maksimalgrænseværdierne (10-50 % af MRL), mellem 50 % og 100 % af maksimalgrænseværdierne (50-100 % af MRL) eller blev påvist pesticidrester i koncentrationer over maksimalgrænseværdierne (> MRL) i hhv. danske grøntsager, grøntsager dyrket i EU og grøntsager dyrket i lande uden for EU.
Kilde: DTU Fødevareinstituttet, Fødevarestyrelsen, Miljø- og Fødevareministeriet.

Figur 1.7
Antibiotikaforbrug pr. gris

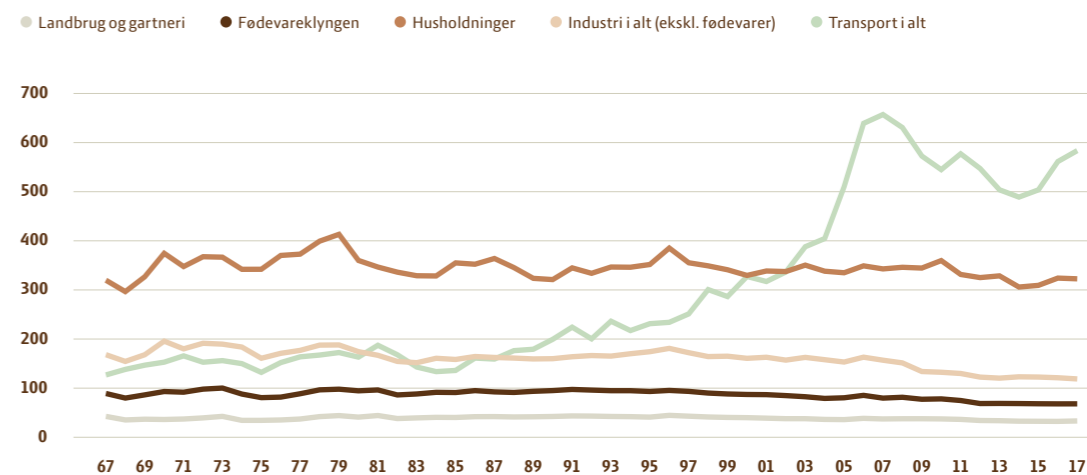
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Vetstat.

Figur 1.8
Landbrugets antibiotikaforbrug i Europa, mg. pr. produceret kg biomasse, 2014

Kilde: ECDC (European Centre for Disease Prevention and Control), EFSA (European Food Safety Authority) and EMA (European Medicines Agency). ECDC/EFSA/EMA second joint report on the integrated analysis of the consumption of antimicrobial agents and occurrence of antimicrobial resistance, 2017 in bacteria from humans and food-producing animals.

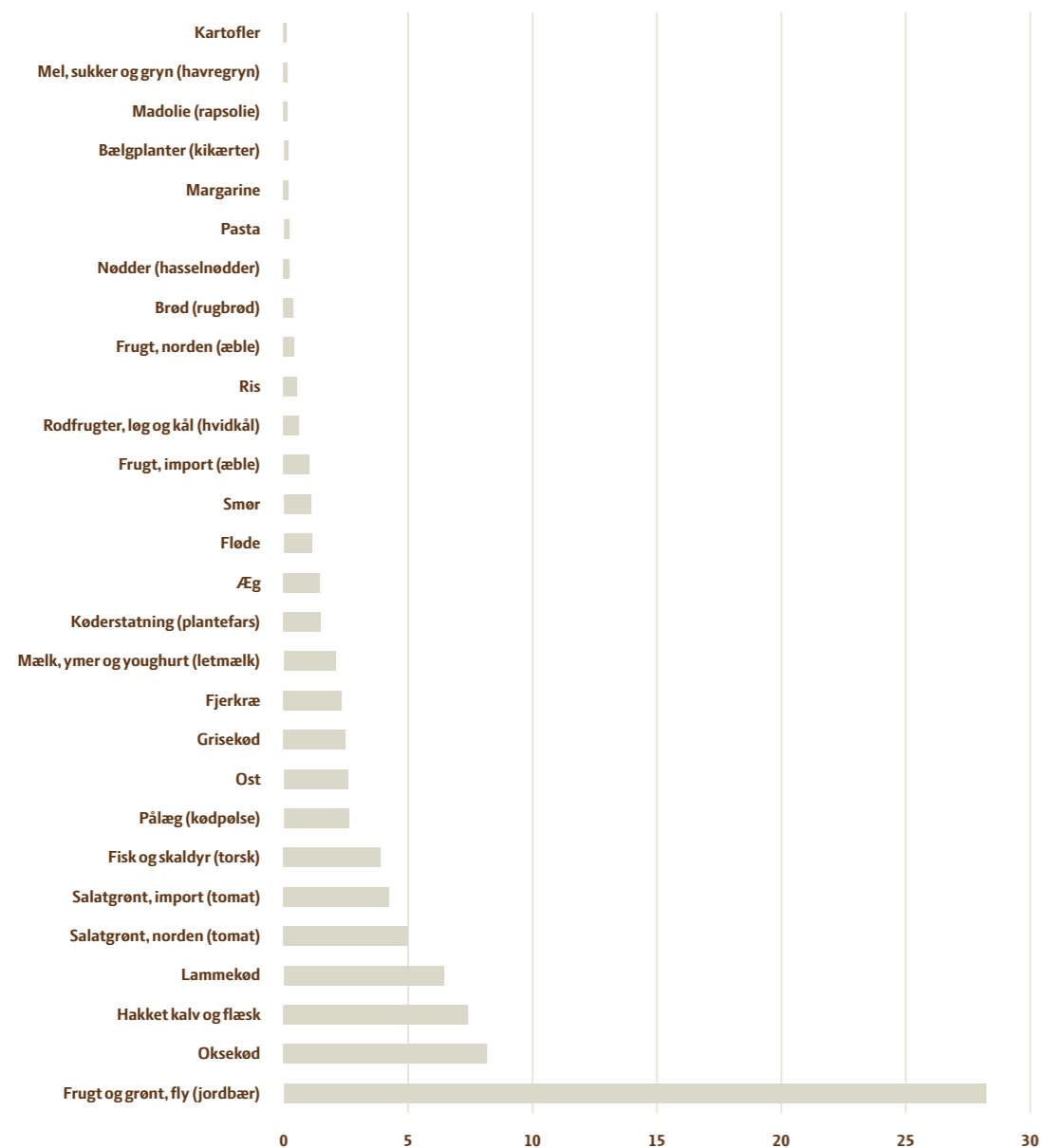
Figur 1.9
Bruttoenergiforbruget 1.000 TJ

Anm.: Fødevarerklngen er her fødevarerindustrien, samt landbrug og gartneri.
Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Energistyrelsen.

Figur 1.10

Fødevarers klimaaftryk
(gram CO₂-ækv.) pr. kcal.

Kilde: CONCITO på grundlag af Röö's (2014) og DTU (2018).

Tabel 1.3

Antallet af madskoler i Danmark, spor i landskabet og Åbent landbrug, år	Madskoler	Børn på madskoler, ca.	Besøgende i åbent landbrug	Km spor i landskabet
2004	6	100		268
2005	36	600		351
2006	51	1.000		425
2007	52	1.000		492
2008	71	1.200		506
2009	87	1.300		549
2010	84	1.300	54.000	582
2011	89	1.300	55.000	665
2012	104	1.600	70.000	765
2013	133	2.300	65.300	872
2014	126	2.000	86.400	914
2015	166*	2.700	118.000	946
2016	124	2.000	86.000	993
2017	108	1.800	96.000	1.033
2018	127	2.378	73.300	1.129
2019	120	1.906	84.922	1.214
I alt	1.484	24.484	788.922	

Anm.:*Det ekstraordinært høje antal af madskoler i 2015 skyldes, at projektet dette år blev promoveret i Landbrug & Fødevarers imagekampagne.

**Tallet for 2019 inkluderer ikke efterårsferien, der på nuværende tidspunkt tæller fire Madskoler.

Kilde: Landbrug & Fødevarer.

Tabel 2.1

Fødevareklyngens beskæftigelse, direkte og indirekte effekter, 1.000 personer	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*
Landbrug og gartneri	61	61	62	64	62	61	62
Fiskeri	3	2	2	2	2	2	2
Primærproduktion	64	63	65	66	65	64	64
Slagterier	14	14	13	12	12	12	12
Fiskeindustri	3	3	3	3	2	3	2
Mejerier	7	6	7	7	7	7	7
Bagerier, brødfabrikker mm.	14	14	14	13	13	13	13
Anden Fødevareindustri	9	9	9	9	9	9	10
Drikkevareindustri	3	3	3	3	3	2	3
Forarbejdning i alt	51	49	49	48	46	46	47
Engrosvirksomheder	18	19	18	18	17	18	17
Forsynings- og servicevirksomheder	58	58	58	60	59	61	58
Fødevareklyngen i alt	190	190	190	192	187	188	186

Anm.: *Foreløbige tal. 2012-15 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2016-18 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
 Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

Tabel 2.2

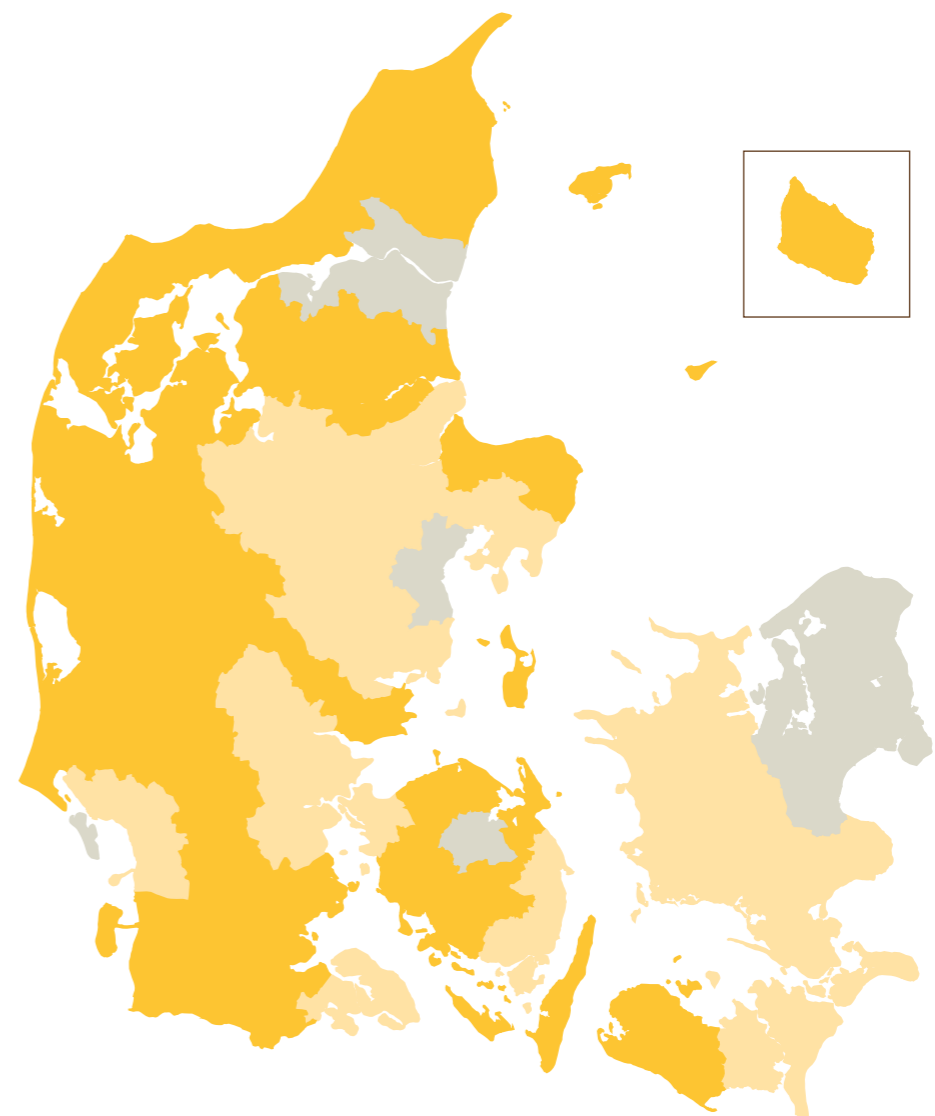
Landbrugskompleksets beskæftigelse, direkte og indirekte effekter, 1.000 personer	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*
Landbrug og gartneri	61	61	62	64	62	61	62
Fiskeri	0	0	0	0	0	0	0
Primærproduktion	61	61	62	64	62	61	62
Slagterier	14	14	13	12	12	12	12
Fiskeindustri	0	0	0	0	0	0	0
Mejerier	7	6	7	7	7	7	7
Bagerier, brødfabrikker mm.	1	1	1	2	2	2	1
Anden Fødevareindustri	3	3	3	3	3	3	3
Drikkevareindustri	0	0	0	0	0	0	0
Forarbejdning i alt	25	24	24	24	23	23	23
Engrosvirksomheder	9	9	9	9	8	8	8
Forsynings- og servicevirksomheder	31	31	31	32	31	32	29
Fødevareklyngen i alt	126	125	126	128	125	124	122

Anm.: *Foreløbige tal. 2012-15 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2016-18 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
 Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

Figur 2.1

Fødevareklyngens beskæftigelse fordelt på kommuner, 2017

● <5% ● 5-10% ● >10%

Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

Tabel 2.3

Fødevarerklængens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter, mia. kr.	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*
Produktionsværdi	349	353	351	347	345	365	357
- Forbrug i produktionen	239	246	240	239	237	253	248
Bruttoværditilvækst	110	107	111	108	108	112	109
- Andre produktionsskatter, netto	-6	-6	-6	-6	-5	-5	-6
Bruttofaktorindkomst	116	113	117	114	113	117	115
- Aflønning af ansatte	58	58	59	61	60	63	61
Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	59	55	58	53	52	54	54

Anm.: *Foreløbige tal. 2012-15 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2016-18 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelig nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

Tabel 2.4

Eksportens betydning for beskæftigelsen, direkte og indirekte effekter, 1.000 personer	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*
Landbrug og gartneri	42	43	41	44	44	46	45
Fiskeri	2	2	2	2	2	3	2
Primærproduktion	44	45	43	46	46	49	47
Slagterier	11	11	10	10	10	9	9
Fiskeindustri	2	2	2	2	2	2	2
Mejerier	4	3	3	4	4	4	4
Bagerier, brødfabrikker mm.	4	4	4	4	4	4	4
Anden Fødevarerindustri	7	7	7	7	7	7	7
Drikkevareindustri	1	1	1	2	2	2	2
Forarbejdning i alt	29	28	28	28	28	28	28
Engrosvirksomheder	17	17	17	16	17	18	17
Forsynings- og servicevirksomheder	46	47	46	48	48	50	48
Fødevarerklængen i alt	136	138	134	138	139	145	140

Anm.: *Foreløbige tal. 2012-15 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2016-18 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelig nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

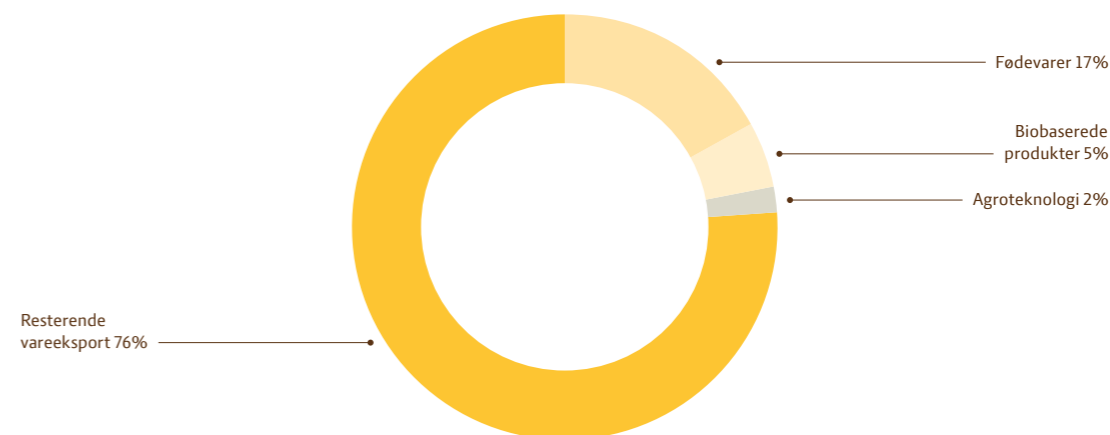
Tabel 2.5

Eksportens bidrag til indkomstdannelsen, direkte og indirekte effekter, mia. kr.	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*
Produktionsværdi	257	260	254	253	261	278	271
- Forbrug i produktionen	173	178	172	173	179	192	187
Bruttoværditilvækst	84	82	81	80	82	87	83
- Andre produktionsskatter, netto	-4	-4	-4	-4	-4	-4	-3
Bruttofaktorindkomst	88	86	86	84	86	90	87
- Aflønning af ansatte	43	44	44	45	47	49	48
Bruttooverskud af produktion og blandet indkomst	45	42	42	39	39	41	39

Anm.: *Foreløbige tal. 2012-15 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2016-18 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelig nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis.
Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

Figur 2.2

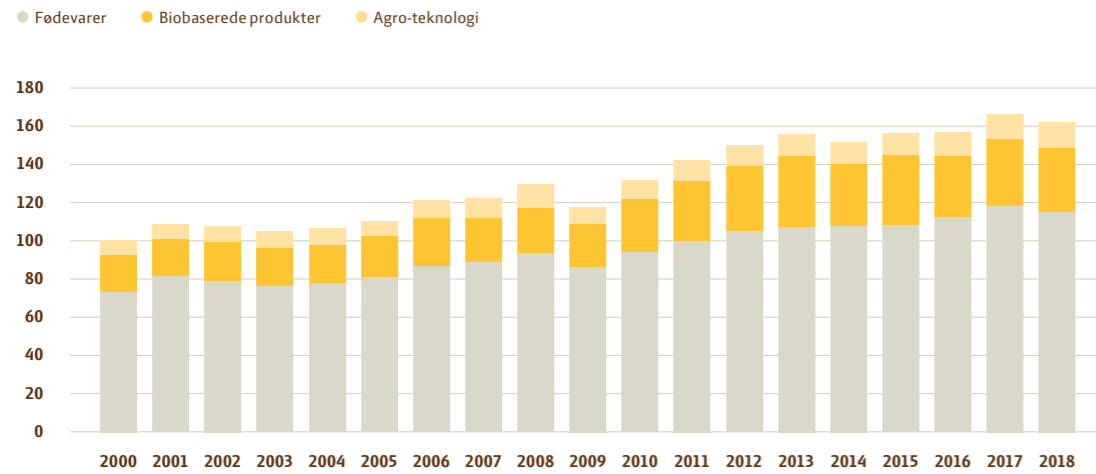
Fødevarerklængens andel af den samlede vareeksport, pct., 2018

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.3

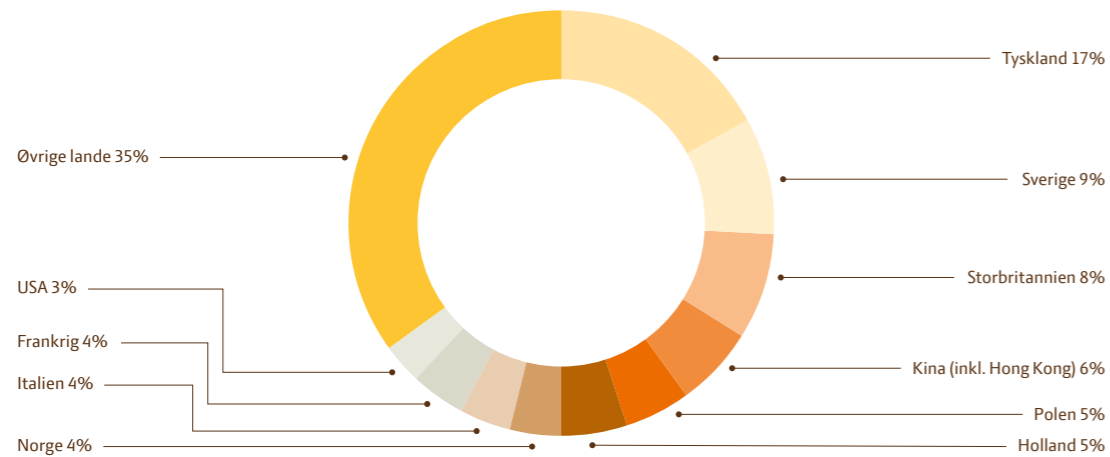
Fødevareklyngens samlede eksport, mia. kr.

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.4

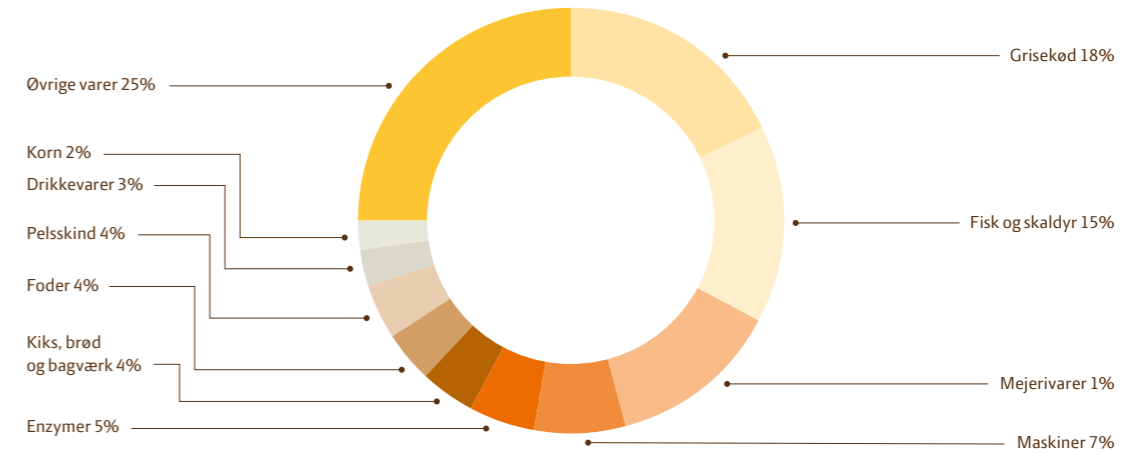
Fødevareklyngens eksport opdelt på lande, pct., 2018

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Figur 2.5

Fødevareklyngens eksport opdelt på varer, pct., 2018

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel KN8MEST.

Tabel 2.6

Eksport af levende slagtedyr, 1.000 stk.

	2000	2015	2016	2017	2018
Voksent kvæg	3	11	6	2	4
Kalve	66	35	34	31	36
Slagtesvin og søer	276	323	189	204	273
Smågrise	1.167	12.290	12.838	14.624	14.920
Kyllinger	12.578	65.828	75.726	59.974	54.421

Anm.: Opgørelsen af smågriseeksporten stammer fra den detaljerede udenrigshandelsstatistik og stemmer ikke nøjagtig overens med opgørelsen i ANI5.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI6 samt Landbrug & Fødevarers eksportstatistik baseret på Danmarks Statistik.

Tabel 2.7

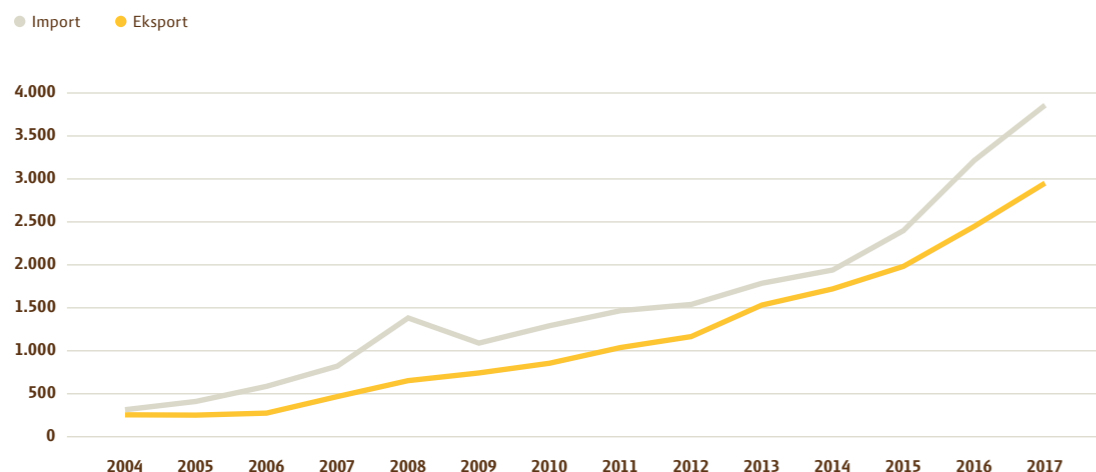
Fødevareklyngens bidrag til nettoeksporten, direkte og indirekte effekter, mia. kr.

	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*
Vareeksport	133	131	130	130	135	141	138
Krævet vare og tjeneste import	46	47	46	47	49	51	51
Nettoeksport	87	85	84	83	85	90	87
Heraf landbrugskomplekset:							
Vareeksport	76	71	70	68	70	75	70
Krævet vare og tjeneste import	24	24	23	24	24	26	25
Nettoeksport	52	47	47	44	45	49	45

Anm.: *Foreløbige tal. 2012-15 er baseret på endeligt nationalregnskab. 2016-18 er baseret på foreløbige opgørelser. Disse vil ændre sig noget i takt med at Danmarks Statistik færdiggør de endelige nationalregnskaber. På grund af afrunding summer søjlerne ikke nødvendigvis. Kilde: Egne beregninger pba. Landbrug & Fødevarers input-output model og Danmarks Statistik.

Figur 2.6

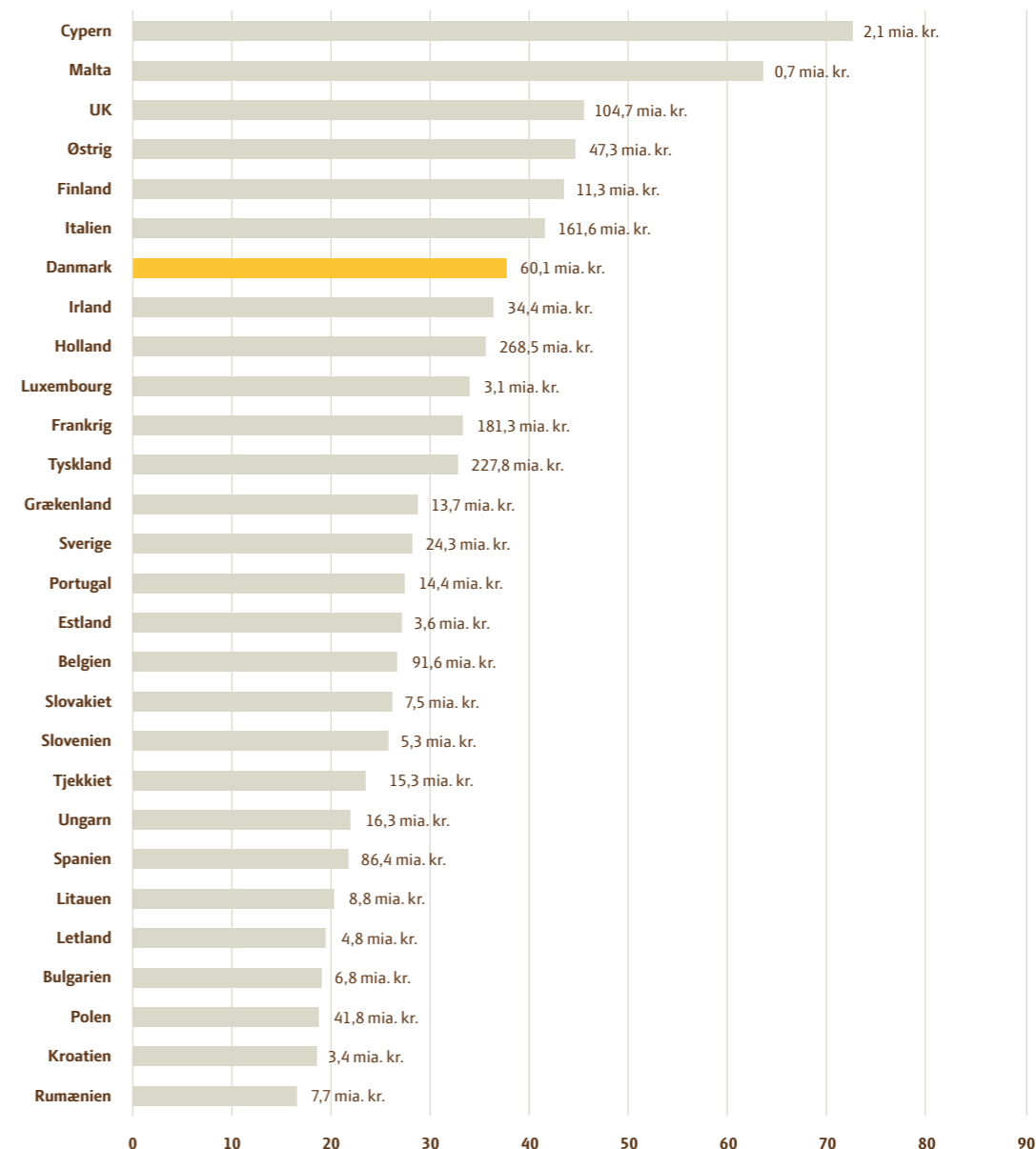
Udenrigshandel med økologiske varer, mio. kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel OEK06.

Figur 2.7

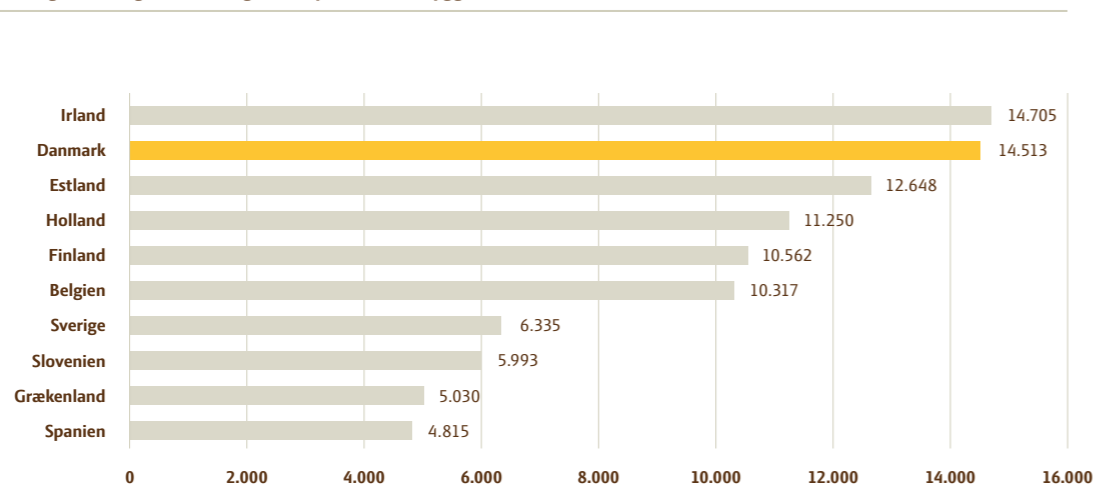
Andel højværdivarer i eksporten, pct., 2018

Anm.: Tallene er baseret på KN08 for samtlige EU28-lande. En gennemsnitspris for hvert af disse 8-cifrede varenumre (ca. 2.000 i relation til fødevarer) er beregnet. For hvert enkelt EU28-land er beregnet, om deres eksport af den pågældende vare ligger mindst 20 procent over EU28-gennemsnittet for dette varenummer. Disse højværdivarer er summeret og sat i relation til det enkelte lands samlede fødevareklyngeeksport. Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Eurostat/comext.

Figur 2.8

Samlet hjemtag under Horizon 2020 fra temaet fødevarer, landbrug, fiskeri og bioteknologi i euro pr. 1.000 indbyggere

Anm.: Det samlede hjemtag strækker sig fra 2014 til og med marts 2019.
Kilde: Eurocenter underlagt Styrelsen for Forskning og Innovation. Data er udtrukket fra eCORDA. Befolkningsdata stammer fra Eurostat.

Tabel 2.8

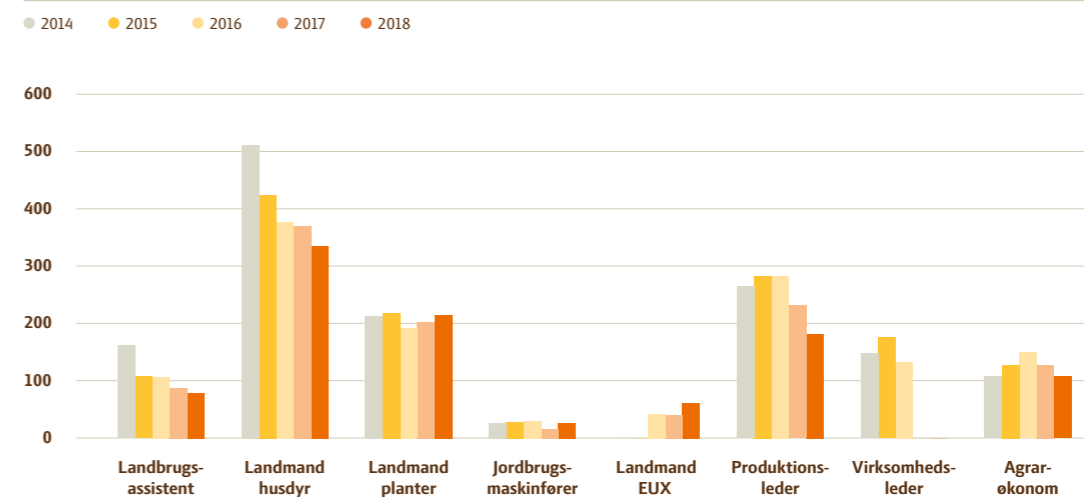
Optag på akademiske jordbrugs- og fødevareruddannelser

	2010	2016	2017	2018	2019
Universitet/Uddannelsesretning:					
Københavns Universitet, i alt	645	733	764	670	722
Fødevarer og ernæring	79	102	121	78	85
Husdyrvidenskab	64	70	71	63	65
Jordbrugsøkonomi	18	49	55	42	34
Naturressourcer (planter, miljø, naturforvaltning)	64	89	90	73	82
Biokemi	125	119	122	117	136
Biologi - bioteknologi	65	67	69	66	87
Nanoscience	46	52	55	46	41
Veterinærmedicin	184	185	181	185	192
Aarhus Universitet, i alt	70	131	124	122	108
Agrobiologi	-	43	41	45	36
Molekylærbiolog	70	88	83	77	72
DTU, i alt	103	129	189	160	160
Civilingeniør (Vand, bioressourcer og miljømanagement)	40	60	60	60	60
Civilingeniør (Bioteknologi)	63	69	96	60	60
Diplomingeniør Fødevarerikkerhed og Kvalitet	-	-	33	40	40
I alt	818	993	1.077	952	990

Kilde: Uddannelses- og Forskningsministeriet, KOT hovedtal 2010-19.

Figur 2.9

Udlærte elever på landbrugsskolerne

Anm.: EUX Landmand er en kombination af et alment gymnasial forløb og en landbrugsuddannelse.
Kilde: Landbrug & Fødevarer, baseret på tal udtrukket fra Easy-P.

Tablet 3.1

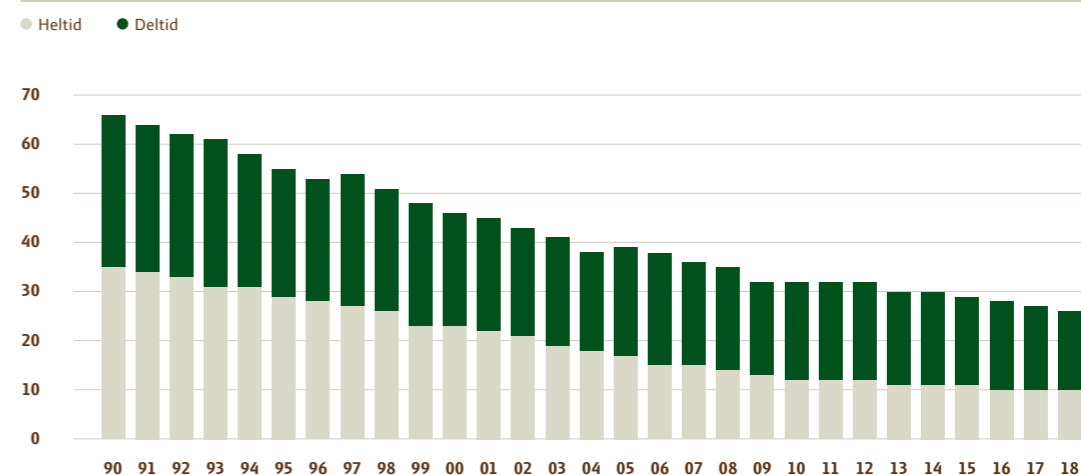
Nøgetal for udviklingen i dansk landbrug

	2015	2016	2017	2018
Antal landbrugsbedrifter	36.637	35.674	34.731	34.114
Landbrugsareal, 1.000 ha	2.633	2.625	2.631	2.632
Gns. bedriftsstørrelse, ha	72	74	76	77
Beskæftigelse, 1.000 personer - Primærjordbrug	66	65	64	64
- Forarbejdning og forædling	48	46	46	47
- Afledte erhverv	78	77	79	75
Fødevareklyngen i alt	192	187	188	186
Bruttoinvesteringer, mio. kr.	7.737	7.217	7.477	-
Antal kvægbesætninger	11.643	11.586	11.277	10.978
Antal grisebesætninger	3.769	3.294	3.226	3.125
Antal malkekøer, 1.000 stk.	561	572	570	575
Antal grise, 1.000 stk.	12.538	12.383	12.308	12.781
Korn i pct. af landbrugsareal	55	56	55	54
Rodfrugter i pct. af landbrugsareal	3	3	3	3
Grovfoder i pct. af landbrugsareal	29	28	28	27
Handelsgødningsforbrug, kg pr. ha:				
Kvælstof	78	75	95	-
Kalium	20	18	24	-
Fosfor	5	5	8	-
Kornproduktion, mio. ton	10	9	10	7
Mængdeindeks for landbrugets salg, 2015 = 100	100,0	99,3	102,0	97,1
Salgsprodukter i alt, mio. kr.	69.130	70.288	77.866	72.071
Animalske produkter, mio. kr.	42.806	45.043	50.139	46.605
Vegetabiliske produkter, mio. kr.	26.324	25.245	27.727	25.466
Landbrugsmæssige tjenester mv., mio. kr.	5.741	5.600	5.321	5.263
Forbrug i produktionen i alt, mio. kr.	60.221	59.142	59.930	60.282
Generelle driftstilskud, mio. kr.	7.014	6.785	6.387	7.489
Produktionsskatter, mio. kr.	1.062	1.031	1.025	1.058
Bruttofaktorindkomst, mio. kr.	20.753	21.911	29.194	23.144
Resultat af primær drift, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	621	696	1.408	572
Finanseringsomkostninger, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	868	909	938	878
Generelle driftstilskud, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	428	462	476	472
Driftsresultat, 1.000 kr. pr. heltidsbrug	181	249	946	166
Aktiver i selveje, kontantværdi, mia. kr.	591	581	566	556
Gæld i pct. af kontantværdi	55	58	58	58
Forrentningsprocent på heltidsbrug	1,0	1,0	3,1	0,6

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik.

Figur 3.1

Udviklingen i antal bedrifter, 1.000 stk.

Anm.: Databrud i 2008 skyldes ny opgørelsesmetode fra Danmarks Statistik. I opgørelsen for hel- og deltidslandbrug tælles de helt små bedrifter ikke med, hvilket er årsagen til at figuren viser færre bedrifter end tabel 3.1.
Kilde: IFRO og Regnskabsstatistik fra Danmarks Statistik, tabel JORD2 og JORD3.

Tablet 3.2

Bedriftssammensætning, antal bedrifter

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Husdyrbedrifter						
Bedrifter med kvæg	12.477	12.488	11.643	11.586	11.277	10.978
Bedrifter med gris	3.861	3.626	3.769	3.294	3.226	3.125
Bedrifter med får	2.506	2.004	2.019	2.087	1.957	1.936
Bedrifter med fjerkræ	3.629	2.947	2.899	2.842	3.030	1.770
Bedrifter med pelsdyr	1.500	1.474	1.475	1.438	1.380	1.326
Plantebedrifter						
Bedrifter med korn	26.802	26.253	25.145	24.831	23.729	22.520
Bedrifter med hvede	14.613	16.207	15.222	15.407	14.724	12.588
Bedrifter med byg	23.357	22.213	21.422	22.087	21.040	20.354
Bedrifter med varigt græs	23.858	23.439	26.250	25.271	25.407	24.926
Bedrifter med græs og grøntfoder i omdriften	23.079	22.228	18.558	19.513	19.561	18.430
Bedrifter med rug	4.685	5.277	6.856	5.493	5.375	4.742
Bedrifter med havre	4.575	3.310	4.035	4.877	4.816	5.368
Bedrifter med raps	7.696	7.017	8.204	7.409	6.864	6.122
Bedrifter med sukkerroer	1.325	1.265	1.183	1.124	1.008	930
Bedrifter med kartofler	1.929	1.857	1.469	1.680	1.754	1.634

Anm.: Flere bedrifter er kombinationsbedrifter, hvorfor totalen vil overstige antallet af bedrifter i figur 3.1. Der sker et markant fal i bedrifter med fjerkræ fra 2017 til 2018. Det er umiddelbart et databrud, men det har ikke været muligt at få en endelig forklaring fra Danmarks Statistik.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG3, PELS11, AFG207 og HDYR07.

Tabel 3.3

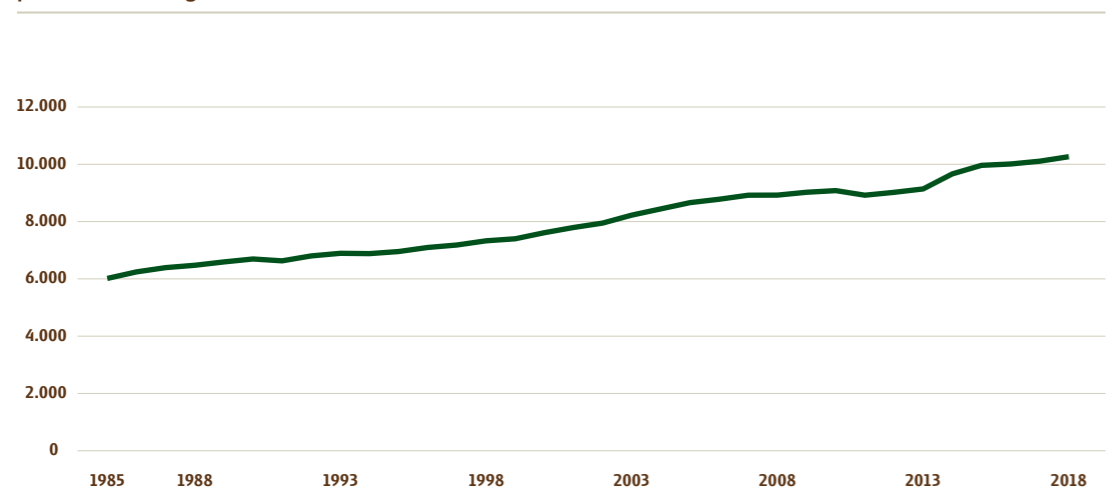
Husdyrbestand i maj/juni, 1.000 stk.

	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Kvæg i alt	1.615	1.564	1.552	1.568	1.545	1.540
heraf malkekøer	582	563	561	572	570	575
ammekøer	97	103	91	93	85	85
Grise i alt	12.076	12.332	12.538	12.383	12.308	12.781
heraf søer	977	1.032	1.034	999	1.014	1.045
Får	151	153	144	147	154	144
Høner over ½ år	4.646	4.743	4.671	4.644	6.148	5.477
Kyllinger	14.335	13.160	12.216	13.254	14.585	13.874
heraf til slagtning	13.215	12.318	11.122	11.745	13.297	12.350
Kalkuner	250	256	251	245	304	1.537
Ænder	101	109	248	175	174	166
Gæs	8	7	7	5	4	4
Mink, avlsdyr	3.123	3.308	3.388	3.251	3.416	3.363

Kilde: Danmarks Statistik, tabel HDYR1 & PELS33.

Figur 3.2

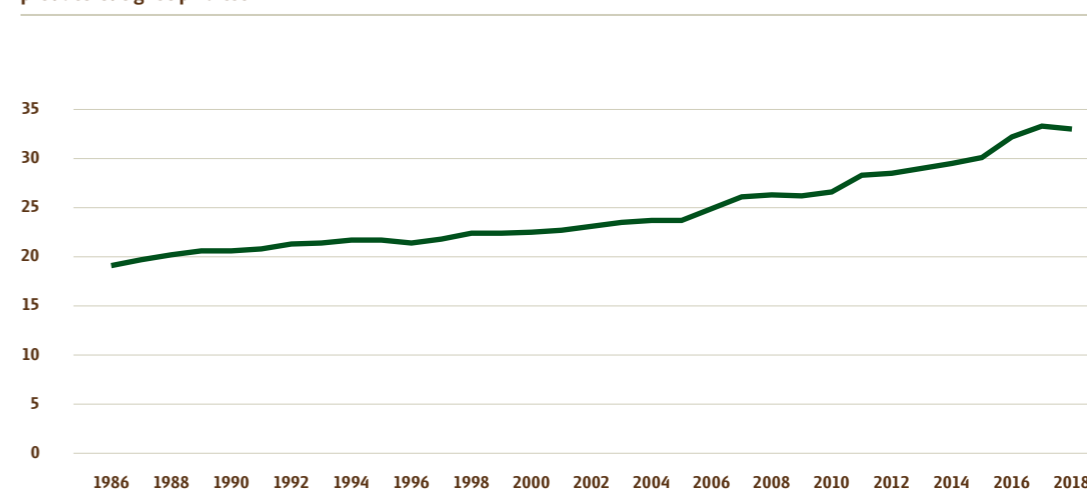
Gennemsnitlig mælkeydelse pr. malkeko, 1.000 kg

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2018.

Figur 3.3

Gennemsnitligt antal producerede grise pr. årsko

Kilde: SEGES, Produktionsøkonomi Svin 2019.

Tabel 3.4

Landbrugets foderforbrug, mio. foderenheder

	1999/2000	2012/13	2013/14	2014/15	2015/16	2016/17*	2017/18*
Korn og bælgssæd	6.783	6.605	7.012	6.284	7.085	7.250	6.929
Andre vegetabiliske foderstoffer	528	325	283	254	189	143	128
Mælk og mælkeprodukter	147	40	43	42	45	37	37
Proteinfodermidler	3.129	2.763	2.817	2.889	3.076	2.860	3.088
Rodfrugter, inkl. top	771	373	349	427	362	422	398
Græsmarksafgrøder inkl. majs	3.454	4.889	4.621	4.920	4.541	5.204	4.968
Halm	378	203	194	182	172	169	190
Foderfedt	..	127	130	153	157	156	117
Foderforbrug i alt	15.191	15.324	15.448	15.150	15.625	16.242	15.855
heraf udenlandsk	..	3.673	3.549	3.316	3.457	3.330	3.416
udenlandsk i pct. af total		24%	23%	22%	22%	21%	22%

Anm.: *Foreløbige tal.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel FODER1.

Tabel 3.5

Andelen af kontrollerede besætninger med anmærkninger fra dyrevelfærdskontrollen, pct.

	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Kvæg	13	15	12	17	12	19
Grise	43	41	27	37	33	44
Pelsdyr	18	19	20	11	11	16
Slagtekyllinger	31	24	23	23	18	12

Anm: Kriterierne for udvælgelse af bedrifter til kontrol varierer over årene og er sjældent ved tilfældig udvælgelse. Derfor kan tallene som udgangspunkt ikke sammenlignes over årene.

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Fødevareministeriets årlige dyrevelfærdsrapporter.

Tabel 3.6

Det dyrkede areals benyttelse, 1.000 ha

	2000	2015	2016	2017	2018	2019
Dyrket areal i alt	2.647	2.633	2.625	2.631	2.632	2.639
i pct. af Danmarks areal	62	61	61	61	61	61
Vinterhvede	611	609	569	579	407	556
Vårhvede	8	13	16	14	33	14
Rug	50	126	99	109	90	146
Vinterbyg	145	114	112	127	82	100
Vårbyg	587	525	598	546	708	485
Havre	44	38	52	57	80	49
Triticale og andet korn til modenhed	55	30	21	20	21	21
Korn i alt	1.500	1.454	1.467	1.453	1.420	1.371
Bælgssæd til modenhed	36	12	15	21	34	22
Kartofler	39	42	44	47	49	57
Sukkerroer til fabrik	59	25	35	33	39	29
Foderroer	18	5	4	5	4	4
Rodfrugter i alt	115	72	83	85	92	90
Frilandsgrøntsager og -blomster	11	11	12	13	13	13
Frugt og bær i alt	8	6	6	6	6	5
Planteskole	3	2	2	2	2	2
Gartneriprodukter i alt	22	20	20	21	21	20
Raps i alt	99	193	164	178	145	165
Anden industrifrø + hør	5	0	1	1	1	1
Industrifrø i alt	104	194	165	179	146	166
Frø til udsæd	79	75	73	82	103	110
Korn og bælgssæd til ensilering	119	57	60	49	51	56
Majs til opfodring	61	178	179	165	178	186
Græs, lucerne, mv. i omdriften	252	258	272	274	266	287
Græs og grøntfoder i omdriften i alt	433	493	511	488	494	529
Juletræer	-	22	21	22	24	19
Øvrige afgrøder og udyrket mark	1	33	39	42	77	78
Græsarealer uden for omdriften	166	255	226	235	213	224
Braklægning med græs	191	5	6	5	9	8
Andet i alt	359	314	291	304	322	329

Kilde: Danmarks Statistik, tabel AFG07 og Danske Sukkerroedyrkere.

Tabel 3.7

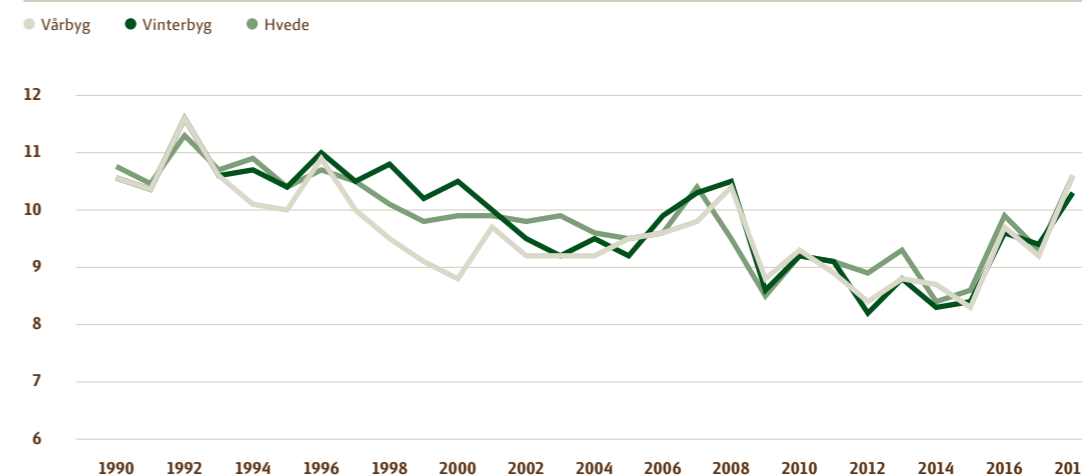
Høstudbytte i Danmark, 1.000 ton

	2000	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Udbytte, 1.000 ton:								
Vinterhvede	4.651	4.371	3.997	5.083	4.958	4.117	4.761	2.524
Vårhvede	43	154	148	71	72	85	73	131
Rug	263	384	527	678	772	577	723	482
Triticale	244	115	74	96	82	56	61	38
Vinterbyg	816	649	677	790	805	678	846	438
Vårbyg	3.164	3.410	3.273	2.758	3.051	3.271	3.146	3.048
Havre og blandsæd	233	303	313	217	217	231	302	350
Majs til modenhed	-	75	76	73	53	44	39	36
Korn i alt	9.413	9.460	9.085	9.764	10.023	9.130	9.999	7.005
Bælgsæd i alt	138	27	25	33	51	56	89	89
Bjærget halm i alt	3.699	3.670	3.165	3.011	3.040	3.090	3.494	3.640
Raps i alt	294	485	688	709	826	506	742	489
Kartofler								
Fabriksroer	1.645	1.664	1.646	1.796	1.773	1.954	2.171	1.807
Fodersukkerroer	3.173	2.772	2.594	2.933	1.769	2.345	2.455	2.107
Fodersukkerroer	1.153	266	335	380	348	358	295	265
Rodfrugter i alt	5.971	4.702	4.576	5.110	3.889	4.657	4.921	4.179
Lucerne								
Majs til ensilering	332	281	232	233	139	109	112	30
Korn til ensilering	2.105	6.250	6.897	7.569	5.561	6.704	6.454	6.315
Korn til ensilering	2.360	1.032	1.137	1.162	1.001	1.101	897	762
Græs og kløver i omdriften	10.368	15.783	13.565	13.932	12.585	13.776	14.293	9.946
Græs uden for omdriften	3.989	3.474	2.812	3.158	4.433	4.278	2.994	3.319
Efterslæt efter korn og helsæd	2.878	438	470	566	536	536	463	366
Græs, grønfoder og efterslæt i alt	22.031	27.259	25.114	26.621	24.255	26.530	25.213	20.738

Anm.: Tabel HST6 er afsluttet, hvoraf udbytte, mio. afgrødeenheder udgår.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel HST77 og Danske Sukkerroedyrkere.

Figur 3.4

Udviklingen i råprotein-koncentrationen, pct.

Anm.: Opgjort ved et tørstofindhold på 85 pct.
Kilde: SEGES.

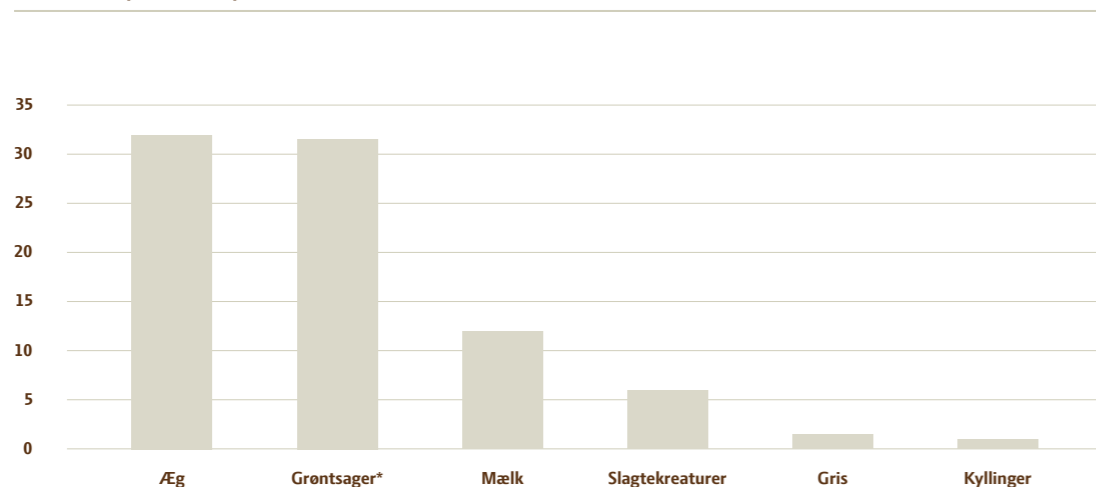
Tabel 3.8

Antal bedrifter og areal med væksthushproduktion

	2015	2016	2017	2018
Antal bedrifter med væksthushproduktion, stk.:				
Grøntsager	159	142	129	128
Snitblomster og snitgrønt	21	15	11	10
Potteplanter i alt	204	177	172	166
Planteskolekulturer	83	74	62	56
Udplantningsplanter, småplanter og stiklinger	176	133	128	118
I alt	563	465	433	440
Areal med væksthushproduktion, 1.000 kvm.:				
Grøntsager	1.116	1.059	1.064	953
Snitblomster og snitgrønt	58	12	16	10
Potteplanter i alt	2.275	2.025	1.963	2.040
Planteskolekulturer	179	145	253	155
Udplantningsplanter, småplanter og stiklinger	476	441	413	372
I alt	4.450	3.983	4.029	3.791

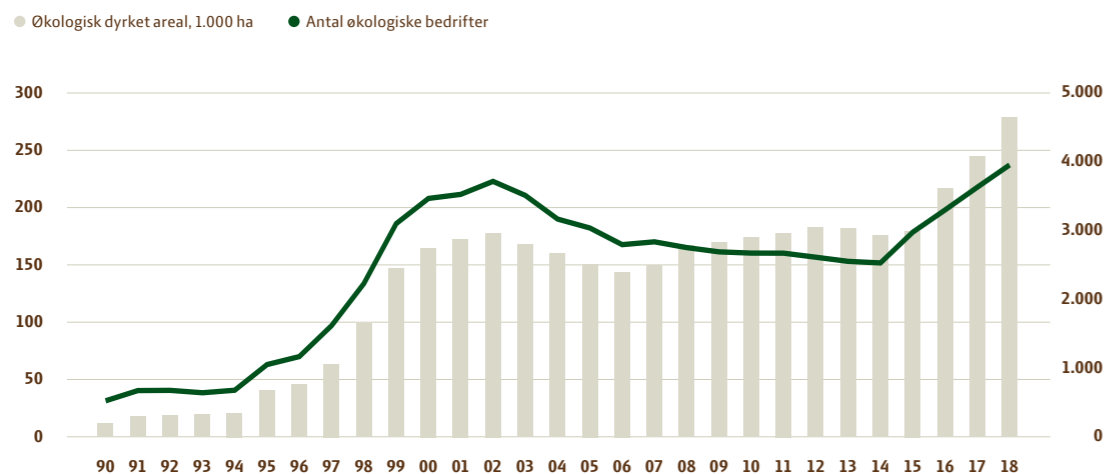
Kilde: Danmark Statistik, tabel VHUS15.

Figur 3.5
Økologisk produktion i pct. af den samlede produktion. pct., 2018

Anm.: *Grøntsagerne er baseret på arealet.
Kilde: Landbrug & Fødevarer samt Danmarks Statistik.

Figur 3.6
Udviklingen i antal økologiske bedrifter og det økologiske areal

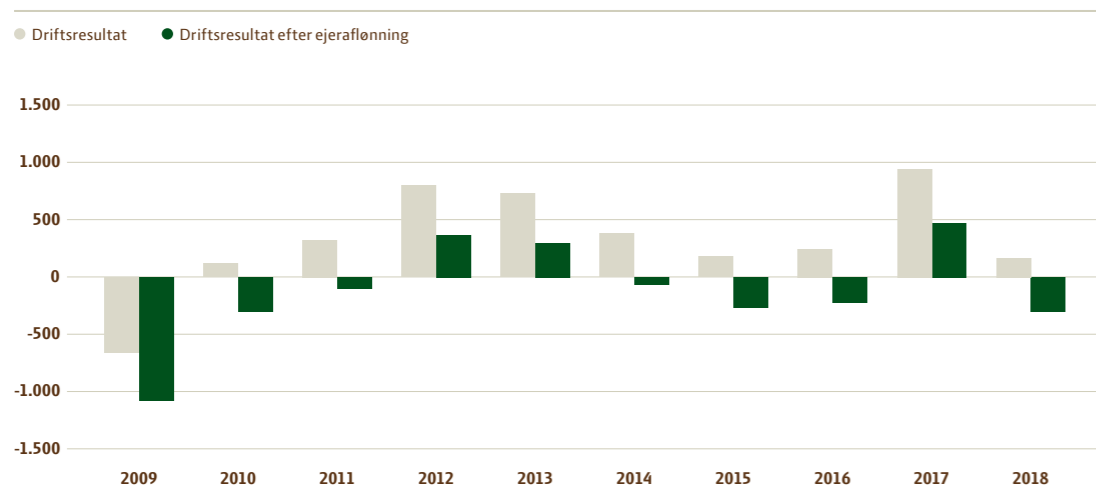
Anm.: Opgørelsesmåden er blevet ændret fra 2005.
Kilde: Miljø- og Fødevareministeriet, Statistik over økologiske jordbrugsbedrifter 2018.

Tabel 3.9

Landbrugets produktionsværdi og bruttofaktoringkomst, mio. kr.	2012	2013	2014	2015	2016*	2017*	2018*
Korn i alt	13.631	12.034	10.821	10.984	9.837	10.892	9.520
Bælgssæd til modenhed	56	39	47	71	72	116	139
Industrifrø	1.688	2.063	1.776	2.149	1.357	2.038	1.318
Frø til udsæd	899	933	930	846	823	1.032	1.263
Sukkerroer	896	932	959	476	575	506	446
Kartofler	1.014	1.040	1.340	1.362	1.432	1.524	1.656
Foderroer, græs mv.	5.123	5.018	4.748	4.421	4.984	5.237	5.026
Frugt og grønt	5.431	5.514	5.221	5.443	5.553	5.669	5.440
Halm til fyring	671	612	620	572	612	713	658
Produktionsværdi planteproduktion	29.409	28.185	26.462	26.324	25.245	27.727	25.466
Mælk	13.152	15.038	15.435	12.747	12.633	16.141	16.027
Okse- og kalvekød	3.134	3.166	2.997	2.983	2.954	3.109	3.266
Grisekød	23.752	23.840	22.571	20.189	22.153	24.163	20.591
Fjerkrækød	1.760	2.024	1.785	1.721	1.848	1.746	1.854
Æg	724	756	722	768	806	852	885
Pelsdyr	9.548	5.439	6.784	4.041	4.342	3.753	3.610
Andet	466	300	345	357	307	375	372
Produktionsværdi husdyrproduktion	52.536	50.563	50.639	42.806	45.043	50.139	46.605
Tjenesteydelser mv.	3.703	4.462	4.780	5.741	5.600	5.321	5.263
Lager- og besætningsforskydninger	1.444	-1.195	-7	-28	-837	397	-516
Produktionsværdi i alt	87.092	82.015	81.874	74.843	75.051	83.584	76.818
Udsæd	2.565	2.457	2.550	2.482	2.565	2.472	2.482
Foderstoffer	26.369	27.044	24.301	24.779	25.395	24.664	25.470
Gødningsstoffer	2.360	2.290	2.173	2.357	2.320	2.615	2.691
Bekæmpelsesmidler	1.829	1.895	2.081	2.157	2.025	1.997	1.957
Dyrlæge og medicin	1.307	1.370	1.485	1.602	1.298	1.357	1.336
Energi	3.684	3.684	3.466	3.001	2.920	3.039	3.264
Reparation og vedligeholdelse	4.910	5.225	5.030	4.978	4.974	5.240	4.959
Landbrugsmæssige tjenester	4.129	4.089	4.151	4.380	4.257	4.424	4.240
Bankomkostninger	4.781	4.722	6.303	6.204	5.784	5.511	5.379
Tjenesteydelser	7.359	7.573	7.892	8.281	7.604	8.611	8.504
Rå- og hjælpestoffer i alt	59.293	60.349	59.432	60.221	59.142	59.930	60.282
Produktionsværdi - Rå- og hjælpestoffer	27.799	21.665	22.441	14.623	15.909	23.653	16.535
+ Produkttilknyttede tilskud	96	101	97	178	248	179	178
+ Generelle tilskud	7.493	7.449	7.187	7.014	6.785	6.387	7.489
- Produktionskatte mv.	843	1.144	1.151	1.062	1.031	1.025	1.058
Bruttofaktoringkomst	34.545	28.071	28.574	20.753	21.911	29.194	23.144

Anm.: *Foreløbige tal. 2016-18 er baseret på foreløbige opgørelser.
Kilde: IFRO, Danske sukkerroedyrkere og Danmarks Statistik, tabel LBF11.

Figur 3.7
Gennemsnitligt driftsresultat for heltidsbedrifter, 1.000 kr.

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JORD2.

Tabel 3.10
Landbrugets restgæld ultimo, mia. kr.

	2014	2015	2016	2017	2018
Antal landbrug	29.809	29.199	28.178	26.854	26.027
Gæld i alt	338,6	326,8	337,2	325,6	321,6
Heraf realkreditinstitut	244,9	238,7	244,8	233,9	233,8
Heraf bank	67,9	63,3	66,2	59,8	56,9
Heraf varegæld og anden gæld	25,3	25,0	27,1	30,8	30,1
Heraf regulering til kontantværdi	0,5	-0,2	-0,9	1,2	0,9
Heraf gæld på heltidsbedrifter	265,4	255,5	260,2	256,9	250,4

Kilde: Danmarks Statistik, tabel JORD1 og JORD2.

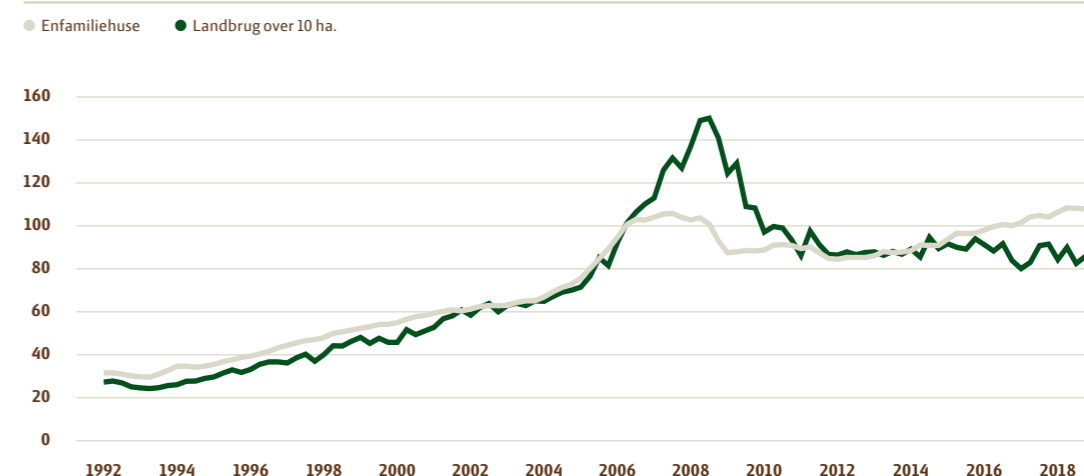
Tabel 3.11
Kontantværdien af landbrugets aktiver mv., mia. kr.

	2014	2015	2016	2017	2018
Jordbrugsaktiver	457,4	461,0	460,7	446,3	435,9
Andre erhverv	27,4	29,4	27,9	28,4	29,6
Private aktiver	53,2	49,2	42,5	39,6	38,0
Finansielle aktiver	53,8	51,0	50,0	51,4	52,1
Aktiver i alt i selveje	591,9	590,7	581,1	565,7	555,6
Heraf finansieret med:					
Gæld	338,6	326,8	337,2	325,6	321,6
Egenkapital	188,2	200,3	176,8	176,3	168,9
Gældsprocent	57,2	55,3	58,0	57,6	57,9

Anm.: Omfatter aktiver og passiver på bedrifter med 10 ha og derover. Jordbrugsaktiverne og aktiverne er angivet korrigeret for den bogførte værdi af tilforpantede aktiver.

Kilde: Landbrug & Fødevarer pba. Danmarks Statistik, tabel JORD1.

Figur 3.8
Prisindeks for ejendomssalg efter ejendomskategori og tid, indeks 2006 = 100

Kilde: Danmarks Statistik, specialkørsel samt tabel EJENS.

Tabel 3.12

Landbrugets samlede investeringer, mio. kr.	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017
Driftsbygninger i alt	3.199	2.813	2.907	3.140	3.437	2.920	2.726	2.358
Heraf:								
- Kvægstalde	798	638	555	568	742	807	490	389
- Svinestalde	670	458	835	712	479	473	611	640
- Andre driftsbygninger	1.730	1.717	1.517	1.861	2.216	1.639	1.626	1.328
Maskiner og inventar	4.055	4.329	4.731	5.761	4.517	4.612	4.261	4.940
Plantager og grundforbedring	142	139	194	182	205	205	230	180
Bruttoinvesteringer i alt	7.395	7.282	7.832	9.084	8.159	7.737	7.217	7.477

Anm.: Alle tal er i løbende priser.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel JB4.

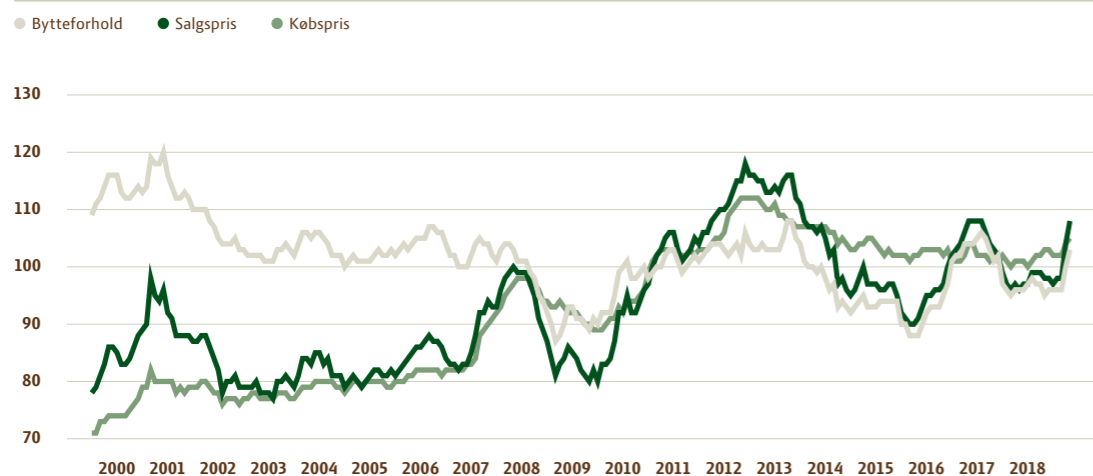
Tabel 4.1

Slagtninger på slagterierne, 1.000 stk.	2000	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Slagtninger på slagterierne:								
Voksent kvæg og slagtekalve	620	496	495	446	466	500	476	495
Søer og orner	449	458	500	524	542	538	526	520
Polte	17	10	12	10	10	9	7	7
Slagtesvin	20.284	18.992	18.595	18.323	18.164	17.809	16.932	17.558
Kyllinger	133.987	101.071	107.099	102.941	95.682	101.595	101.371	103.690

Kilde: Danmarks Statistik, tabel ANI4, ANI5 og ANI6.

Figur 3.9

Indeks for landbrugets prisudvikling, 2010-2012 = 100

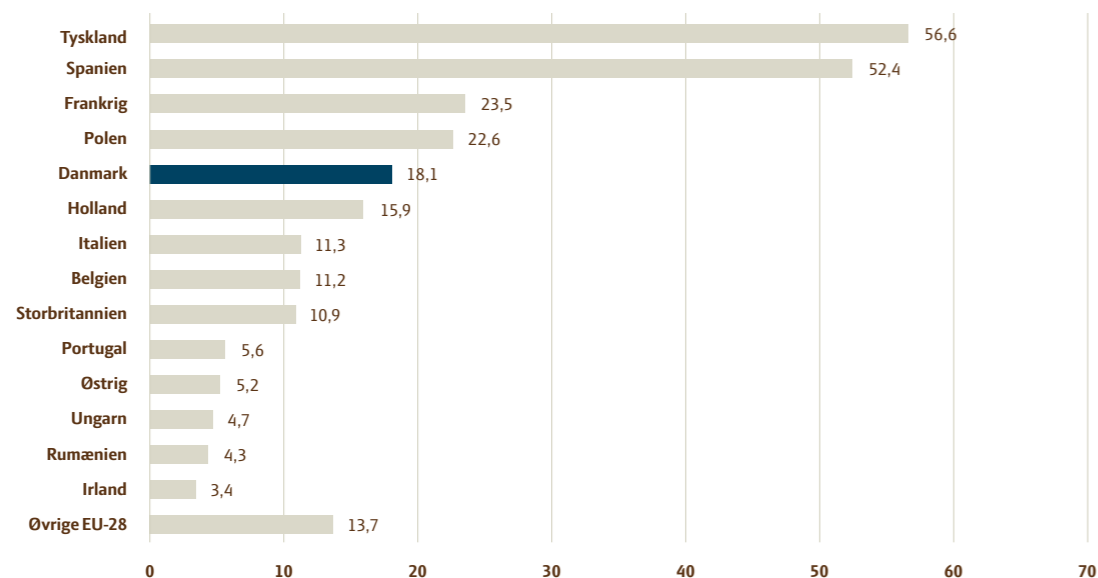
Kilde: Landbrug & Fødevarer på baggrund af SEGES' regnskabsdatabase.

Tabel 4.2

Husdyrproduktionens størrelse, mio. kg.	2000	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Samlet mælkeproduktion	4.720	4.995	5.105	5.191	5.356	5.455	5.557	5.694
- Smør	46	39	43	43	44	56	57	72
- Ost	306	303	323	369	390	428	450	457
Okse- og kalvekød	171	138	140	143	135	142	135	142
Grisekød	1.748	1.906	1.903	1.944	1.954	1.943	1.896	1.966
Fjerkrækød	205	188	197	192	187	198	194	202
Æg	47	59	61	61	62	66	68	68
Minkskind, 1.000 stk.	11.000	15.800	17.200	17.888	17.800	17.100	17.900	17.150

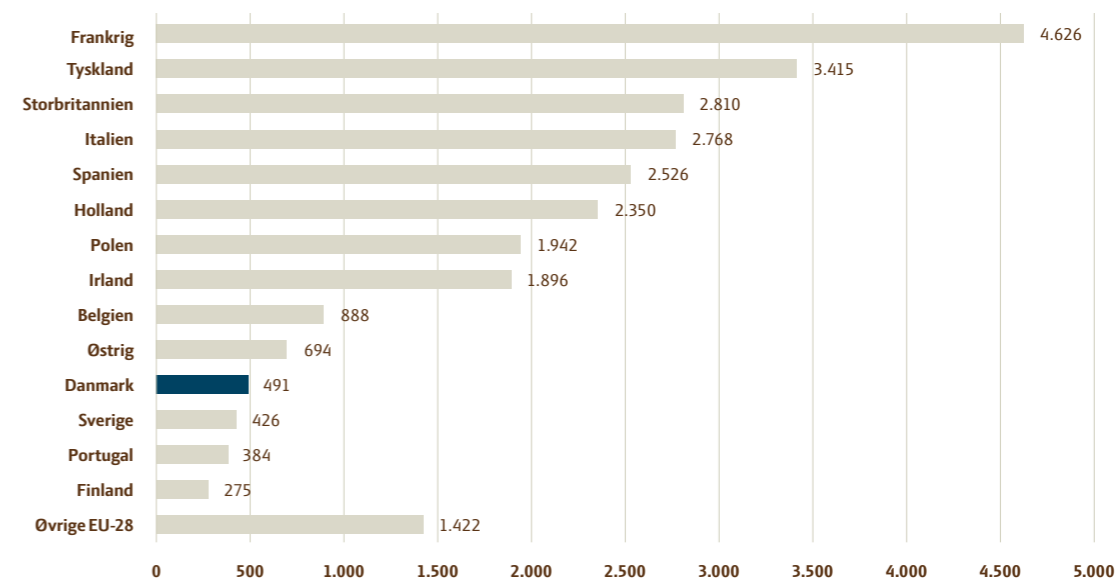
Kilde: Danmarks Statistik, tabel PELS1, ANI4, ANI5, ANI6, ANI7, ANI8, Mejeristatistik 2017 og Danske æg.

Figur 4.1
Svineslagtninger i EU,
mio. stk., 2018

Kilde: Eurostat, apro_mt_pann.

Figur 4.2
Antal kvægslagtninger i EU fordelt
efter land, 1.000 stk., 2018

Kilde: Eurostat, GIRA, EU-Kommissionen og Landbrug & Fødevarer.

Tabel 4.3

Indvejning af mælk opdelt på andels- og privatvirksomheder, mio. kg/pct.	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Total indvejning, mio. kg	4.929	5.026	5.112	5.277	5.373	5.494	5.615
Andelsvirksomheder, pct.	96	96	95	95	95	94	94
Privatvirksomheder, pct.	4	4	5	5	5	6	6

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2018.

Tabel 4.4

Mælkeanvendelse i pct. af den samlede mængde mælk, pct.	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018
Mælkefedt:							
Smør	36	38	37	34	34	34	37
Ost	37	39	41	41	43	44	44
Konsummælk	12	10	11	12	11	12	12
Mælkekonserves	12	8	8	8	7	7	6
Andet	3	3	3	5	5	3	1
Fedtfri mælk:							
Ost	47	50	54	53	55	54	55
Konsummælk	16	15	15	15	15	15	15
Mælkekonserves	31	28	26	26	25	25	26
Andet	6	7	5	6	5	6	4

Kilde: Landbrug & Fødevarer, Mejeristatistik 2018.

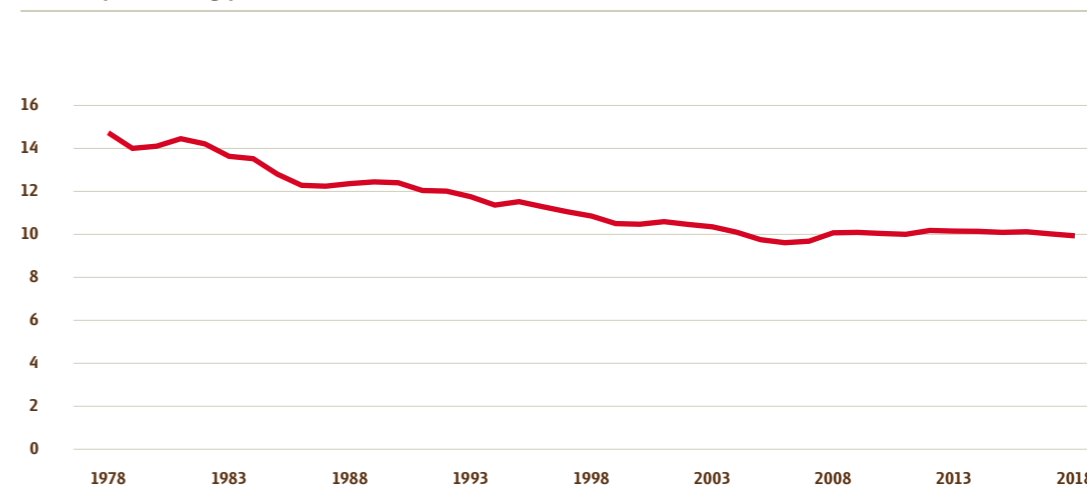
Tabel 4.5

Indvejning samt salg til detail og foodservice af æg, mio. kg	2000	2016	2017	2018
Indvejning i mio. kg:				
Bur	28,7	26,8	19,6	14,6
Skrab	8,2	18,1	23,6	25,8
Frilands	4,2	4,0	5,4	6,3
Øko	5,9	16,9	19,3	21,9
Total	47,0	65,7	67,8	68,5
Total skrab, friland og øko	18,3	38,9	48,2	53,9
Salg til detail og foodservice, mio. kg:				
Bur	19,4	19,9	15,4	9,1
Skrab	6,0	14,9	19,5	25,5
Frilands	2,9	3,5	3,2	3,8
Øko	4,5	14,2	15,5	16,2
Total	32,8	52,4	53,7	54,6
Total skrab, friland og øko	13,4	32,5	38,2	45,5

Kilde: Danske æg og Det Danske Fjerkræråds årsberetning 2018.

Figur 5.1

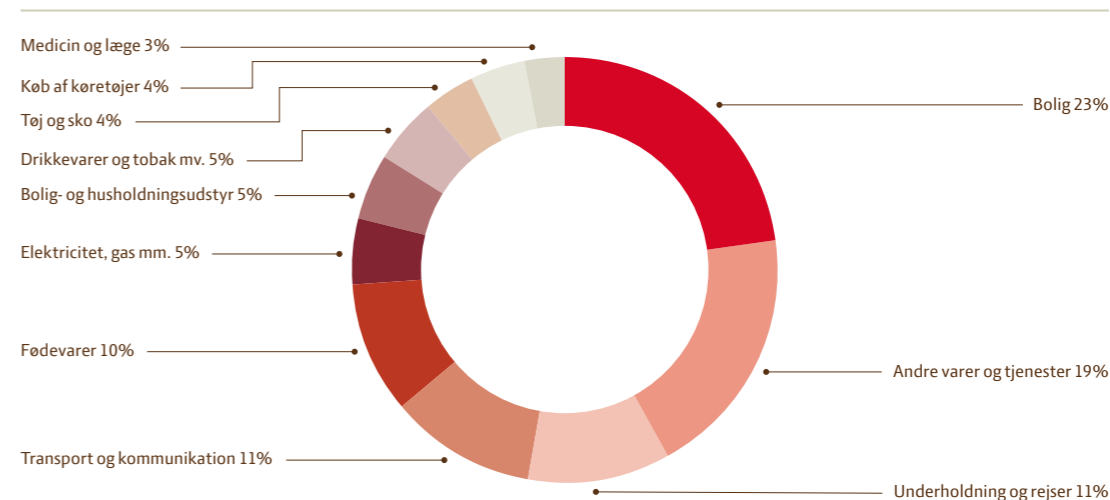
Udviklingen i fødevarers andel af samlet privatforbrug, pct.

Anm.: Husholdningernes forbrug på dansk område.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel NAHC21.

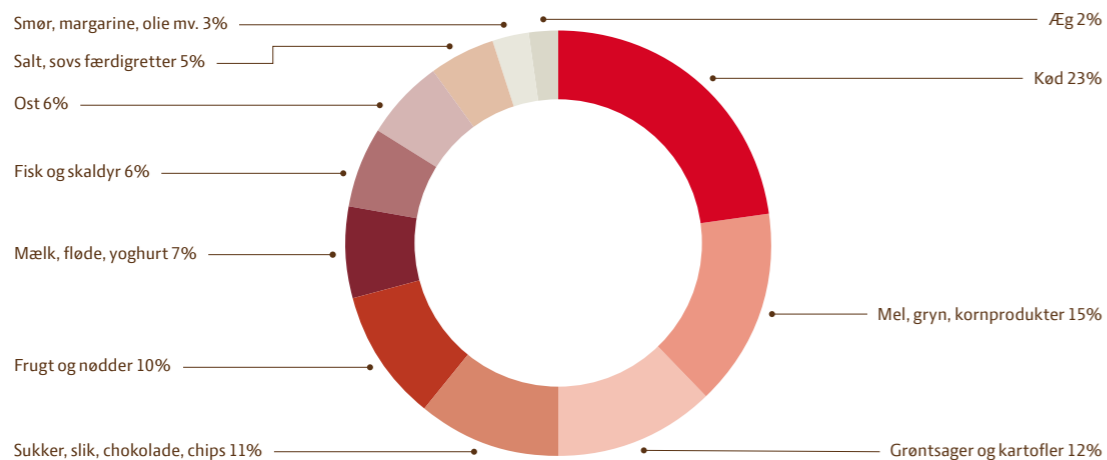
Figur 5.2

Procentdel af en husholdnings samlede privatforbrug, 2018

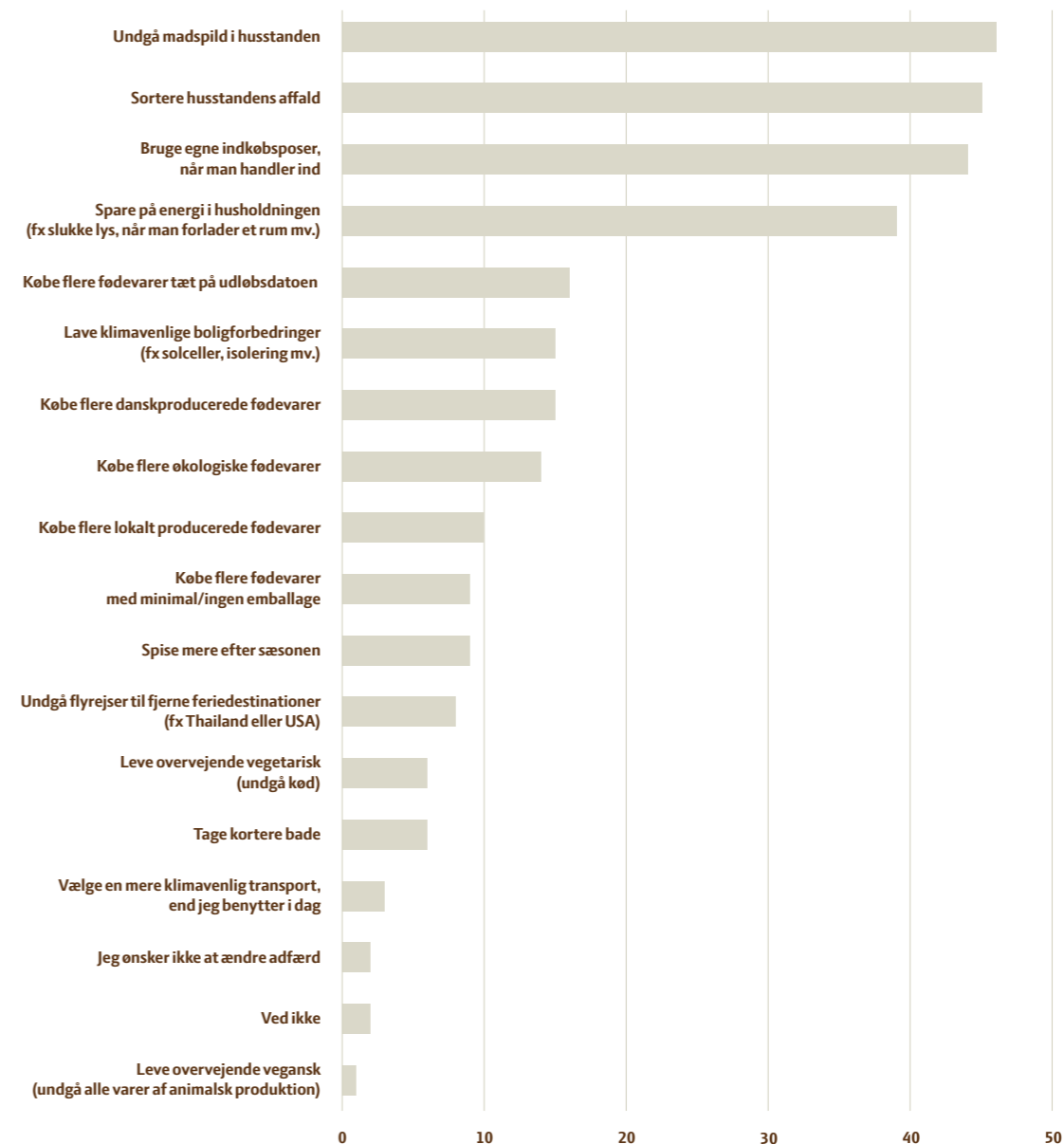
Anm.: Husholdningernes forbrug på dansk område.
Kilde: Danmarks Statistik, tabel NAHC21.

Figur 5.3
Varegruppernes andel af husstandens fødevarerforbrug, pct., 2016

Kilde: Danmarks Statistik, tabel FUS1.

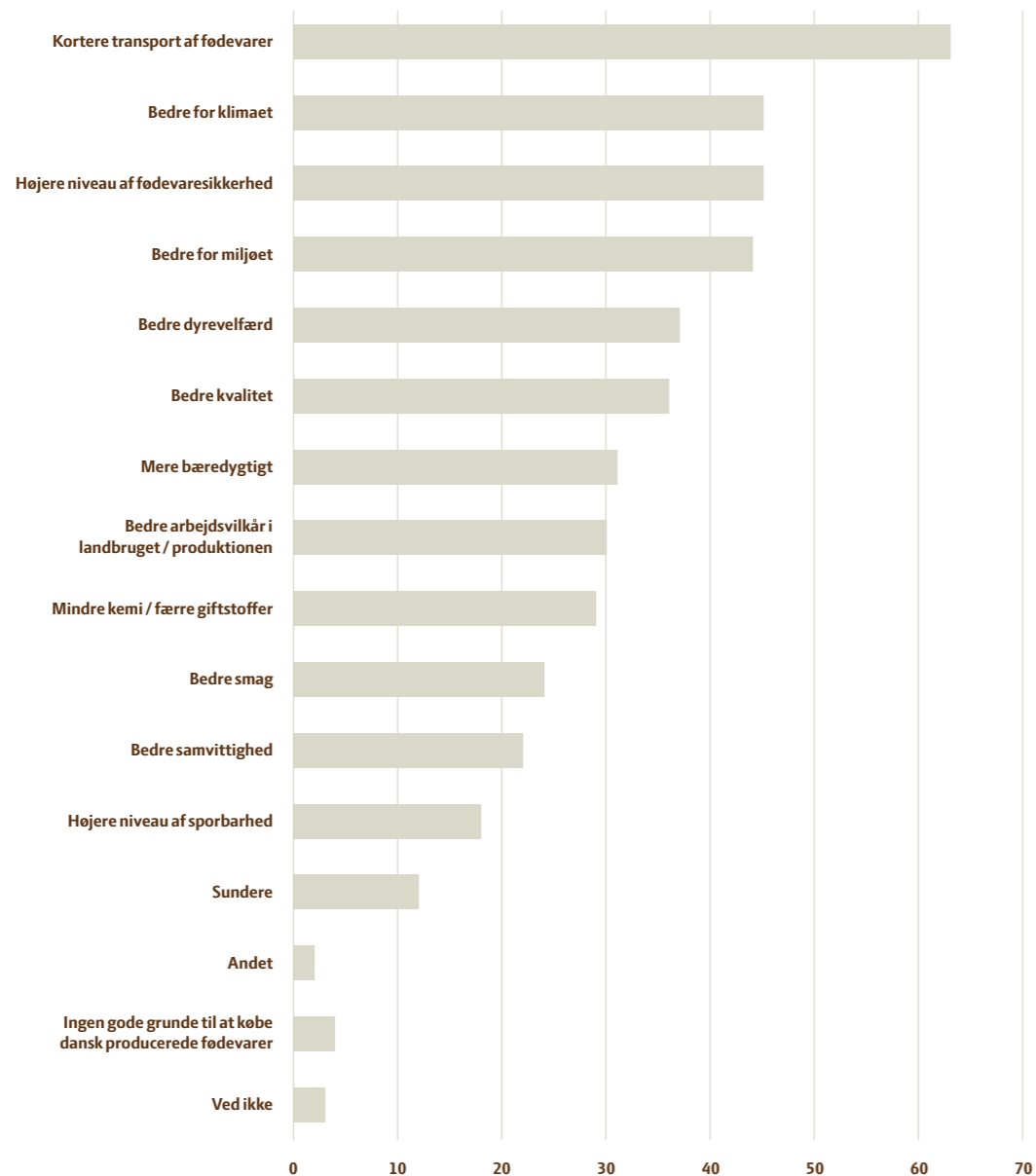
Figur 5.4
Hvad er du mest villig til at gøre for at leve mere klimavenligt?, pct., 2018

Anm.: Mulighed for op til tre svar pr. respondent.
Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer nov. 2018, n = 1.016.

Figur 5.5

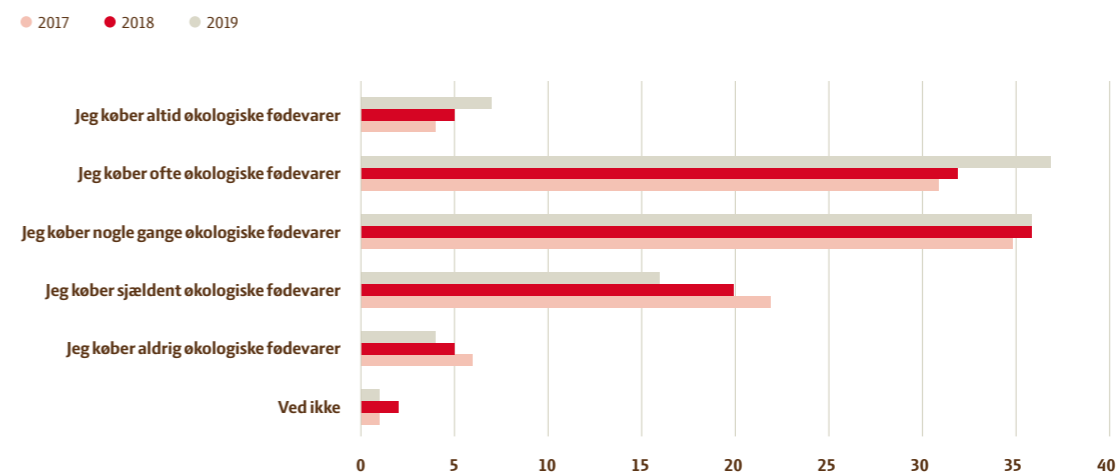
Hvad peger danskerne på som de vigtigste grunde til at købe danskproducerede fødevarer?, pct., 2018

Anm.: Det har været muligt at angive mere end et svar.
 Spørgsmål: Hvad er efter din mening de vigtigste grunde til at købe danskproducerede fødevarer?
 Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer maj 2019, n=1.028 danskere ml. 18-70 år, fordelt repræsentativt på køn, alder og region.

Figur 5.6

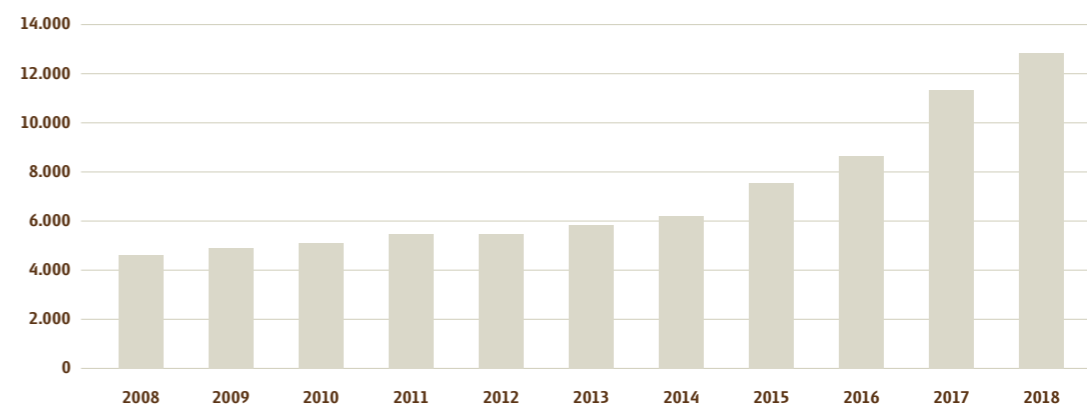
Hvor ofte køber danskerne økologiske fødevarer?, pct., 2019

Anm.: I alle tre undersøgelser er målgruppen danskere ml. 18-70 år, fordelt repræsentativt på køn, alder og region.
 Spørgsmål: Hvorfor ofte køber du økologiske fødevarer?
 Kilde: Norstat for Landbrug & Fødevarer maj 2019 (n=1.028), maj 2018 (n=1.013) og 2017 (n=1.004).

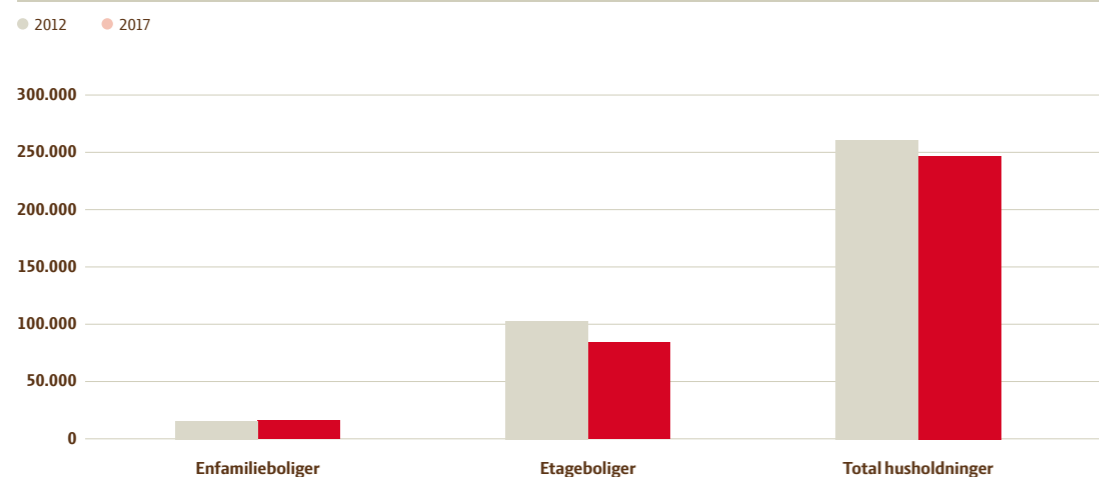
Figur 5.7

Detailomsætningen af økologiske fødevarer i Danmark, mio. kr.

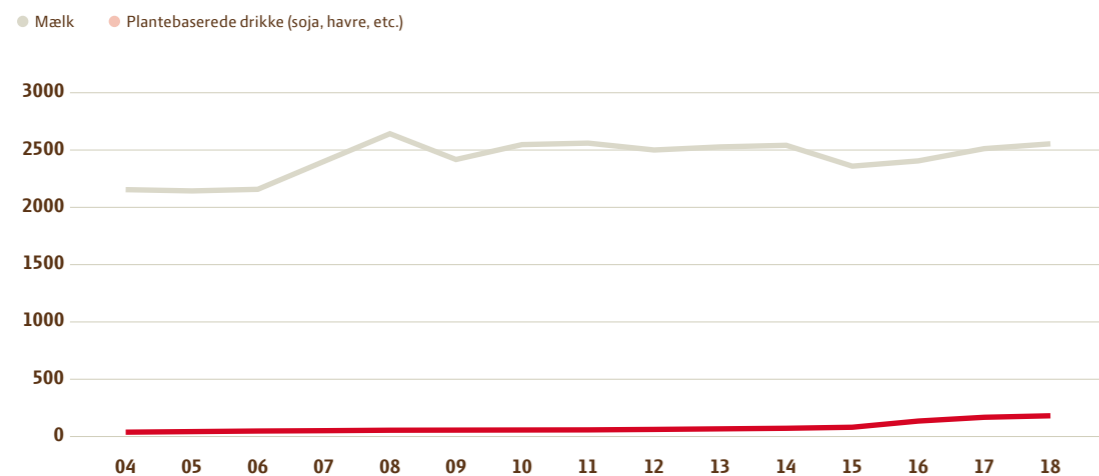
Kilde: Danmarks Statistik, tabel OEKO3.

Figur 5.8
 Det årlige madspild i Danmark,
 ton pr. år

Kilde: Miljøstyrelsen og Miljø- og Fødevareministeriet.

Figur 5.9
 Udvikling i salget af mælk
 og vegetabiliske drikke, mio. kr.

Anm.: 2019-23 er fremskrivninger foretaget af Euromonitor.
 Kilde: Euromonitor for Landbrug & Fødevarer.

Kilder mv.

Det statistiske grundlag er indsamlet blandt mange kilder. Der er hovedsageligt tale om data fra Danmarks Statistik, offentlige myndigheder samt egne beregninger.

Foto

Petri & Betz
 Ken Hermann
 Niels Hougaard
 Aske Jørgensen
 Peter Prik Larsen
 Sif Meincke

Tryk

Graphic Unit

Design & Layout

e-Types

Papir

Scandia 2000

Udgivet af

Landbrug & Fødevarer
 Axelborg, Axeltorv 3
 1609 København V
 www.lf.dk

ISBN-nr. 978-87-87323-16-1

Landbrug & Fødevarer
Axelborg, Axeltorv 3
1609 København V

T +45 3339 4000
E info@lf.dk
W www.lf.dk

Miljømerket tryksgod
5041 0751

CLIMATECALC
CC-000033DK

www.fsc.org

MIX
Papir fra
ansvarlige kilder
FSC® C048834